

DA SYNDIKALISTERNE MØDTE LENIN...

HISTORIESTUDIET AAU / MAJ 2009 / SPECIALE UDARBEJDET AF DANIELL MARCUSSEN

Titelblad til Speciale

Specialets titel (dansk)	Da syndikalisterne mødte Lenin...
Specialets titel (engelsk)	When the syndicalists met Lenin...

Der **skal** oplyses titel på både **dansk** og **engelsk**

Hvilken studieordning følger du (sæt kryds)

Kandidat i Historie, 2003 med tillæg 2007	☒
Kandidat i Historie, 2008 – Almen Historie	☐
Kandidat i Historie, 2008 , Historie som centralfag (Gymnasielæreruddannelsen)	☐

Navn(e) på specialeskriver(e) (fulde navn og fødselsdato):	
Daniell Marcussen, 250275	
Underskrift(er):	
Vejleder: Knud Knudsen	
Antal sider i alt: 100	Antal enheder*): 269.932
Ved gruppespecialer SKAL her fremgå hvem der har skrevet hvilke afsnit, samt hvilke der er fælles:	
Bilag: 4 stk.	Afleveringsdato: 25. maj 2009

*) SKAL udfyldes! 1 normalside = 2700 enheder (et bogstav, et tegn eller et mellemrum udgør alle én enhed)

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning og problemformulering	3
1.1	Kildegrundlag og metodiske overvejelser	4
1.2	Eksisterende forskning.....	8
2.	Historisk baggrund.....	11
2.1	Syndikalismens anarkistiske og marxistiske rødder	11
2.2	Syndikalismens opståen og udbredelse	16
2.3	Syndikalismens politiske og ideologiske udtryk i Danmark	19
2.4	Organisationer og centrale personer i den danske syndikalisme	23
2.5	Den russiske Revolution og bolsjevikkerne	31
	<i>Rådssystemets statsliggørelse .....</i>	<i>35</i>
	<i>Undertrykkelsen af den politiske opposition.....</i>	<i>38</i>
	<i>Borgerkrig og krigskommunisme .....</i>	<i>40</i>
3.	Analyse af de danske syndikalisters forhold til Den russiske Revolution og bolsjevismen.....	43
3.1	1917-1918: Den danske syndikalismes gennembrud og vækst.....	43
	<i>Den russiske Revolution .....</i>	<i>46</i>
	<i>Partidannelser.....</i>	<i>50</i>
3.2	1919: Den danske syndikalismes højdepunkt	53
	<i>Den russiske Revolution .....</i>	<i>55</i>
	<i>Programmet.....</i>	<i>56</i>
	<i>Partidannelser.....</i>	<i>60</i>
	<i>3. Internationale .....</i>	<i>62</i>
3.3	1920-1921: Vendepunktet og nedgangen	62
	<i>Den russiske Revolution .....</i>	<i>65</i>
	<i>Partidannelser.....</i>	<i>67</i>
	<i>Programmet.....</i>	<i>69</i>
	<i>3. Internationale .....</i>	<i>71</i>
4.	Splittelse af den syndikalistiske bevægelse.....	77
4.1	Syndikalismen efter 1921	78

5.	Diskussion.....	84
5.1	Var den danske syndikalisme grundlæggende marxistisk orienteret?.....	84
5.2	Var tilslutningen til D.K.F. ren strategi og Chr. Christensen anarkist?	92
6.	Konklusion	96
7.	Summary	99
8.	Litteratur- og kildeoversigt	101
9.	Bilag.....	106
	<i>Bilag 1: Program for Fagoppositionens Sammenslutning (1910) .....</i>	<i>106</i>
	<i>Bilag 2: Program for Fagoppositionens Sammenslutning (1919) .....</i>	<i>107</i>
	<i>Bilag 3: Moskvateserne (Kominterns 21 optagelsesbetingelser) .....</i>	<i>108</i>
	<i>Bilag 4: Profinterns Optagelsesbetingelser og vedtægter (vedtaget i juli 1921) .....</i>	<i>113</i>

1. Indledning og problemformulering

I 1917 rullede en revolution gennem Rusland og sendte dønninger ud over hele verden, dønninger som fik afgørende indflydelse på resten af det 20. århundredes historie og ikke mindst arbejderbevægelsens og venstrefløjens historie. Dønningerne fra revolutionen i Rusland nåede også Danmark, hvor de bl.a. ramte den revolutionære del af arbejderbevægelsen, som hidtil havde været domineret af syndikalismen, hvis idéer og politik kolliderede med disse nye bolsjevikiske tanker. Den danske syndikalistiske venstrefløj oplevet sin storhedstid i 1918-19, men derefter der gik der kun ganske få år, før syndikalismen stort set var forsvundet fra den politiske scene. Dønningerne fra Rusland spillede en rolle i den danske syndikalistiske bevægelses nedgangs og opløsningsperiode, men hvilken?

Det, jeg i dette speciale vil belyse, er, hvordan den danske syndikalisme, reagerede på Den russiske Revolution og bolsjevismen. Jeg vil se på, i hvilken grad, hvornår og hvordan denne påvirkning influerede på den syndikalistiske bevægelse og hvordan den spillede ind på den proces, som førte til en splittelse af bevægelsen. Jeg vil se på, hvad det var for en politisk og ideologisk udvikling, der førte til, at flertallet af de danske syndikalister i 1921 trådte ind i et tæt organisatoriske og politiske samarbejde med de danske kommunister, med hvem de dannede *Danmarks Kommunistiske Føderation (D.K.F.)*, og tilsluttede sig *3. Internationale*. Jeg vil gennem en beskrivelse og analyse af den politiske og ideologiske udvikling i den danske syndikalistiske bevægelse efter 1917 forsøge at svare på, hvornår og hvordan det blev muligt at forene den syndikalistiske bevægelse, med dens anti-autoritære og føderalistiske organisationsprincipper og økonomiske revolutionsopfattelse med det danske kommunistparti og *3. Internationales* stærkt centralistiske organisationsmodel og politiske revolutionsopfattelse. Herunder vil indgå en vurdering af syndikalistlederen Christian Christensens motiver for at indgå i D.K.F.

På grund af de tids- og ikke mindst pladsmæssige begrænsninger, som dette speciale er underlagt, er der aspekter ved den problemstilling, jeg behandler, som jeg har været nødsaget til at se bort fra. Jeg vil kun i begrænset omfang beskæftige mig med den danske syndikalismes udvikling i årene efter 1921. Jeg vil kun beskæftige mig med de strukturelle økonomiske og politiske forhold, der spillede ind på den danske syndikalisme, på den måde at jeg vil redegøre for nogle generelle overordnede tendenser, som er beskrevet i den eksisterende litteratur. Jeg vil ikke beskæftige mig med de erhvervsstrukturelle, lovgivningsmæssige eller fagretslige forudsætninger for syndikalismen. Hovedvægten vil være på de konflikter, der udspillede sig på det politiske og ideologiske niveau internt i den syndikalistiske bevægelse. En undersøgelse af de

mere strukturelle betingelser for syndikalismen i Danmark finder man bl.a. i Bjarne Frits Pedersens speciale ”*Syndikalismen i Danmark og Sverige - perioden fra 1900 til 1921*”¹, som indeholder en komparativ undersøgelse af de to landes syndikalistiske bevægelser og betingelserne for deres arbejde. Sidst skal nævnes, at jeg kun i det omfang, det er nødvendigt for belysningen udviklingen i den syndikalistiske bevægelse, vil inddrage de øvrige konflikter, som prægede de revolutionære grupperinger i perioden.

Specialet er struktureret således, at jeg indledningsvis vil skitsere baggrunden for de konflikter, som dette speciale omhandler såvel ideologisk som historisk set. Dette vil ske ved at se på, hvad syndikalismen er for en størrelse, dels ved at beskrive dens politiske og ideologiske indhold og dels ved at beskrive dens opståen og udbredelse. Dernæst vil jeg beskrive den politiske udvikling i Rusland efter revolutionen, i perioden fra 1917 til 1921. Efter at den historiske baggrund er etableret, vil jeg gå videre til en analyse af, hvordan den danske syndikalisme reagerede på Den russiske Revolution og bolsjevismen. Dette vil ske ved at gennemgå udviklingen i holdningerne til en række centrale emner, sådan som de kom til udtryk i den syndikalistiske bevægelses publikationer, først og fremmest *Fagoppositions Sammenslutnings* blad *Solidaritets* og dernæst i *Ungsocialistisk Forbunds* blad *Den røde Krig*. Denne analyse vil lede frem til en diskussion, hvor jeg vil sammenholde mine egne fund med nogle af de forklaringer, der kommer til udtryk i dele af den øvrige forskning på området, og på baggrund af denne diskussion vil jeg i konklusionen samle trådene.

1.1 Kildegrundlag og metodiske overvejelser

Enhver undersøgelse af den danske syndikalisme i det 20. århundredes første årtier lider under det kildemæssige problem, at alt, hvad der fandtes af interne papirer fra F.S., så som protokoller, referater, medlemslister og regnskaber sandsynligvis er gået tabt. Ifølge Carl Heinrich Petersen blev resterne af F.S.s arkiv, som var på private hænder, brændt under besættelsen.² Bjarne Frits Pedersen nævner muligheden for, at dele af F.S.s interne arkiv via D.K.P. kan være endt i de russiske arkiver, dette har jeg imidlertid ikke undersøgt nærmere, bl.a. fordi jeg i behandlingen af de mere overordnede politiske diskussioner i den danske syndikalistbevægelse er tilstrækkeligt dækket ind rent kildemæssigt med de offentlige

---

¹ Pedersen (1997).

² Miller (1981) s. 234.

publikationer, der er tilgængelige fra F.S. og ungdomsorganisationen *Ungsocialistisk Forbund* (U.S.F.). Jeg har heller ikke gennemgået, hvad der måtte findes af fagforeningsprotokoller for de fagforeninger, hvor F.S. havde fagklubber. Dette er et bevidst valg, som begrundes med, at jeg har vurderet, at det var usandsynligt, at jeg i disse kilder ville finde noget, der havde relevans for de overordnede politiske og ideologiske diskussioner, som jeg vil beskæftige mig med.

I dette projekt har jeg hovedsageligt benyttet mig af kilder, som er hentet fra: 1) Politiske og faglige foreningsblade. Det drejer sig hovedsageligt om *Solidaritet* som blev udgivet af F.S. og *Den røde Krig* som blev udgivet af U.S.F.. *Solidaritet* udkom som ugeblad fra december 1911 til november 1918 og herefter udkom bladet som dagblad frem til maj 1921 hvor bladet indgik i *Danmarks Kommunistiske Føderations* (D.K.F.) fælles blad; *Arbejderbladet*. *Den røde Krig* udkom som månedsblad juni 1918 til juli 1921, hvorefter U.S.F.s aktiviteter blev kanaliseret over i *Syndikalistisk Propaganda Forbund* og bladet *Samarbejde*. 2) Pjecer udgivet af faglige og politiske organisationer. I forbindelse med behandlingen af disse pjecer er det vigtigt at holde sig for øje, at de danske syndikalister kun udgav ganske få pjecer, og at disse pjecer ofte blev skrevet og udgivet i forbindelse med konkrete kampe og opgør, og for de syndikalistiske pjecers vedkommende ofte havde til formål at markere syndikalisternes position i forhold til *Socialdemokratiet*. Pjecen "*Syndikalismen og Situationen 1916*"³ af Christian Christensen blev således udgivet forud for udløbet af en række lange og forhadte overenskomster i 1916. Pjecen "*Forhandling eller direkte Aktion*"⁴ skal ses som optakten til det opgør med både arbejdsgiverne og de socialdemokratiske strategier, som syndikalisterne forestillede sig ville komme i forbindelse med overenskomsternes udløb i 1920. I forbindelse med oprettelsen af D.K.F. og F.S. indtrædelse deri skrev Christian Christensen en kronikserie under titlen "*Moskva og Syndikalismen*"⁵ som siden udkom som pjece. Det er vigtigt at vide, at denne pjece indgik som en del af Christian Christensens partsindlæg i et meget bittert politisk og personligt opgør, som foregik i den syndikalistiske bevægelse på dette tidspunkt.

Bladene og pjecerne indeholder hver især en række forskellige typer af kilder, som på visse punkter ligner hinanden og på andre punkter er meget forskellige; f.eks. kan de have meget forskellige ophavssituationer. Ser man på ophavssituationen for henholdsvis en nyhedsartikel eller reportage i et dagblad og en baggrundsartikel og analyse i et politisk månedsblad eller en

---

³ Christensen, Christian (1915).

⁴ Christensen, Christian (1919).

⁵ Christensen, Christian (1921).

pjece med en grundig udarbejdet tekst, er de vidt forskellige og kræver forskellige kildekritiske overvejelser.⁶

De kilder, jeg arbejder med, indeholder i sig selv en række forskellige kildetyper, som det er vigtigt at skelne fra hinanden. Det første og nok også vigtigste skel mellem et blads forskellige kilder går mellem det redaktionelle og det ikke-redaktionelle stof. Det ikke-redaktionelle stof består af alt det, der er tilsendt bladet udefra, og som sådan ikke repræsenterer den redaktionelle linje. Det ikke-redaktionelle stof består bl.a. af læserbreve, kronikker, annoncer og reklamer. Som hovedregel kan det ikke-redaktionelle stof ikke bruges til at sige noget om bladets holdning, men i og med at de blade, jeg vil benytte, både havde rollen af at være udadvendte formidlere af bestemte foreningers politik, og rollen af at være interne foreningsblade forholder det sig anderledes. En stor del af det ikke-redaktionelle stof stammer fra organisationens medlemmer og må derfor behandles på lige fod med det, der stammer fra selve redaktionen. Andet af det ikke-redaktionelle stof stammer fra afsendere udenfor organisationen. I forbindelse med F.S.s blad, *Solidaritet*, er det vigtigt at være opmærksom på, at bladet var meget åbent og ofte gav spalteplass til revolutionære holdninger, som lå udenfor den syndikalistiske bevægelse. Det samme gjorde sig i mindre omfang gældende i forhold til U.S.F.s blad *Den røde Krig*.

Det redaktionelle stof, i de blade jeg kommer til at arbejde med, består principielt set kun af det, som bladets redaktion selv har skabt, men som nævnt ovenfor vil jeg reelt også medtage det der tilgår redaktionen fra selve organisationen. Det redaktionelle stof består af en række underkategorier; nyhedsartikler, reportager, ledere, baggrundsartikler, kronikker, referater, resolutioner, programmer og andre officielle udtalelser fra organisationen.

Et blads udgivelsesfrekvens er noget af det vi skal tage højde for i vurderingen af et blads ophavssituation, og inddrage i kildearbejdet. Dette har bl.a. at gøre med at de redaktionelle processer og bladets funktion er forskellige for henholdsvis et dagblad, et ugeblad og et månedsblad. Med en udgivelses frekvens på f.eks. tolv numre om året er der af naturlige grunde ikke meget nyhedsstof. Næsten hele det redaktionelle stof vil være opinionsstof, og den redaktionelle tendens vil ofte stå meget tydeligt frem og ofte komme eksplicit til udtryk end i dagbladet.

Solidaritet spillede en meget central rolle for F.S. både som det vigtigste middel til at formidle F.S.s politik og som diskussionsforum for organisationen. Derfor blev *Solidaritet* prioriteret højt, og der var stor interesse internt i organisationen for bladets drift og indhold.

---

⁶ Hansen (2001).

F.S.s landsmøder nedsatte således kontrolkomitéer, der skulle monitorere *Solidaritet* og sikre, at det stof, der blev bragt, var i overensstemmelse med F.S.s grundlag og kollektive beslutninger. Eksistensen af denne kontrolkomité gør, at man må formode, at de holdninger, der kom til udtryk i *Solidaritets* spalter, var repræsentative for tendenser, der faktisk gjorde sig gældende i organisationen.

Min interesse er primært rettet mod det internationale stof i *Solidaritet* og *Den røde Krig*, og derfor vil jeg knytte et par kommentarer til dette. Det internationale stofområder fyldte generelt meget i begge blade, og de danske syndikalister virkede velorienterede om internationale forhold. Det internationale stof bestod af små notitser fra telegrambureauerne, oversættelser fra udenlandske syndikalistblade, vigtige resolutioner og referater fra udenlandske organisationer, rejseskildringer og artikler skrevet af F.S.ere og i mindre omfang medlemmer af andre organisationer.

Et generelt problem vedrørende anvendelsen af *Solidaritet* og *Den røde Krig* er, at de kun sjældent opgav kilder i artiklerne. Men i og med at Albert Jensen, som var tilflytter fra Sverige, var hovedansvarlig for *Solidaritets* udenrigsstof i en stor del af den periode, som jeg behandler, må man formode, at de svenske syndikalistiske blade har spillet en væsentlig rolle som kilde. I den periode hvor Albert Jensen skrev i *Solidaritet* var han også skribent for S.A.C.s blad *Syndiklisten*. Derudover benyttede *Solidaritet* også sit øvrige syndikalistiske netværk, og det kan konstateres, at man fulgte den øvrige hjemlige venstrefløjspresse tæt. U.S.F. havde udover kontakten til den internationale syndikalistbevægelse også kontakter i en del ikke-syndikalistiske anarkistiske organisationer.

Et andet problem vedrørende anvendelsen af *Solidaritet* og *Den røde Krig* er, at en meget stor andel af artiklerne blev skrevet under pseudonymer, hvilket naturligvis vanskeliggør kortlægningen af diskussionerne i den syndikalistiske bevægelse. Jeg har imidlertid forsøgt at kortlægge de vigtigste aktørers pseudonymer i et sådant omfang, at det giver et tilstrækkeligt overblik.

Udover *Solidaritet* udgav F.S. et mindre antal pjecer, som jeg også vil inddrage. *Solidaritets* spalter var som sagt var åbne for holdninger, der lå udenfor den syndikalistiske bevægelse, og bladet fungerede som diskussionsforum for de divergerende holdninger i F.S. og på den øvrige venstrefløj. Anderledes forholdte det sig med pjecerne. Man må formode at pjecerne i højere grad repræsenterede nogle holdninger der var repræsentative for F.S. samlede politik. Man må derfor også tillægge de tekster, der er trykt i de ganske få pjecer, som F.S. udgav, en anden relevans end de artikler, der findes i *Solidaritet*.

Afslutningsvis i dette afsnit vil jeg knytte en kommentar til anvendelsen af Christian Christensen (herefter Chr. Christensen) som kilde. I forbindelse med udgivelsen af Chr. Christensens erindringsbøger⁷ blev der dokumenteret en række eksempler, hvor Chr. Christensens beskrivelser ikke stemte overens med virkelighedens begivenheder. Det samme gjaldt i forbindelse med et interview lavet af Erik Nørgaard og trykt i Information i 1959.⁸ I det hele taget tog Chr. Christensen sig ofte nogle store friheder i forhold til at digte, hvis det gjaldt om at få et bestemt budskab frem. Dette er bl.a. dokumenteret i bogen "*Chr. Christensen og den danske syndikalisme*", hvor Carl Heinrich Petersen bl.a. skrev: "*Da jeg i årene 1933-37 arbejdede intimt sammen med ham, sagde han til mig, at en leder i Solidaritet af ham ofte havde en »halvlitterær« karakter, hvilket betød, at noget af indholdet - eller det hele - var opdigtet for at illustrere bestemte forhold og synspunkter, og det samme gjaldt for resten også en del af de ledere, han skrev i ugeavisen »Arbejdet« i 1936-37*".⁹ Dette forhold vil jeg være opmærksom på i min anvendelse af Christian Christensen som kilde.

1.2 Eksisterende forskning

Den syndikalistiske bevægelse i Danmark blev aldrig nogen medlemsmæssig stor bevægelse, og den periode, hvor syndikalismen spillede en reel rolle i arbejderbevægelsen, var kort. Disse forhold afspejler sig naturligvis i, at syndikalismen i Danmark udgør et meget lille forskningsfelt. Stort set hele den forskning, der findes omkring den danske syndikalisme, er udarbejdet i perioden fra slutningen af 1960'erne til begyndelsen af 1980'erne, hvilket formentlig hænger sammen med det politiske klima, som prægede denne periode, og som også afspejler sig i en del af forskningen. Således finder man træk i dele af forskningen, hvor hensigten snarere syntes at have været at skabe et erfaringsgrundlag, som kunne bruges af 1970'ernes marxistiske partier end at behandle syndikalismen ud fra dens egne betingelser. Det mest tydelige eksempel på disse tendentiøse træk ved forskningen findes i "*Fagoppositionens sammenslutning (1910-1921) - De danske syndikalister*"¹⁰ af Lisa Bang m.fl., men det gør sig også gældende i dele af den øvrige forskning. Den holdning, at forklaringen på syndikalismens forsvinden skal findes i marxismens ideologiske overlegenhed overfor syndikalismen og syndikalisternes manglende forståelse for

---

⁷ "*En rabarberdreng vokser op*" & "*Bondeknold og rabarberdreng*".

⁸ Interviewet er gengivet i Petersen (1979) s. 83-88.

⁹ Ibid. s. 80f.

¹⁰ Bang (1975).

nødvendigheden af at skabe et revolutionært politisk parti, genfindes således i meget af forskningen.

I forbindelse med mit speciale vil interessen samle sig om den forskning, som vedrører den politiske og ideologiske udvikling i den danske syndikalisme, og det er desværre kun en lille del af forskningen, der har dette som sit omdrejningspunkt. Den første videnskabelige behandling af den danske syndikalisme var Curt Sørensens artikel fra 1968: "*Den syndikalistiske ideologi i den danske arbejderbevægelse ca. 1910-21*"¹¹ og denne artikel omhandlede netop det ideologiske aspekt ved syndikalismen. Den ideologiske udvikling i den danske syndikalisme bliver også behandlet i specialet "*Den politiske udvikling i den danske syndikalisme 1910-21 - set i internationalt perspektiv*"¹² som er udarbejdet af Majken Miller, Tanja Miller og Ingolf Bak i 1981 og det tillægsafsnit udarbejdet af Kaj Arildsen som udkom under samme titel på samme tidspunkt. Miller, Miller og Baks speciale behandler udviklingen i F.S. frem til 1921 mens Kaj Arildsens afsnit behandler udviklingen i den danske syndikalisme i den del af F.S. som i 1921 gik i samarbejde med de danske kommunister i *Danmarks Kommunistiske Føderation*. Jeg vil også nævne Carl Heinrich Petersens omfattende forfatterskab og specielt antologien "*Chr. Christensen og den danske syndikalisme*".¹³ Carl Heinrich Petersen har ydet et stort bidrag til forskningen omkring syndikalismen og de øvrige tendenser i arbejderbevægelsen i første halvdel af det 20. århundrede og derudover indeholder flere af hans bøger et omfangsrigt kildemateriale i form af genoptryk af tekster fra pjecer og artikler.

Størstedelen af den eksisterende forskning vedrørende den danske syndikalisme beskæftiger sig primært med enten de politiske og materielle forudsætninger for en syndikalistisk opposition i Danmark eller syndikalisternes konkrete fagoppositionelle virke. Denne del af forskningen omfatter bl.a. Per Laursens speciale "*Syndikalismen i Danmark ca. 1910-21 med særlig henblik på udviklingen i Århus*"¹⁴ fra 1975, Allan Andreassens speciale "*Betingelser for fagoppositionelt arbejde*"¹⁵ fra 1976, Therkel Strædes speciale "*Fagbevægelse og fagopposition - Lager og Pakhusarbejdernes Fagforening og Forbund i København 1890-1925*"¹⁶ fra 1977 som året efter også mundede ud i en artikel i *Årbog for Arbejderbevægelsens*

---

¹¹ Sørensen (1968).

¹² Miller (1981).

¹³ Petersen (1979).

¹⁴ Laursen (1975).

¹⁵ Andreassen (1976).

¹⁶ Stræde (1977).

Historie,¹⁷ Flemming Ibsen og Henning Jørgensens afsnit om syndikalisterne i bogen *"Fagbevægelse og stat"*¹⁸ fra 1979, Ole Werner Niensens speciale *"Fagoppositionens Sammenslutning - et studie i praksis på arbejdsmarkedet"*¹⁹ og sidst Bjarne Frits Pedersens komparative analyse af den danske og den svenske syndikalisme i specialet *"Syndikalismen i Danmark og Sverige"*²⁰ fra 1997. Jeg vil også kort nævne Mariane Aarhus og Birgit Bruuns speciale *"Den anden arbejderkultur i Danmark 1880-1920"*²¹ fra 1978 som adskiller sig fra den øvrige forskning derved at det indeholder en litteraturhistorisk analyse af Chr. Christensens forfatterskab og derigennem tegner et billede af en del af arbejderkulturen, som ofte overses.

I dette speciale vil jeg udover at behandle den danske syndikalisme også i det omfang, det er relevant, berører udviklingen på den øvrige venstrefløj. Jeg vil i den forbindelse nævne Jørgen Würtz Sørensens speciale *"Den socialistiske ungdomsbevægelse i Danmark frem til 1. verdenskrig"*²² fra 1976, som bl.a. behandler den syndikalistiske indflydelse frem til dannelsen af F.S.. Jeg vil også fremhæve Jens Christensens artikel *"Danmarks socialistiske Arbejderparti 1918-19"*²³ fra 1975 og Morten Things bog *"Portrætter af 10 kommunister"*²⁴ fra 1995, hvor sidstnævnte bl.a. indeholder et afsnit om Marie Nielsen. Morten Thing har desuden sammen med Jørgen Bloch-Poulsen skrevet bogen *"Danmarks Kommunistiske Parti 1918-1941"*²⁵ fra 1979 som også er relevant i forhold til den problemstilling, som jeg vil behandle i dette speciale. Afslutningsvis vil jeg igen nævne Carl Heinrich Petersens forfatterskab som også er relevant i forbindelse med udviklingen på venstrefløjen generelt i den periode, som jeg behandler, og i den forbindelse vil jeg særligt fremhæve bøgerne *"Danske revolutionære"*²⁶ og *"Fra klassekampens slagmark i Norden"*.²⁷

---

¹⁷ Stræde (1978).

¹⁸ Ibsen (1979).

¹⁹ Nielsen, Ole Werner (1982).

²⁰ Pedersen (1997).

²¹ Bruun (1978).

²² Sørensen (1976).

²³ Christensen, Jens (1975).

²⁴ Thing (1995).

²⁵ Thing (1979).

²⁶ Petersen (1974).

²⁷ Petersen (1973a).

2. Historisk baggrund

I dette afsnit vil jeg tegne den ideologiske og historiske baggrund, som er nødvendig for at analysere og forstå de konflikter og begivenheder, jeg ønsker at behandle i de følgende afsnit. Først vil jeg beskrive syndikalismens ideologiske rødder i anarkismen og marxismen for dernæst at skitsere syndikalismens opståen og udbredelse, internationalt og i Danmark. Efterfølgende vil jeg tegne et billede af syndikalismen, som den tog sig ud i Danmark samt præsentere de mest centrale organisationer og personer. Sidst vil jeg forsøge at skabe et overblik over Den russiske Revolutions udvikling i perioden fra 1917 til 1921, for derved at have en baggrund ud fra hvilken man kan forstå diskussionerne i den danske syndikalistbevægelse.

2.1 Syndikalismens anarkistiske og marxistiske rødder

Syndikalismen har sine ideologiske rødder i såvel marxismen som anarkismen og spænder på tværs af den splittelse, der endte med at sprænge *1. Internationale*. Man skal således gøre sig klart, at syndikalismen spænder over et bredt politisk spektrum og varierer meget fra land til land, både hvad angår idéer og organisationsstruktur.

Syndikalismen har sine anarkistiske rødder i den anarkistiske fløj af den arbejderbevægelse, der organiserede sig omkring Mikhail Bakunin fra og med *1. Internationales* kongres i 1869. Der eksisterede også tidligere en anarkistisk fløj, der var inspireret af Pierre-Joseph Proudhons mutualistiske anarkisme. Proudhons anarkisme var overvejende individualistisk, men placerer sig et sted mellem den rene individualisme og kollektivismen. Hans model for indretningen af det økonomiske system, ligesom det øvrige samfund, var, at dette skulle organiseres gennem frivillige overenskomster mellem frie, lige og selvstændige grupper og individer, der slutter sig sammen i føderationer, der skulle fungere som samfundets og økonomiens samlende struktur. Dette føderalistiske princip blev også et centralt element i de senere anarkistiske retninger og i syndikalismen, mens Proudhons mutualistiske økonomiske teorier og modeller samt hans strategi til realiseringen af anarkismen ikke fik nogen væsentlig indflydelse på eftertiden, og det var først med Bakunins idéer, at grunden blev lagt for den moderne anarkisme som ideologi og politisk bevægelse.

Fra og med 1869 blev det Bakunins anarkistisk retning, der kom til at udgøre oppositionen til Marx og Engels fløj i *1. Internationale*. I 1869 havde Mikhail Bakunin tilsluttet sig *1. Internationale* med et sæt anarkistiske idéer, der på mange områder fraveg det, Proudhon og

dennes tilhængere havde argumenteret for. Bakunins *kollektivistiske anarkisme* markerede et afgørende skridt væk fra individualismen, som bl.a. sås i hans frihedsbegreb, der var positivt og som bl.a. forudsatte materiel velstand og lighed og et højt kulturelt udviklingsniveau, modsat den negative definition af frihed, som blot forudsætter fraværet af autoritet udenfor individet. Bakunins frihedsbegreb var i høj grad socialt, og det kunne kun realiseres i et samfund, hvilket betyder, at han forkastede forestillingen om en abstrakt individuel frihed som modsætning til samfundet. For Bakunin blev det i højere og højere grad, og særligt efter hans tilslutning til *1. Internationale*, arbejdersammenslutningen og kollektiviteten, der kom til at spille den centrale rolle og ikke individet. Bakunin så arbejderne sammenslutninger, fagforeningerne, som de revolutionære organer, hvorigennem arbejderne skulle erobre produktionsmidlerne udenom staten og uden indblanding fra politiske partier. Det var også fagforeningerne, der udgjorde grundenheden i den føderalistiske samfundsmodel, som Bakunin forestillede sig.

Bakunins kollektivistiske anarkisme kan på nogle områder ses som en tilnærmelse mellem anarkismen og den socialistiske retning, som Marx repræsenterede; eksempelvis tilsluttede Bakunin sig Marx' analyse og kritik af den kapitalistiske økonomi, og han så sin position som tilhørende den samme materialistiske tradition. Bakunins materialisme adskilte sig dog fra Marx' på visse punkter, idet han ligesom senere anarkister inddrog en række faktorer som er under nogle bestemte økonomiske forhold, men ikke i sig selv er økonomiske. Disse ikke-økonomiske faktorer kan influere selvstændigt tilbage på de økonomiske forhold. Dette kom bl.a. til udtryk i Bakunins revolutionsopfattelse, som ikke tillagde produktionsmidlernes udvikling den samme altafgørende rolle som drivkraft i historien, som man finder i Marx' historiske materialisme. Ifølge Marx' forståelse af det kapitalistiske klassesamfund udgjorde arbejderklassen det revolutionære subjekt, der kunne indføre socialismen, mens Bakunin talte om *masserne*, uden at uddybe hvilke grupper dette begreb mere præcist dækkede over. Lidt nærmere kommer vi, når vi ser på Bakunins omtale af *blomsten af proletariatet*: "(...) med dette udtryk mener jeg ikke, som marxisterne, det højere, mest kultiverede og bedst stillede lag af arbejderklassen, dette lag af halvt borgerliggjorte arbejdere (...). Med **blomsten af proletariatet** mener jeg frem for alt denne store masse, disse ukultiverede, arveløse, elendige og analfabetiske millioner, som Engels og Marx agter at underkaste en **meget stærk regerings faderlige regime** (...)"²⁸ (fremhævninger i den originale tekst er her og i resten af dette speciale markeret med fed tekst). Dette viser, at han tilskrev subproletariatet en vigtig rolle og at elendigheden, i det mindste i perioder, blev

---

²⁸ Helm (1979) s. 142f.

opfattet som en vigtig revolutionær drivkraft. Bakunin mente også, at bønderne skulle inddrages i den revolutionære bevægelse, hvilket han bl.a. gjorde rede for i teksten "*Nedvurdering af bønderne: en fordøm*".²⁹ Med Bakunins engagement i *1. Internationale* fulgte dog en tiltagende tendens til, at han opfattede industriproletariatet som den afgørende revolutionære klasse og på den måde nærmede sig Marx.

På det økonomiske plan kom Bakunin til at grundlægge den kollektivistiske retning indenfor anarkismen, en retning som advokerer for en fuldstændig ophævelse af den private ejendomsret; altså en socialisering af produktionsmidler såvel som de produkter der produceres. Kollektivismens særkende er dens model til fordeling af samfundets goder, som bygger på princippet at *modtage efter indsats* og indbefatter et kredit- eller pengesystem af en art og et samfundsstyret lønsystem, hvor markedet er sat ud af kraft. Denne model skulle sidenhen blive kritiseret af Peter Kropotkin, som grundlagde den sidste anarkistiske retning, som vi her vil se på.

Den anarkistiske skole, som Kropotkin grundlagde med sine teoretiske og videnskabelige arbejder og i mindre omfang gennem sit politiske virke, blev kendt som den *anarkistiske kommunisme*, og den kom til at spille en lige så afgørende rolle som inspirationskilde for syndikalisterne, som Bakunins ideer gjorde. På det økonomiske plan adskilte Kropotkins anarkisme sig ved at tage udgangspunkt i princippet *yde efter evne, modtage efter behov*, altså *kommunisme*. Kropotkin forkastede, at individets konsumtion skulle være afhængig af arbejdsindsatsen, og han så lønsystemer af enhver art som tvang og derfor som uforeneligt med anarkismen.³⁰ Kropotkin argumenterede for et system, hvor individets behov skulle være den eneste norm for fordeling i et system med fuldstændig fri konsumtion. Denne kommunistiske økonomiske model blev efterhånden den fremherskende blandt anarkisterne og syndikalisterne, uden dog nogensinde at fortrænge den kollektivistiske økonomiske model fuldstændig.

Kropotkin adskilte sig også fra Bakunin derved, at han ikke så fagforeningerne, eller andre arbejdersammenslutninger, som den anarkistiske føderalismes eneste grundenheder. Kropotkin mente derimod at kommunen, som omfattede alle individer i et geografisk defineret lokalsamfund, skulle udgøre samfundets grundenhed, og at disse kommuner skulle forbindes i en løs føderation af frie og i vid udstrækning selvforsynede kommuner. Denne model til samfundets

---

²⁹ Ibid. s. 97ff.

³⁰ Walt (2009) s. 89ff.

organisering, som blev kendt som *kommunalismen*, vandt også indpas i syndikalismen, hvor den ofte kombineres med Bakunins samfundsmode.³¹

Fælles for de anarkistiske retninger er den holdning, at der ikke skal eksistere en revolutionær katalysator eller ledelse udenfor eller over arbejderklassen. Anarkismen bygger på en opfattelse af revolutioner som spontane, og anarkisterne ser partierne som snyltere, der ved at koble sig på den revolutionære bevægelse bruger arbejderklassen til at bringe sig selv til magten. Anarkisterne tror ikke på, at noget politisk parti kan repræsentere den samlede arbejderklassens objektive interesser - arbejderklassen kan ikke lade sig repræsentere. Anarkisterne bruger ofte parolen fra *1. Internationale: Arbejdernes frigørelse kan kun være arbejdernes eget værk*.

Anarkisterne er også fælles om en revolutionsopfattelse, der er social og økonomisk og ikke politisk. Anarkisterne ønsker ikke at erobre statsmagten eller på anden måde indføre et nyt politisk styre. Den anarkistiske revolution har alene et socialt og økonomisk mål, som består i producenternes overtagelse af produktionsmidlerne. For at dette mål kan realiseres, og for at forhindre et nyt klasseoverherredømme, skal staten afskaffes. Anarkisterne mener, at enhver stat vil tjene et mindretals interesser; at selve den over- og underordning som statsmagten forudsætter, vil frembringe en ny privilegeret klasse. Den anarkistiske klasseanalyse adskiller sig således afgørende fra den marxistiske, derved at den ikke kun tager udgangspunkt i relationen til produktionsmidlerne men også inkludere en række andre faktorer der har med magt at gøre. Anarkisterne er derfor også fælles om at mene, at staten ikke kan bruges til at afskaffe klassesamfundet, som Bakunin formulerede det: "*Marxisterne hævder, at kun diktaturet, vel at mærke deres eget, kan skabe frihed for folket; hvortil vi svarer, at intet diktatur kan have noget andet mål end at vare længst muligt, og at det kun er i stand til at slavebinde det folk, som underkaster sig det, og afrette dette sidste så det vænner sig til slaveriet. Friheden kan kun skabes af friheden, det vil sige gennem hele folkets rejsning og gennem de arbejdende massers frie organisering nedefra og op*".³²

Syndikalismen har som nævnt rødder i såvel den anarkistiske som den marxistiske tradition fra *1. Internationale*. Når man skal se på den indflydelse, som Marx' tanker havde på syndikalismen, er det nødvendigt at skelne mellem den økonomiske og den politiske Marx.

---

³¹ Lagerström (1996) s. 22f.

³² Helm (1979) s. 54.

Den politiske Marx kommer bl.a. til udtryk i den politiske side af hans revolutionsopfattelse og i synet på organiseringen af det revolutionære samfund. Marx havde en revolutionsopfattelse, hvor den politiske revolution var en forudsætning for en økonomisk omvæltning. For Marx var erobringen af statsmagten det afgørende for gennemførelsen af en socialistisk revolution. Det var gennem denne statsovertagelse at den økonomiske side af revolutionen i form af nationalisering af produktionen skulle gennemføres og sikres. Sikringen af revolutionen skulle bestå i etableringen af en *arbejderstat*, som skulle udøve et klasses diktatur, *proletariatets diktatur*, i en ikke nærmere tidsbestemt overgangsfase mellem kapitalismen og kommunismen (en fase som i marxistisk terminologi kaldes socialismen). Revolutionen kunne ifølge Marx ikke opstå spontant, men mente at det var nødvendigt, at det kommunistiske mindretal i befolkningen organiserede sig i et politisk parti, som kunne lede proletariatet og overtage statsmagten. Marx så kommunisternes lederskab som hævet sig over masserne og repræsenterende hele proletariatets objektive interesser. Denne særlige stilling begrundede Marx med at: "(...) teoretisk har de det forud for proletariatets øvrige masse, at de har indsigt i den proletariske bevægelses betingelser, forløb og almindelige resultater".³³ Marx gik ind for en temmelig centraliseret statsmagt, og han så ikke noget problem i, at proletariatet skulle repræsenteres gennem denne stat, som derved ville sikre arbejderklassens herredømme og udviklingen hen imod det klasseløsesamfund. Det var Marx' opfattelse, at denne nye stat også ville dø bort, efterhånden som klasse modsætningerne forsvandt; når klasserne ikke længere eksisterede, ville der heller ikke være behov for et klasses diktatur. Marx' endemål var altså et statsløst samfund. Når man beskæftiger sig med Marx' opfattelse af de socialistiske samfund, skal det også nævnes, at Marx i perioder opererede med en samfundsmodel, der var væsentlig mindre centralistisk og mindede mere om den anarkistiske føderalisme. Dette kom bl.a. til udtryk i perioden umiddelbart efter Pariserkommunen, hvor Marx var inspireret af den selvorganisering og føderalistiske struktur, som prægede det revolutionære styre i Paris. Denne side af Marx ses bl.a. i teksten "*Borgerkrigen i Frankrig*".³⁴ På det politiske område var Marx' påvirkning stort set ikke til at finde i syndikalismen.

Den økonomiske side af Marx' revolutionsopfattelse bygger på en materialistisk historieopfattelse, hvor produktionsmidlernes udvikling er den drivende kraft i historien. På visse stadier af denne udvikling vil de eksisterende produktionsforhold hindre en videre udvikling af

---

³³ Marx (1976) s. 28.

³⁴ Marx (1946).

produktionsmidlerne. På disse tidspunkter i historien vil klassekampen tilspidses og resultere i en revolution, som igen bringer forholdet mellem produktionsforhold og produktionsmidlernes udvikling i balance. Under kapitalismen er det ifølge Marx industriproletariatet, der udgør den revolutionære kraft i det kapitalistiske samfund. Marx byggede sin opfattelse af industriproletariatet på to teser: 1) Proletariatet vil i et fuldt udviklet kapitalistisk samfund, hvor andre produktionsmåder er elimineret, være den eneste revolutionære kraft. 2) Proletariatet er den eneste klasse, som har socialismen som sin dominerende klasseinteresse. Både bønderne og småborgerskabet har mulighed for at realisere sine interesser i et kapitalistisk samfund, hvor borgerskabet er den herskende klasse. Elendighed kan drive andre klasser til oprør, men om dette resultere i socialisme afhænger i følge Marx af, om disse klasser allierer sig med proletariatet. På det økonomiske felt var syndikalismen inspireret af Marx, og hvad angår den historiske materialisme og synet på arbejderklassens revolutionære rolle var inspirationen fra Marx tydeligere end inspirationen fra Bakunin. Hele den side af Marx der omhandler den økonomiske analyse og kritik af kapitalismen (kriseteori, en revideret udgave af arbejdsværdiloven osv.) blev overtaget af de forskellige anarkistiske retninger og sidenhen også af syndikalismen.

Overordnet set kan man sige at syndikalismen udgør en syntese mellem marxismen og anarkismen, på den måde at mange af anarkismens politiske og organisatoriske principper kombineres med marxismens økonomiske analyser og materialistiske samfundssyn. Forholdet mellem de anarkistiske og marxistiske elementer kan naturligvis forekomme i mange forskellige forskydninger, og syndikalismen kan således være mere eller mindre anarkistisk eller marxistisk orienteret. Den anarkistisk orienterede syndikalisme benævnes almindeligvis som anarkosyndikalisme.³⁵

2.2 Syndikalismens opståen og udbredelse

Syndikalismen havde sit udspring i Frankrig, hvor den blev formuleret i slutningen af det 19. århundrede og vandt indpas i store dele af den franske arbejderbevægelse. Syndikalismens første organisatoriske udtryk var arbejdsbørserne (*Bourses du Travail*) og disses føderation (*Fédération des Bourses du Travail*) men det var først med dannelsen af fagforbundet

---

³⁵ Walt (2009); Woodcock (1962); Woodcock (1992); Guérin (1979); Helm (1980); Mailand-Hansen (1970); Rucker (2004) & Thomas (1980).

Confédération Générale du Travail (C.G.T.) at syndikalismen fik sin endelige organisatoriske form i Frankrig. Blandt syndikalismens fremmeste tidlige teoretikere og organisatorer var blandt andre Fernand Pelloutier og Émile Pouget.

De syndikalistiske idéer fra Frankrig spredte sig hurtigt til resten af Europa. I Sydeuropa var den anarkistiske tradition fra 1. *Internationales* føderalister, bl.a. repræsenteret ved Bakunin, stadig en vigtig faktor i arbejderbevægelserne. Både den spanske syndikalisme i *Confederación Nacional del Trabajo* (C.N.T.) og den italienske syndikalisme i *Unione Sindacale Italiana* (U.S.I.), var stærkt inspireret af såvel Bakunins kollektivistiske anarkisme som Kropotkins anarkistiske kommunisme. Denne anarkistiske inspiration gjorde sig også gældende i Frankrig, hvor de fleste syndikalister kom fra den anarkistiske bevægelse. I Centraleuropa blev Tyskland syndikalismens stærkeste bastion, først repræsenteret af *Freie Vereinigung deutscher Gewerkschaften* (F.V.d.G.) og siden efter 1919 af *Freie Arbeiter Union Deutschlands* (F.A.U.D.). I Storbritannien var syndikalismen repræsenteret fra et relativt tidligt tidspunkt, bl.a. indenfor det skotske socialistparti. Senere fik syndikalisterne deres egne organisationer, hvoraf de vigtigste var *Industrial Workers of Great Britain* (I.W.G.B.) og *The Industrial Syndicalist Educational League* (I.S.E.L.). Samtidig med at de syndikalistiske idéer spredte sig og fik organisatoriske udtryk i Europa, voksede der også en syndikalistiske bevægelse frem i Nordamerika, repræsenteret af *Industrial Workers of the World* (I.W.W.). I.W.W. var tænkt som en verdensomspændende arbejderbevægelse der skulle samle alle industrier i én sammenslutning, men det lykkedes aldrig for alvor at slå rod udenfor U.S.A.. I.W.W. fik dog minder afdelinger i Australien, Canada og Storbritannien (det ovenfor nævnte I.W.G.B.). Syndikalismen kom også til Skandinavien, i form af *Sveriges Arbetares Centralorganisation* (S.A.C.) i Sverige og *Fagopposisjonen af 1911* i Norge.

De syndikalistiske idéer nåede Danmark omkring 1904-05, hvor idéerne vandt indpas på venstrefløjten i *Socialistisk Ungdomsforbund* (her forkortet S.U.).³⁶ S.U. blev stiftet i 1904 og fungerede frem til 1909-10 (organisationen blev aldrig formelt opløst) og udgav bladet *Ny Tid*. S.U. var en relativ bred organisation, som samlede venstre-socialdemokrater, anarkister og syndikalister, hvilket også betød, at organisationen i hele sin levetid var præget af interne modsætninger. Syndikalismen kom til Danmark og S.U. dels via rejsende svende, der bragte idéerne med hjem og dels gennem påvirkning fra de ungsocialistiske organisationer i det øvrige Skandinavien. De svenske ungsocialister i *Svenska Socialistiska Ungdomsförbundet*, som udgav bladet *Brand*, kom i særdeleshed til at påvirke udviklingen af den danske syndikalisme, og en del

---

³⁶ Må ikke forveksles med *Socialdemokratisk Ungdomsforbund* (S.U.F.).

af de fremtrædende personligheder i den danske syndikalistbevægelse var tilflyttere fra Sverige; her tænker jeg bl.a. på Emil Manus og ikke mindst Albert Jensen, som var en af de første til at agitere for syndikalismen i Skandinavien. De syndikalistiske idéer vandt efter hånden større og større indpas i S.U., og i 1906 gik en del af de syndikalistiske S.U.ere sammen med andre revolutionære i gang med et organisatorisk projekt ved siden af S.U., nemlig *Socialistisk Arbejderforening* (S.A.F.), hvis hovedformål var at bedrive socialistisk oplysningsarbejde bl.a. gennem udgivelsen af *Socialistisk Arbejderblad*. S.A.F. var den første organisation i Danmark, der havde et program der var præget af syndikalismen. I S.U. lykkedes det i 1908 for det syndikalistiske fløj at få vedtaget et syndikalistisk program, hvilket fik den konsekvens, at de socialdemokratiske medlemmer forlod organisationen. Socialdemokraternes farvel til S.U. og syndikalisternes optagethed af S.A.F. og udgivelsen af *Socialistisk Arbejderblad* (og siden *Syndikalistisk Forbund*) betød, at S.U. blev tømt for aktiviteter og gik ind i en opløsningsproces, som endte med at organisationen reelt var forsvundet i 1909-10. *Socialistisk Arbejderblad* led samtidig under store økonomiske problemer og bladet og S.A.F. blev som følge deraf opløst i efteråret 1908. Det varede imidlertid ikke længe før syndikalisterne fandt sammen igen, og denne gang i en ren syndikalistisk organisation, nemlig *Syndikalistisk Forbund* (S.F.), som blev stiftet i december 1908 og begyndte udgivelsen af bladet *Syndiklisten* året efter.³⁷

Uenighederne begyndte hurtigt at melde sig i S.F., bl.a. omkring de organisatoriske spørgsmål. S.F. var primært en propaganda organisation og en diskussionsklub, og den stod som sådan som en selvstændig organisation udenfor de etablerede fagforeninger. En del af S.F. mente imidlertid at syndikalismen skulle knyttes tættere sammen med den konkrete klassekamp, og man ønskede i stedet at organisere sig som fagopposition indenfor de etablerede fagforeninger for derved at blive en kamporganisation, der kunne samle de revolutionære dele af arbejderklassen og føre syndikalistisk oplysningsarbejde i fagforeningerne. Et andet spørgsmål, der delte S.F., var forholdet til parlamentarismen. S.F. var eksplicit anti-parlamentarisk og forlangte af sine medlemmer, at de skulle være det samme. Den fløj, som ønskede at organisere sig som fagopposition, og som bl.a. var repræsenteret af Chr. Christensen, mente at denne anti-parlamentarisme var for dogmatisk. Chr. Christensen, og den fløj han tilhørte, var selv anti-parlamentariske, men de mente ikke, at den syndikalistiske organisation skulle kræve af sine medlemmer, at de skulle tilslutte sig denne anti-parlamentarisme. Ifølge denne fløj skulle den syndikalistiske organisation alene være ikke-parlamentarisk, fordi kravet om anti-

---

³⁷ Sørensen (1976).

parlamentarisme ville splitte arbejderklassen og modarbejde den samling, som syndikalisterne efterstræbte. I september 1910 var modsætningerne i S.F. blevet så store, at en del af S.F.erne brød ud og stiftede deres egen organisation. Den fik navnet *Fagoppositionens Sammenslutning* (F.S.) og samledes omkring et program skrevet af Chr. Christensen³⁸ og året efter udgav F.S. det første nummer af bladet *Solidaritet*. F.S. skulle komme til at udgøre grundstammen i den danske syndikalisme frem til 1921, men organisationen stod ikke alene; fra 1913-14 blev den syndikalistiske bevægelse nemlig udvidet med en ungdomssektion. I 1913-14 blev der på initiativ fra unge F.S.ere i København dannet en organisation under navnet *Ungsocialistisk Forening*, som var syndikalistisk og tæt knyttet til F.S.. I årene 1914-18 opstod der lignende foreninger i flere provinsbyer og disse blev i 1918 sluttet sammen i den landsdækkende organisation *Ungsocialistisk Forbund* (U.S.F.) som fra samme år fik sit eget blad; *Den røde Krig*. U.S.F. var udpræget anarkosyndikalistisk og modstander af F.S.s indtrædelse i *Danmarks Kommunistisk Føderation* (D.K.F.) i 1921. Derfor brød U.S.F. med F.S. og fortsatte i stedet sit samarbejde med de anarkosyndikalistiske F.S.ere som fra 1921 samlede sig i *Syndikalistisk Propagandaforbund*.³⁹

2.3 Syndikalismens politiske og ideologiske udtryk i Danmark

Jeg vil nu forsøge at tegne et billede af den syndikalistiske ideologis syntese af anarkismen og marxismen, som den tog sig ud i Danmark, med udgangspunkt i F.S.. Dette vil jeg gøre for at give et indtryk af, hvad det var for en syndikalisme, der eksisterede i Danmark på det tidspunkt, hvor de interne diskussioner, som jeg vil behandle, tog deres begyndelse.

F.S.s mål var et antiautoritært socialistisk samfund. Dette samfund skulle være baseret på arbejdernes selvforvaltede organisationer og opbygges efter føderalismens principper, som skulle sikre at de politiske og økonomiske beslutningsprocesser forblev decentrale. Det samfund som F.S. kæmpede for, var primært inspireret af anarkismens antiautoritære og føderalistiske principper. F.S. stod på den historiske materialismes grund, og man så i industriarbejderklassen den styrke, der kunne vælte kapitalismen og indføre socialismen. For at nå socialismen måtte arbejderklassen befri sig selv gennem en ren økonomisk klassekamp, inspireret af Marx' ord: *"Arbejderklassens frigørelse skal være arbejderklassens eget værk"*. F.S. afviste den politiske

---

³⁸ Christian Christensen havde skrevet programmet for den syndikalistiske organisation han kunne ønske sig, men han var faktisk ikke selv med til at stifte F.S. men tilsluttede sig først nogle måneder efter stiftelsen. Programmet er bl.a. genoptrykt i Jensen (1972) s. 11f. Se bilag 1.

³⁹ Petersen (1981) s. 103-135.

kamp som frugtesløs og direkte skadelig, idet man mente at den fragmenterede arbejderklassen i politiske partier, i stedet for at samle den om den økonomiske klassekamp. For F.S. var den økonomiske klassekamp det eneste der kunne realisere Marx' parole: "*Proletarer i alle lande – foren jer!*", som Chr. Christensen skrev i *Solidaritet* i 1914: "*(...) Syndikalismen er disse Ords praktiske Realisation*".⁴⁰ F.S. havde imidlertid en bred definition af den økonomiske kamp, og således indskrænkede denne sig ikke arbejdspladsen, men omfattede bl.a. også kampen for de arbejdsløses forhold i *De Arbejdsløses Organisation* (D.A.O.), kampen for seksuel frigørelse og oplysning om børnebegrænsning, kampen imod militarismen i *Foreningen for konsekvente Antimilitarister* (F.f.k.A.). Den politiske kamp, som F.S. afviste, var den, der handlede om partiorganisering og erobringen af magtpositioner i det kapitalistiske samfund. F.S. afviste, at staten kunne spille en rolle i realiseringen af socialismen, og mente hverken at den skulle spille en rolle i den revolutionære strategi eller i den socialistiske reorganiseringen af samfundet, Chr. Christensen skrev bl.a.: "*Staten har således ingen som helst betingelse for at overtage produktionen, og forøvrigt er statsinstitutionen en umulighed eller mere end sindssvag urimelighed i et samfund, hvor den private ejendomsret over jorden og produktionsmidlerne er afskaffet.*"⁴¹ Den opfattelse af staten, som fandtes i F.S., var mere beslægtet med anarkismen end med marxismen, og statens overtagelse af produktionsmidlerne afvistes som en farbar vej til socialismen. Socialismen kunne kun realiseres gennem arbejderne direkte overtagelse af produktionsmidlerne. De danske syndikalister var til gengæld historiske materialister af den marxistiske skole og anså arbejderklassen som den eneste samfundsklasse, der kunne udløse og stå i spidsen for en social revolution og realisere socialismen.

Idet F.S. som syndikalistisk bevægelse opfattede den økonomiske klassekamp for den eneste vej til omvæltningen af det kapitalistiske samfund og indførelsen af socialismen, var det faglige område det helt centrale arbejdsfelt for organisationen. F.S. var, som navnet siger, en fagopposition, som arbejdede indenfor den socialdemokratisk dominerede fagbevægelse for at radikalisere og reorganisere denne efter syndikalistiske principper. Denne måde at organisere den syndikalistiske bevægelse på, fandtes også i en række andre lande, bl.a. Norge, og adskilte sig fra den syndikalistiske organisationsmodel, som man bl.a. fandt i Sverige (S.A.C.) og Spanien (C.N.T.) hvor syndikalismen var, og stadig er, organiseret i selvstændige revolutionære

---

⁴⁰ Christensen, Christian: "*Syndikalismen som revolutionær Verdensbevægelse II*" i *Solidaritet*, nr. 116, 21. marts 1914.

⁴¹ Petersen (1979) s. 175.

fagbevægelser. Disse to syndikalistiske organisationsmodeller var til løbende diskussion i F.S., og fra og med 1916 var der en tendens til et stadig mere pessimistisk syn på mulighederne for at nå syndikalismens mål via oppositionsarbejdet. I pjecen "*Lokale Industriforbund*" fra 1916 skrev Chr. Christensen om de to organisationsmodeller. Om det syndikalistiske oppositionsarbejde skrev han: "*Denne Vej vil medføre en aarelangt Oppositionsarbejde, og vil man blot betragte Jernindustriens Forhold, forstaar man, hvor haabløst det vilde være at begynde herpaa. (...) det Bureaukrati, som det gamle System har skabt, er saa stærkt, at der vilde gaa mange kostbare Aar tilspilde i en indre oprivende Kamp, hvis Resultat i alle Tilfælde blev det, at Arbejderklassen i disse Aar vilde blive udpint af Arbejdskøberne.*" Om den selvstændige organisationsmodel skrev Chr. Christensen: "*Den fører udenom den bestaaende Centralorganisation, udenom de bestaaende Fagforbund, udenom hele det gamle System med sine juridiske Lænker og medfører direkte Arbejdernes Selvbestemmelsesret i Organisationen, og den industrielle Organisationsform og Taktik. Den anden Vej er: Det Lokale Industriforbund. (...) I Næstved f.Eks. har Arbejderne indenfor Bygningsindustrien sluttet sig sammen i en lokal Industriorganisation, der staar ganske uden Afhængighed til de gamle Fagforbund og Centralorganisationen*".⁴² F.S.s landsmøde i april 1916 tilsluttede sig den selvstændige organisationsmodel, men dette afspejledes ikke i det program, som F.S. vedtog året efter, hvori der stadig taltes om at reorganisere den bestående fagbevægelse. Da S.A.C. i 1917 gik udenom den norske fagopposition og støttede dannelsen af en selvstændig syndikalistisk fagbevægelse i Norge, rettede Chr. Christensen en kraftig kritik imod S.A.C. og skrev i den forbindelse om de to organisationsmodeller: "*Derfor maatte Oppositionen indenfor de gamle Organisationer blive Syndikalismens almindelige Fremgangslinje, medens Dannelsen af selvstændige Organisationer blev Undtagelsen. (...) Kun hvor dette har været umuligt; som f.Eks. i Holland og Amerika, har syndikalistiske Arbejdere dannet Særorganisationer*".⁴³ I årene efter 1917 fortsatte diskussionerne omkring organisationsmodellerne, og det program, som F.S. vedtog i 1919, var i høj grad udtryk for et pessimistisk syn på den etablerede fagbevægelse og åbnede op for selvstændig syndikalistisk organisering. Dette mandede i praksis ud i dannelsen af *Dansk føderalistisk Sammenslutning* (D.f.S.), som samlede en række fagforeninger, som var trådt ud af De samvirkende Fagforbund (D.s.F.). Dette betød imidlertid ikke, at F.S. forlod rollen som opposition. At dømme ud fra

---

⁴² Christensen, Christian (1916) s. 11f.

⁴³ Christensen, Christian: "*Fagopposition eller selvstændig syndikalistisk Bevægelse*" i *Solidaritet*, nr. 266, 3. februar 1917.

Solidaritet, var F.S.s primære arbejdsområde, også efter 1919, stadig i de etablerede fagforbund, hvor der også fortsat blev oprettet nye F.S. fagklubber.⁴⁴

Uanset om der var tale om oppositionsarbejde eller selvstændig organisering, var F.S.s mål at skabe en arbejderbevægelse, hvorigennem arbejderne var i stand til at kæmpe for deres umiddelbare økonomiske interesser og gennemføre den socialistiske revolution. For at skabe den arbejderbevægelse, som F.S. ønskede sig, var det nødvendigt at frigøre sig fra de reguleringer og den centralisering, som arbejdsmarkedet var blevet underlagt, bl.a. med indgåelsen af Septemberforliget i 1899 og oprettelsen af Den permanente Voldgiftsret i 1900 og Den faste Voldgiftsret i 1910. Den centrale regulering og institutionaliseringen af arbejdskampene havde ifølge F.S. frataget arbejderne nogle af deres vigtigste våben, og derfor var den første forudsætning for den syndikalistiske bevægelse et opgør med hele dette system. Et andet vigtigt skridt i retningen af etableringen af den arbejderbevægelse, som F.S. ønskede sig, handlede om et opgør med den fagopdelte organisationsmodel, som herskede og stadig hersker i den danske fagbevægelse. Ifølge F.S. havde den industrielle kapitalisme gjort den fagopdelte arbejderbevægelse forældet, og som alternativ pegede F.S. på en organisationsmodel, som tog udgangspunkt i industriforbund i stedet for fagforbund. Disse industriforbund skulle samle alle arbejdere indenfor bestemte industrier, på tværs af fag, i den samme organisation. Tankerne om industriforbund gjorde sig også gældende i de socialdemokratiske faglige kredse på dette tidspunkt, men F.S.s model afskillede sig fra de idéer der ellers var fremme ved at være decentral. F.S.s model tog udgangspunkt i lokale industriforbund, som efter føderalistiske principper skulle forenes i én samlet men decentral arbejderbevægelse.⁴⁵ Den kampteknik, som F.S. ønskede at føre den økonomiske klassekamp efter, byggede på princippet om *direkte aktion*. Direkte aktion betyder, at arbejderne skal handle på egne vegne, uden repræsentation. Udover at F.S. anså den direkte aktion som den mest effektive måde at opnå resultater på, lå der også et andet revolutionært perspektiv i princippet. Gennem den direkte aktion ville arbejderne nemlig opnå de erfaringer og det bevidsthedsniveau, som skulle muliggøre den sociale revolution. På den måde var den økonomiske kamp gennem den direkte aktion med til at modne arbejderklassen og introducere de principper, som i sidste ende skulle anvendes til at afskaffe kapitalismen og indføre socialismen. Den direkte aktion kunne gennemføres med forskellige våben: 1) *Den pludselige strejke*, som er en velforberedt

---

⁴⁴ Jeg vender tilbage til spørgsmålet om *Dansk føderalistisk Sammenslutning* i et senere afsnit.

⁴⁵ F.S.s ideer om lokale industriforbund er bl.a. beskrevet i Christensen, Christian (1916).

men uvarslet arbejdsnedlæggelse, der kan ramme arbejdsgiverne på et tidspunkt, hvor de er særligt sårbare og på en måde, hvor de ikke har lejlighed til at forberede sig. 2) *Obstruktion*, som i korte træk handler om at arbejde efter reglerne i et nedsat tempo, for derved at kunne gennemtvinge en lønforhøjelse. 3) *Sabotage*, som ikke betyder at maskiner eller andet bliver ødelagt, men blot at enkelte dele fjernes midlertidigt, således at maskinerne ikke virker og produktionen går i stå. Sabotagen kan også bestå i at fråse med de bedste materialer og være meget langsom og grundig i arbejdet, eller ved at sløse således at produkterne bliver så dårlige, at de ikke kan sælges. 4) *Solidarisk boykot*, som handler om at alle arbejdere undlader at købe produkter fra en bestemt arbejdsgiver, der er i konflikt. 5) *Sympatistrejke*, som handler om at arbejdere indenfor de fag eller industrier, der grænser op til et konfliktramt område, går i strejke, eller at det arbejde, som går fra en strejkeramt virksomhed til andre virksomheder, også bliver strejkeramt. Ved siden af den almindelige sympatistrejke opererede F.S. også med den udvidede sympatistrejke, som er et modsvar til den udvidede lock-out og minder meget om generalstrejken. Den udvidede sympatistrejke har til formål at lamme kapitalismen indenfor et helt område for derved at tvinge arbejdsgiverne til forhandlinger eller for derfra at udvide strejken til en social generalstrejke. 6) *Den sociale generalstrejke*, er syndikalismens ultimative våben, hvis formål er at afmontere kapitalismen og erobre produktionsmidlerne. F.S. forestillede sig som sagt, at den sociale generalstrejke ville være kulminationen på de økonomiske kampe som ville begynde på det lokale plan og udvides gennem sympatiaktioner for til sidst at ende i den sociale generalstrejke og arbejdernes direkte overtagelse af produktionsmidlerne.⁴⁶

F.S. var som de fleste andre syndikalistiske bevægelser i verden primært inspireret af anarkismen på det politiske og organisatoriske område, mens marxismen spillede stærkt ind når det kom til den økonomiske og materialistiske samfundsforståelse.

2.4 Organisationer og centrale personer i den danske syndikalisme

I den periode som dette speciale har sit fokus på, fra 1917 til 1921, udgjorde organisationerne *Fagoppositionens Sammenslutning* (F.S.) og *Ungsocialistisk Forbund* (U.S.F.) den syndikalistiske bevægelse i Danmark.

---

⁴⁶ F.S.s kampteknik er bl.a. beskrevet i Christensen, Christian (1915) og Christensen, Christian: "Syndikalismen som revolutionær Verdensbevægelse (I+II)" i *Solidaritet*, nr. 115 & 116, 14. & 21. marts 1914.

Ved stiftelsen af F.S. i 1910 og den første periode derefter var jord- og betonarbejderne den stærkest repræsenterede faggruppe, hvilket sandsynligvis hang sammen med, at Chr. Christensen tilhørte denne faggruppe, men over de følgende år lykkedes det for syndikalisterne at etablere sig indenfor en række andre faggrupper hvor de største var: smede- og maskinarbejdere, lager- og pakhusarbejdere, murere, bygningsarbejdere, havnearbejdere, sømænd og søfyrbødere.⁴⁷ I de første par år var F.S. et rent københavnsk fænomen, men i løbet af 1912 begyndte der så småt at blive etableret F.S. afdelinger i provinsen. I 1912 blev der etableret afdelinger i Køge, Århus, Odense og Kastrup, og i 1913 blev der etableret afdelinger i Aalborg, Esbjerg og Næstved. I de følgende år blev der etableret afdelinger i stort set alle større provinsbyer, således at der omkring 1917-18 var F.S. afdelinger i ca. 30 danske byer.⁴⁸ Ikke desto mindre vedblev København i hele F.S.s levetid med at være det sted, hvor bevægelsen stod stærkest og fik størst indflydelse. Medlemsmæssigt var situationen frem til 1. verdenskrigs udbrud i 1914 således, at organisationen kun talte omkring 300-400 medlemmer.⁴⁹ Dette billede ændrede sig imidlertid i løbet af årene under 1. verdenskrig. Ved 1. verdenskrigs udbrud i 1914 slog det danske socialdemokrati ind på en politisk kurs, der i store træk var identisk med den kurs, som det tyske socialdemokrati, *Sozialdemokratische Partei Deutschlands* (S.P.D.), fulgte. I Danmark gav denne kurs sig udslag i en *borgfredspolitik*, som bl.a. indebar at *Socialdemokratiet* stemte for militærbevillinger og indkaldelse af sikringsstyrken, og at partiet fra 1916 indgik i en radikal ledet regering, hvor T.H. Stauning fik en kontrolministerpost (med titlen *Minister uden Portefeuille*). Borgfredspolitikken omfattede også arbejdsmarkedet, som skulle holdes fri for konflikter. Varetagelsen af arbejds- og lønforhold skulle overlades til arbejderbevægelsens politiske gren, *Socialdemokratiet*, og strejkevåbnet suspenderes. Utilfredsheden med denne socialdemokratiske kursændring rakte langt ind i de socialdemokratiske arbejderes rækker, og denne situation formåede syndikalisterne at udnytte. F.S. havde også i årene før 1. verdenskrig agiteret imod militarismen og opfordret til militærnægtelse blandt de værnepligtige, men først under krigen fik denne kamp for alvor vind i sejlene. I 1915 var F.S. og særligt de unge syndikalister i U.S.F. hovedkræfterne bag dannelsen af *Foreningen for konsekvente Antimilitarister* (F.f.k.A.). I denne organisation samledes modstanden mod krigen og den socialdemokratiske borgfredspolitik. Specielt indkaldelse af sikringsstyrken blev af mange

---

⁴⁷ Etableringen af nye F.S. fagklubber annonceres i *Solidaritet*.

⁴⁸ Etableringen af nye F.S. afdelinger annonceres i *Solidaritet*.

⁴⁹ Petersen (1973a) s. 62.

opfattet som overflødig, og da den berørte mange mennesker, var den særdeles upopulær. Dette tilførte F.f.k.A mange medlemmer, og organisationen kom til at fungere som en vigtig organisatorisk løftestang for både F.S. og U.S.F.

For arbejderklassen fik 1. verdenskrig den konsekvens, at reallønningerne faldt som resultat af de dramatisk stigende priser, og at arbejdsløsheden, særligt i de sidste år under krigen, steg som følge af de af krigen forsagede forsyningsvanskeligheder. Således udgjorde reallønnen i 1917 kun 85 % i forhold til niveauet for 1914,⁵⁰ og da arbejdsløsheden for alvor begyndte at stige, skete der en stigning fra 10 % i 1917 til 17 % i 1918.⁵¹ Overenskomstfornyelserne i 1916 og de konflikter, som udsprang deraf, blev indledningen til et opsving i konfliktniveauet på arbejdsmarkedet, som kulminerede i årene efter 1. verdenskrigs afslutning. *Socialdemokratiets* borgfredspolitik havde som sagt fredet arbejdsmarkedet, og i den situation kom syndikalisternes kampteknikker og princippet om direkte aktion til at udgøre et alternativ for dele af arbejderklassen. Det lykkedes således for syndikalisterne at få indflydelse i en del af de konflikter, som udspandt sig efter 1916 og gennem den direkte aktions metoder at vinde en del sejre, som var medvirkende til indhente en del af det reallønstab, som arbejderklassen havde oplevet i årene fra 1914 til 1917.⁵² De arbejdsløses forhold var et andet område, som syndikalisterne kastede sig over i de sidste krigsår. I løbet af efteråret 1917 afholdte F.S. en række arbejdsløsheds møder over hele landet og fik herfra støtte til de krav, som var blevet opstillet på F.S. nyligt overstået landsmøde. Kravene var en stigning i den ugentlige understøttelse fra 14 kr. til 30 kr. samt husleje- og brændselshjælp. Syndikalisterne mente desuden, at arbejdsløsheden skulle løses gennem en generel nedsættelse af arbejdstiden. Fra arbejdsløsheds møderne blev der valgt arbejdsløshedsudvalg, som siden kom til at danne grundstammen i *De Arbejdsløses Organisation* (D.A.O.), som syndikalisterne stiftede i 1918.⁵³ I arbejdsløshedsbevægelsen kom det syndikalistiske princip om direkte aktion også til at gøre sig gældende, hvilket man bl.a. så i forbindelse med *indsættelsesforretninger*. Denne aktionsform bestod i, at de organiserede arbejdsløse mødte op, når en arbejdsløs var blevet sat ud af sin lejlighed. Når udsættelsesforretningen var gennemført, gik de arbejdsløse hen til den eller de møbelforhandlere, som havde taget imod den udsattes møbler, og bar dem tilbage til

---

⁵⁰ Ibsen (1979) bind 1, s. 309.

⁵¹ Ibid. s. 300.

⁵² Petersen (1973a) s. 78.

⁵³ Petersen (1979) s. 494.

lejligheden, som blev brudt op, således at møblerne og den arbejdsløse kunne *indsættes* i sin lejlighed.⁵⁴

Ved indgangen til den periode, som dette speciale har sin hovedvægt på, fra 1917 til 1921, stod den syndikalistiske bevægelse i Danmark, som vi kan se, i en situation, hvor både F.S. og U.S.F. havde etableret sig som landsorganisation og etableret sig med en vis styrke indenfor en række, primært københavnske, fagforeninger. Syndikalisterne havde vundet sympati i dele af arbejderklassen for sin anti-militaristiske politik og kritik af borgfredspolitikken, og man havde etableret den meget aktive F.f.k.A., hvori de unge U.S.F.ere spillede en central rolle. Syndikalisternes anti-militaristiske kamp under 1. verdenskrig var medvirkende årsag til vedtagelsen af loven om civil værnepligt i 1917. Den syndikalistiske bevægelse var også begyndt at få indflydelse i konkrete arbejdskampe, og den oplevede en stigende lydhørhed i forhold til dens kampteknikker. Internt i fagbevægelsen havde F.S. bl.a. benyttet deres stigende opbakning til opnå et gennembrud i forhold til et af de vigtige elementer, som indgik i deres plan for reorganiseringen af fagbevægelsen, nemlig princippet om at alle overenskomster skulle sendes til afstemning hos medlemmerne. Dette princip blev for første gang gennemført i smedeforbundet i 1917.⁵⁵ Medlemsmæssigt havde F.S. endnu ikke oplevet sit egentlige gennembrud, men der var sket en gradvis vækst i årene fra 1914 til 1917, som bl.a. afspejler sig i *Solidaritets* oplagstal. I 1914 havde *Solidaritet* et oplagstal på 1400-1500 hver uge, dette tal steg til 3000 i 1915, 9000 i 1916⁵⁶ og 15.000 omkring årsskiftet 1917-18.⁵⁷ Ifølge Carl Heinrich Petersen havde U.S.F. i perioden fra 1918 til 1920 medlemstal på ca. 300,⁵⁸ mens bladet *Den røde Krigs* udkom i et oplag på ca. 1000.⁵⁹ Det kan desuden konstateres, at organisationen i løbet af krigsårene etablerede lokalafdelinger i hele landet. Den syndikalistiske bevægelse i Danmark, som jeg tager udgangspunkt i ved Den russiske Revolutions udbrud i 1917, var således en bevægelse i vækst, både størrelses- og indflydelsesmæssigt, og den stod overfor sit egentlige gennembrud og sin storhedsperiode som var i årene fra 1918 til foråret 1920.

---

⁵⁴ En sådan indsættelsesforretning er beskrevet i en artikel i *Solidaritet* den fra 6. april 1918, som er optrykt i Petersen (1979) s. 377ff.

⁵⁵ Petersen (1973a) s. 78.

⁵⁶ Petersen (1979) s. 44.

⁵⁷ Petersen (1981) s. 123.

⁵⁸ *Ibid.* s. 111.

⁵⁹ *Ibid.* s. 121.

Centrale personer

Jeg vil nu ganske kort præsentere nogle af de centrale personer i den syndikalistiske bevægelse i Danmark og nogle af de øvrige personer på venstrefløj, som spillede en rolle i forhold til denne bevægelse.

Christian Christensen (1882-1960) er en af de væsentligste - om ikke den væsentligste - person i den danske syndikalistiske bevægelses historie. Chr. Christensen var uddannet jord- og betonarbejder. Chr. Christensens politiske aktivitet tog sin begyndelse i *Socialistisk Ungdomsforbund* (S.U.) som han var med til at stifte i 1904, og i årene frem til 1907 var han desuden i en periode medlem af *Socialdemokratiet*. Christian Christensen blev i sin tid i S.U. stadig mere påvirket af de nye syndikalistiske idéer, som nåede landet på dette tidspunkt. I 1906 var Chr. Christensen sammen med den øvrige venstrefløj i S.U. med til at stifte *Socialistisk Arbejderforening* (S.A.F.), på et program som var stærkt præget af syndikalismen. I december 1908 var Chr. Christensen med til at stifte den første egentlige syndikalistiske organisation i Danmark, *Syndikalistisk Forbund* (S.F.) I 1910 tilsluttede Chr. Christensen sig den nystiftede *Fagoppositionens Sammenslutning* (F.S.), hvis program han selv havde forfattet. Chr. Christensen var den centrale og gennemgående person i forhold til bladet *Solidaritet*, og han fungerede i størstedelen af bladets levetid som dets redaktør. Chr. Christensen blev efter nogle af de store arbejdsløshedsdemonstrationer i 1918 (*demonstrationen til Rigsdagen* i januar, *stormen på Børsen* i februar og *fælledmødet* i august) arresteret og siden idømt en fængselsstraf på 18 måneder, ikke for sin deltagelse i demonstrationerne men for revolutionær agitation. Chr. Christensen sad således fængslet frem til marts 1920. Efter sin løsladelse gik Chr. Christensen aktivt ind i arbejdet for en samling af den revolutionære bevægelse, og han var en af hovedkræfterne bag dannelsen af *Danmarks Kommunistiske Føderation* (D.K.F.). Chr. Christensen var medredaktør af D.K.F.s blad, *Arbejderbladet*. I midten af 1930'erne deltog Chr. Christensen i et forsøg på at genoplive F.S. og var i den forbindelse redaktør for bladet *Arbejdet*.

Lauritz Hansen (1890-?) var en central person i F.S. og havde været medlem af organisationen siden 1911. Lauritz Hansen var maskinarbejder og lagde størstedelen af sine kræfter i det oppositionelle arbejde i fagforeningerne. I årene fra 1912 til 1918 var Lauritz Hansen formand for *Smedenes klub*, F.S.s afdeling i København og siden F.S.s landsorganisation. I 1918 blev Lauritz Hansen, ligesom Chr. Christensen anholdt efter de store arbejdsløshedsdemonstrationer og idømt 12 måneders fængsel for revolutionær agitation. Efter

sin løsladelse i 1919 blev Lauritz Hansen sekretær for det nystiftede *Dansk føderalistisk Sammenslutning* (D.f.S.) og fungerede som sådan frem til 1922. I forbindelse med diskussionerne om 3. *Internationales* optagelsesbetingelser (*Moskvateserne*) og dannelsen af D.K.F. blev Lauritz Hansen den samlende figur for den fløj i F.S., som argumenterede imod tilslutningen til 3. *Internationale* og indtrædelsen i D.K.F.. Efter dannelsen af D.K.F. blev Lauritz Hansen en af drivkræfterne i forsøget på at bevare en selvstændig syndikalistisk organisation, og han var således aktiv i *Syndikalistisk Propaganda Forbund* (S.P.F.) og redaktør for bladet *Samarbejde* fra oktober 1921 til bladets ophør i december 1922. Lauritz Hansen deltog i forsøget på at genoplive F.S. i midten af 1930'erne.

Jens Storgaard var murer og en flittig skribent for *Solidaritet*. Jens Storgaard var formand for *Solidaritets* kontrolkomité i 1918-19 og var en af de personer, der overtog rollen som redaktør af *Solidaritet*, mens Chr. Christensen sad fængslet. Jens Storgaard blev i december 1919 fængslet og dømt for revolutionær agitation i *Solidaritet*. Efter sin løsladelse i marts 1920 kom Jens Storgaard til at spille en vigtig rolle i diskussionerne om *Moskvateserne* og dannelsen af D.K.F., og han tegnede sammen med Lauritz Hansen den fløj, som ønskede at bevare den selvstændige syndikalistiske organisation. Jens Storgaard var med til at stifte S.P.F. og fungerede som redaktør af *Samarbejde* fra juli til oktober 1921.

Niels Johnsen (1893-1931) som var kobbersmed var en af de centrale personer i *Ungsocialistiske Forbund* (U.S.F.) og F.S. i den syndikalistiske bevægelses storhedsperiode. Niels Johnsen begyndte sit politiske arbejde i *Socialdemokratisk Ungdomsforbund* (S.U.F.) omkring 1910 (måske 1908), hvor han blev optaget af den anti-militaristiske agitation. Niels Johnsen tilhørte S.U.F.s venstrefløj og efter *Socialdemokratiets* kursskift i 1914 fik han kontakt til U.S.F. og derfra F.S. og tilsluttede sig herefter den syndikalistiske bevægelse. I 1915 var Niels Johnsen en af initiativtagerne bag dannelsen af *Foreningen for konsekvente Antimilitarister* (F.f.k.A.), og han blev en af de mest fremtrædende personer i syndikalisternes anti-militaristiske kamp under 1. verdenskrig. Niels Johnsen var desuden formand for U.S.F. og fungerede som redaktør af *Solidaritet*, mens Chr. Christensen sad varetægtsfængslet efter *stormen på Børsen*. Efter det store arbejdsløshedsmøde i fælledparken i august 1918 blev Niels Johnsen ligesom Chr. Christensen og Lauritz Hansen fængslet og idømt 8 måneders fængsel. Niels Johnsen tilhørte den fløj i F.S., som i 1921 støttede dannelsen af D.K.F..

Albert Jensen (1879-1957) var svensk syndikalist, medlem af den ungsocialistiske bevægelse siden 1897 og af S.A.C. siden 1913. Albert Jensen havde afsonet en række fængselsdomme for revolutionær agitation i Sverige, og da han i 1913 stod overfor endnu en fængselsdom, valgte han at forlade landet og bosatte sig efterfølgende i Norge og siden i Danmark. I Danmark blev Albert Jensen straks involveret i den syndikalistiske bevægelse, og han fungerede i en årrække som *Solidaritets* uofficielle udenrigsredaktør og havde således ansvaret for ruslandsstoffet i den første del af den periode, som jeg beskæftiger mig med. I juli 1919 blev Albert Jensen arresteret og udvist til Sverige, hvor han blev fængslet. Siden blev han redaktør af S.A.C.s blad *Arbetaren*.

Emil Manus (1889-1935) var ligesom Albert Jensen svensker bosiddende i Danmark. Emil Manus var typograf og var både medlem af F.S. og U.S.F., men han lagde størstedelen af sine kræfter i U.S.F.. Emil Manus var en flittig skribent for *Den røde Krig* og fungerede i en periode som redaktør for dette blad. Emil Manus tilhørte den fløj i den syndikalistiske bevægelse, som i 1921 modsatte sig dannelsen af D.K.F. og afviste 3. *Internationale*. Emil Manus fortsatte efter 1921 sin aktivitet i U.S.F. og tilsluttede sig S.P.F.. Ved stiftelsen af den anarkosyndikalistiske internationale, *Internationale Arbejder Association* (I.A.A.), i 1922-23 repræsenterede Emil Manus både S.A.C. og S.P.F.. Emil Manus vendte siden tilbage til Sverige, hvor han fungerede som redaktør af det anarkistiske blad *Brand*.

Andreas Fritzner (1887-1969) var skibssmed og en af de mest fremtrædende medlemmer af både U.S.F. og F.S.. Andreas Fritzner voksede op sammen med Chr. Christensen og begyndte ligesom denne sit politiske arbejde i *Socialistisk Ungdomsforbund* i 1904. Andreas Fritzner blev snart syndikalist og deltog i såvel S.A.F. og S.F., før han var med til at stifte F.S. i 1910. Andreas Fritzner var aktiv i U.S.F. og fungerede som den gennemgående redaktør af organisationens blad *Den røde Krig*. I 1915 var Andreas Fritzner sammen med Niels Johnsen med til at tage initiativ til dannelsen af F.f.k.A. og spillede en central rolle i den anti-militaristiske kamp. Andreas Fritzner var også aktiv i arbejdsløshedsbevægelsen og spillede en central rolle i forbindelse med *stormen på Børsen* i februar 1918. Efter de store arbejdsløshedsdemonstrationer i 1918 og fængslingen af bl.a. Chr. Christensen, Lauritz Hansen og Niels Johnsen blev der i november 1918 afholdt to store protestmøder på Grønttorvet i København, som krævede de fængslede løsladt. Andreas Fritzner holdt tale ved et af *Grønttorvsmøderne*, hvilket resulterede i en fængselsdom på 1 år. Andreas Fritzner tilhørte den fløj i den syndikalistiske bevægelse som ikke støttede F.S. indtrædelse i D.K.F. og tilslutning til 3. *Internationale*.

Alfred Mogensen (1893-1950) var tømrer og medlem af F.S. siden 1913. Han spillede både en stor rolle i den anti-militaristiske kamp og i arbejdsløshedsbevægelsen. Alfred Mogensen var med til at organisere *stormen på Børsen* og blev ligesom Andreas Fritzner fængslet efter *Grønttorvsmøderne* og idømt 8 måneders fængsel. I perioden fra 1919 til 1921 var Alfred Mogensen fast skribent for *Solidaritet*. I 1921 tilhørte Alfred Mogensen den fløj, som støttede dannelsen af D.K.F. og tilslutningen til *3. Internationale*. Alfred Mogensen var i midten af 1930'erne med til at forsøge en genoplivning af de syndikalistiske bevægelse og fungerede i den forbindelse bl.a. som redaktør af *Arbejdet*.

Poul Gissemann (1890-1946) var maskinarbejder og medlem af F.S. hvor han var særlig aktiv i arbejdsløshedsbevægelsen. Poul Gissemann var sammen med Andreas Fritzner en af hovedmændene bag *stormen på Børsen* og ligesom Andreas Fritzner blev også Poul Gissemann anholdt efter *Grønttorvsmøderne* og idømt en fængselsstraf på 18 måneder. Poul Gissemann støttede dannelsen af D.K.F. og tilslutningen til *3. Internationale* i 1921. I midten af 1930'erne deltog han i forsøget på at genoplive F.S..

Thøger Thøgersen (1885-1947) var sadelmager og tilsluttede sig F.S. omkring 1915 efter at være blevet smidt ud af S.U.F. for at kritisere borgfredspolitikken. I marts 1918 forlod Thøger Thøgersen F.S. og stiftede sammen med Marie Nielsen *Danmarks Socialistiske Arbejderparti* (S.A.P.). Thøger Thøgersen talte ved *Grønttorvsmødet* den 13. november 1918, hvor S.A.P. var medarrangør, og han blev efterfølgende idømt en fængselsstraf på 18 måneder. Efter sin løsladelse tilsluttede Thøger Thøgersen sig *Danmarks venstresocialistiske Parti* (V.s.P.) som var blevet dannet i november 1919 efter opløsningen af S.A.P. og S.U.F.s brud med *Socialdemokratiet*.

Marie Nielsen (1876-1951) var lærer og begyndte sit politiske arbejde i S.U.F. og *Socialdemokratiet* omkring 1910. Marie Nielsen tilhørte venstrefløjen i partiet og kritiserede borgfredspolitikken skarpt, men vedblev alligevel at arbejde som opposition indenfor partiet, hvor hun fra 1916 sad i hovedbestyrelsen. I 1918 brød Marie Nielsen med S.U.F. og *Socialdemokratiet* og stiftede sammen med Thøger Thøgersen S.A.P.. Da S.A.P. gik i opløsning i 1919, gik Marie Nielsen sammen med en lille gruppe meningsfæller ind i F.S., hvor de organiserede sig som en kommunistisk opposition i fagklubben *Kommunistisk Lærerklub*. Marie

Nielsen og *Kommunistisk Lærerklub* spillede en vigtig rolle i forbindelse med dannelsen af D.K.F. og arbejdet for at få F.S. til at acceptere Moskvaeserne og tilslutte sig *3. Internationale*.⁶⁰

2.5 Den russiske Revolution og bolsjevikkerne

Vi skal nu se nærmere på den internationale begivenhed som kom til at spille en afgørende rolle for de danske syndikalister nemlig Den russiske Revolution. Som nævnt i indledningen er et af specialets spørgsmål at afsøge, hvorvidt Den russiske Revolution på det ideologiske plan spillede en rolle for splittelsen af den danske syndikalistiske bevægelse. For at vi kan begribe de diskussioner, som foregik blandt de danske syndikalister i den periode, jeg behandler, vil jeg gennemgå den historiske udvikling og de politiske ideer i Den russiske Revolution, som disse diskussioner udspandt sig omkring.

Den russiske Revolution behandles ofte som et forløb fra revolutionsforsøget i 1905 til bolsjevikernes⁶¹ magtovertagelse i oktober 1917. I min gennemgang af Den russiske Revolution vil jeg i stedet for lægge vægten årene umiddelbart efter magtovertagelsen i 1917, da det er udviklingen i denne periode, der har relevans i forhold til påvirkningen af den danske syndikalistbevægelse. Jeg vil se på de bonde- og arbejderorganer, som opstod under revolutionen og bolsjevikernes forhold til disse. Jeg vil også se på forholdet mellem bolsjevikkerne og de øvrige revolutionære grupper, som støttede revolutionen i oktober 1917, herunder anarkisterne og syndikalisterne.

Indledningsvist er det nødvendigt at pointere, at de russiske bolsjevikker i den periode, som bliver behandlet i dette afsnit, ikke er noget entydig størrelse. Partiet rummede i den pågældende periode mange forskellige tendenser og fraktioner, som var indbyrdes uenige og på visse områder meget forskellige. Vi har altså ikke at gøre med et parti, der politisk og organisatorisk udgjorde en monolitisk enhed, svarende til den karakter partiet fik under Stalins ledelse. Det er imidlertid muligt at identificere nogle dominerende politiske og udviklingsmæssige tendenser, og det er disse tendenser, jeg vil tydeliggøre i dette afsnit.

Når man taler om Den russiske Revolution 1917, menes der som regel *Oktoberrevolutionen*, men der var reelt tale om to revolutioner. Den første revolution fandt sted i februar 1917, hvor

---

⁶⁰ Personbeskrivelserne er baseret på Petersen (1973a) (1973b) (1974) (1981) & Thing (1979) (1995).

⁶¹ I 1918 skiftede partiet navn til *Det russiske Kommunistparti (bolsjevikkerne)* og i 1922 til *Sovjetunionens kommunistiske Parti*.

en stærk strejkebevægelse tvang zaren til at abdicere og tog de første skridt i retningen af at afskaffe de feudale strukturer, som stadig gjorde sig gældende i Rusland på dette tidspunkt. Efter revolutionen i februar dannede de borgerlige partier en provisorisk regering sammen med de moderate socialistiske partier *mensjevikkerne* og *de socialrevolutionære*. Man oplevede i perioden fra februar til oktober 1917 en dobbeltmagt situation, hvor den provisoriske regering på den ene side og arbejdernes og bøndernes egne organisationer, sovjetterne og fabrikskomitéerne, på den anden side, hver især repræsenterede politiske magtcentre. Dobbeltmagten var en ustabil tilstand, som i løbet af kort tid måtte ende med en placering af magten til fordel for den ene af parterne. Den provisoriske regering gik fra februar til oktober fra den ene krise til den anden og opfyldte ikke kravene om bedre levevilkår, afslutning på russisk deltagelse i 1. verdenskrig og afskaffelsen af de feudale ejendomsforhold til jorden. Mange steder havde bønderne allerede dele jorden imellem sig, men der blev aldrig vedtaget en egentlig jordreform. Efter Juli-opstanden i Petrograd,⁶² hvor det kom til voldsomme sammenstød mellem demonstrerende arbejdere og kosakker, og efter at hærens leder, Kornilov, i august forsøgte at gennemføre et statskup, kom flere og flere frem til den konklusion, at den provisoriske regering ikke var i stand til eller havde til hensigt at opfylde *Februarrevolutionens* krav. Herefter vandt bolsjevikkerne flertallet i de vigtige sovjetter i Petrograd og Moskva, fordi de meget effektivt formåede at integrere arbejdernes og bøndernes krav om *fred, brød og jord* og *al magt til sovjetterne* i deres program. Natten mellem den 24. og 25. oktober,⁶³ kulminerede den revolutionære udvikling ved at Petrograd-sovjettens militærekomite sikrede sig kontrollen over hovedstaden og afsatte regeringen. Samme dag indledtes den 2. kongres for Ruslands arbejder-, soldater-, og bondesovjetter i Petrograd, hvor Petrograd-sovjetten kunne overgive magten til sovjetternes repræsentanter.

Under Februarrevolutionen organiserede arbejderne spontant i hele landet fabriks- og værkstedskomitéer (*fabrichno-zavodnye komitety* eller forkortet *fabzavkomy*)⁶⁴ og sovjetter. De havde allerede erfaring med disse organisationstyper fra revolutionsforsøget i 1905, hvor der i

---

⁶² Petrograd hed før 1. verdenskrig Skt. Petersburg, ved 1. verdenskriges udbrud skiftede den navn til Petrograd, efter Lenins død skiftede byen navn til Leningrad og efter Sovjetunionens sammenbrud har den igen fået navnet Skt. Petersburg. Petrograd var Ruslands hovedstad frem til 1918 hvorefter regeringsbyen blev Moskva. Jeg anvender de navne som er gældende på de beskrevne tidspunkter.

⁶³ I Rusland benyttede man sig frem til 1918 af den Julianske kalender, som var 13 dage efter den Gregorianske kalender. Efter den Gregorianske kalenders tidsregning blev Oktoberrevolutionen således gennemført i begyndelsen af november.

⁶⁴ Brinton (1975) s. 1.

Skt. Petersborg under en generalstrejke for første gang opstod sovjetter til at organisere de strejkende arbejderes kamp.

Fabrikskomitéerne kan betegnes som grundstenene i arbejderens selvorganisering. De fungerede som faglige organer uafhængige af fagforeningerne, og de spillede en afgørende rolle i forsvaret af Februarrevolutionen. Det var således fabrikskomitéerne, der organiserede bevæbningen af arbejderne og sikrede kontrollen over produktionen og arbejderkvarterene.⁶⁵ Efter Februarrevolutionen varede det ikke længe, før fabrikskomitéerne kom i konflikt med den provisoriske regering. Da fabrikskomitéerne i de statslige rustningsværker den 2. april⁶⁶ afholdte deres 2. konference, lød kravene; den fulde kontrol over produktionen, og at de gamle bedriftsledere skulle erstattes af nye, som skulle vælges af arbejderne og kontrolleres af fabrikskomitéerne.⁶⁷ En arbejderresolution fra Putilov-værkerne dateret den 24. april 1917 viser tydeligt, hvordan fabrikskomitéerne opfattede deres egen rolle: *“Idet de enkelte virksomheders arbejdere uddanner sig i selvforvaltning, forbereder de sig til det tidspunkt, hvor privatejendommen til fabrikker afskaffes og produktionsmidlerne overgår i arbejderklassens hænder. Dette store og betydelige mål, som arbejderne stræber efter, må man bestandig have for øje, også selvom man i begyndelsen kun har med små sager at gøre”*.⁶⁸ I den sidste tid før oktober spillede fabrikskomitéerne en stadig mere offensiv rolle, bl.a. ved deres indsats i dannelsen af De røde Garder, som skete i forbindelse med forsvaret af Petrograd under Kornilovs kupforsøg i august. Dannelsen af disse revolutionære arbejdermilitser betød at Petrograd-sovjetten kom til at råde over loyale væbnede enheder, og dermed blev magtovertagelsen en reel mulighed. Det var De røde Garder og revolutionære enheder fra bl.a. Østersøflåden der, under kontrol af Petrograd-sovjettens militære revolutionskomité, gennemførte den militære side af Oktoberrevolutionen.⁶⁹

Sovjetterne (*sovjet* er det russiske ord for råd) var en anden af arbejderens spontant dannede organisationer. Sovjetterne var ikke som fabrikskomitéerne beskæftiget med den daglige kontrol over produktionen, men fungerede som overordnede politiske og økonomiske organer på alle niveauer. Sovjetternes sammensætning var meget forskellig, alt efter hvilke opgaver de skulle løse. Repræsentanterne i sovjetterne blev typisk valgt ud fra

---

⁶⁵ Brüggmann (1976) s. 20.

⁶⁶ Brinton (1975) s. 2.

⁶⁷ Brüggmann (1976) s. 22.

⁶⁸ Ibid. s. 24.

⁶⁹ Ibid. s. 66f.

fabrikskomitéerne, soldaterrådene, og bondekomitéer. Det var i sovjetterne, at de politiske partier var tydeligst repræsenteret.

Bolsjevikernes rolle i revolutionerne i februar og oktober 1917 og deres holdning til hele rådsdemokratiet er vigtig i forhold til at forstå logikken bag deres politik efter Oktoberrevolutionen. Deres partiopfattelse byggede på Lenins idé om, at arbejderklassen ikke selv kan fostre tanken om socialisme, og derfor skal den tilføres udefra via et politisk parti. Den mistillid til arbejderklassens evner, som kan spores i denne tankegang, havde Lenin primært fra den tyske socialdemokrat Kautskij, som mente at den socialistiske bevidsthed var et udefrakommende element i proletarietets klassekamp som ikke kunne opstå spontant i arbejderklassen selv. Partiopfattelsen udsprang af den opfattelse, at den sociale revolution ikke er spontan, men kræver en bevidst minoritet udenfor arbejderklassen, som kan fungere som katalysator for og ledelse af den revolutionære bevægelse. Den leninistiske revolutionsopfattelse indebar, at bolsjevikkerne anså det for umuligt, at en socialistisk revolution kunne gennemføres uden partiets lederskab. Denne opfattelse af deres egen rolle og spontaniteten i arbejderklassen gjorde, at partiet helt frem til midten af 1917 var negativt stemt overfor sovjetterne og de øvrige arbejder- og bondeorganer. Under 1905 revolutionen anså bolsjevikkerne sågar sovjetterne som konkurrenter til partiet. Det var først efter, at Lenin vendte tilbage fra sit eksil i Vesteuropa i foråret 1917, at bolsjevikkerne ændrede deres politik i forhold til sovjetterne. Taktikken blev derefter at vinde kontrollen over sovjetterne for derigennem at lede revolutionen.

Begivenhederne i 1917 viste imidlertid, at bolsjevikkerne aldrig blev det avantgardeparti, som skulle muliggøre selve revolutionen. Initiativet lå i høj grad i de selvorganiserede arbejderorganer, mens bolsjevikpartiets centralkomité gang på gang overraskedes og blot fulgte i kølvandet på arbejderne. Da den revolutionære udvikling tog fart hen over sensommeren og efteråret 1917, blev Lenins opgave ikke at overbevise arbejderne og bønderne om, at de skulle overtage magten, men derimod at overbevise partiet om, at dette allerede var i gang med at blive realiseret. De revolutionære krav og paroler, som blev formuleret mellem februar og oktober 1917, udsprang ikke af bolsjevikpartiet; de gentog dem blot. Bolsjevikkerne overtog sågar anarkisternes parole: *Jorden til bønderne! Fabrikkerne til arbejderne!*⁷⁰ Man kan sige, at bolsjevikkerne, som en strategisk manøvre i organiseringen af selve magtovertagelsen, støttede

---

⁷⁰ Voline (pseudonym for Vsevolod Mikhailovich Eisenbaum) (1990) s. 212.

sig til arbejdernes egne organisationer og initiativ, fordi de forstod, at det kun var muligt at tage magten gennem sovjetterne.

Lenin mente ikke, at det var muligt at organisere det revolutionære samfund uden en stat. Arbejderklassens magt skulle centreres i en proletarisk stat, som skulle udøve proletariatets diktatur i overgangsfasen til kommunismen. Denne nye stats opgave skulle dels være at sikre revolutionen med magt og dels at overtage og styre produktionen. Når bolsjevikkerne talte om proletariatets diktatur, spillede partiopfattelsen også en afgørende rolle. Bolsjevikkerne var af den opfattelse at det revolutionære parti repræsenterer hele arbejderklassen, og de så derfor ikke nogen principiel modsætning mellem proletariatets diktatur og partiets diktatur. Denne holdning blev utvetydigt formuleret af både Trotskij⁷¹ og Lenin.⁷² Lenin anså det sågar for utænkeligt at den nye stats klasses diktatur kunne udøves af det samlede proletariatet, denne opgave tilfaldt alene det kommunistiske parti.⁷³

Rådssystemets statsliggørelse

Da Oktoberrevolutionen var gennemført, var det for at bevare troværdigheden i forhold til arbejderne, afgørende for bolsjevikkerne hurtigt at indfri løftet om arbejderkontrol. Det skete med *dekret af 14. november 1917*.⁷⁴ Dette dekret ændrede fabrikskomitéernes status fra kun at have indsigt i produktionen til at blive egentlige direktioner, hvis beslutninger var bindende. Lenin beskrev tilmed fabrikkerne som *selvstyrende kommuner af producenter og forbrugere*. Dette fik anarkosyndikalist G. P. Maximoff til at hævde: "*Bolsjevikkerne havde ikke bare forladt teorien om statens gradvise hændelse, men den marxistiske ideologi som helhed. De var blevet en slags anarkister*".⁷⁵ Men allerede få uger senere blev de første af de beslutninger taget, som skulle ende med at underminere fabrikskomitéernes magt og afskaffe arbejderkontrollen og selvforvaltningen.

Det første skridt væk fra arbejderkontrollen og selvforvaltningen blev taget den 2. december 1917, da regeringen oprettede *Det øverste råd for Økonomien (VSNKh)*.⁷⁶ Det øverste råd for Økonomien underlagde produktionen statslig planlægning, og erstattede den føderalistiske

---

⁷¹ Trotsky (1975) s. 122f.

⁷² Lenin (1976) s. 31ff.

⁷³ Brunse (1976) s. 99.

⁷⁴ Brinton (1975) s. 17ff.

⁷⁵ Guérin (1979) s. 83.

⁷⁶ White (1994) s. 186.

organisation, som fabrikskomitéerne selv var ved at opbygge; *Den al-russiske kongres for Fabrikskomitéer*. Det næste skridt i statsliggørelsen af revolutionen blev taget på fagforeningernes første al-russiske kongres fra 7. til 14. januar 1918, hvor et af hovedemnerne var forholdet mellem dels fabrikskomitéerne og fagforeningerne og dels fagforeningerne og staten. Kongressen endte med at vedtage en resolution, som ændrede fabrikskomitéernes status, således at de blev underlagt fagforeningerne. Denne beslutning betød, at det blev langt lettere for bolsjevikkerne at kontrollere produktionen og valgene til sovjetterne. Fagforeningerne, som i Rusland altid havde været meget svage, var efter revolutionen i vid udstrækning domineret af bolsjevikker. Sammenligner man fagforeningerne med fabrikskomitéerne var fagforeningerne små, og politisk var fabrikskomitéerne langt mere radikale; eksempelvis var det herfra de paroler udgik, som tegnede Oktoberrevolutionen. Fagforeningerne var centralistisk organiseret og domineret af bolsjevikernes opfattelse, hvad angik organiseringen af produktionen; nemlig at det kun var muligt gennem statslige organer.⁷⁷ Udviklingen væk fra rådsmagten fortsatte med et dekret fra 23. marts 1918 udstedt af regeringen. Med dette dekret indførte man det første skridt tilbage mod énmandsledelse af produktionen. Dekretet omhandlede organiseringen og forvaltningen af jernbanerne, som blev underlagt statslige kommissærer med stort set uindskrænkede beføjelser, og som kun var ansvarlige overfor regeringen.⁷⁸ Det endelige slag imod fabrikskomitéerne som selvorganiserede arbejderorganer var, at Kongressen for Økonomirådene den 28. maj 1918 besluttede at oprette virksomhedsdirektioner, hvor kun en tredjedel af medlemmerne kunne vælges af arbejderne, mens Det øverste råd for Økonomien og de regionale råd stod for udnævnelsen af de resterende to tredjedele.⁷⁹ Bolsjevikkerne var af den opfattelse, at arbejdernes selvforvaltning ikke var afgørende for udviklingen af socialismen. For bolsjevikkerne var revolutionen ikke et spørgsmål om ændringer i den måde, som de sociale relationer fungerede på men, et spørgsmål om statsmagt og ejendomsret og i den forbindelse mente Trotskij ikke, at der var nogen essentiel forskel på partiets diktatur og klassens diktatur.⁸⁰ Trotskij gik endda så vidt, at han direkte argumenterede for partiets diktatur over arbejderklassen, for at sikre sig mod *midlertidige*

---

⁷⁷ Brüggmann (1976) s. 102ff.

⁷⁸ Ibid. s. 128.

⁷⁹ Brinton (1975) s. 43.

⁸⁰ Trotsky (1975) s. 170.

svingninger i arbejderklassen,⁸¹ hvilket beskriver ganske godt den holdning til arbejderdemokratiet, som blev mere og mere udtalt i partiet.

Soldaterrådene fungerede fra oktober 1917 i hele hæren efter samme principper som fabrikskomitéerne i industrien. Soldaterne valgte gennem soldaterrådene selv deres officerer, og privilegier, titler, honnør og separate boliger for officererne var afskaffet.⁸² Da Trotskij overtog ansvaret for opbygningen af Den røde Hær i 1918, var nogle af hans første handlinger at indsætte gamle zargeneraler som militærspecialister (*vojenspetsy*), at afskaffe rådsdemokratiet og at genindføre militærdisciplin og -hierarki. Trotskij forsvarede afskaffelsen af soldaterrådernes magt og demokrati med at denne foranstaltning kun var nødvendig så længe hæren ikke var under arbejderstatens kontrol.⁸³

Med sovjetternes magt gik det som med fabrikskomitéerne og soldaterrådene. Bolsjevikkerne havde, ved at vinde kontrollen over de organer, der sendte repræsentanter til de overordnede sovjetter, sikret sig den politiske kontrol. Det skete også at bolsjevikkerne, når de ikke havde flertal, opløste sovjetter og oprettede nye under deres egen kontrol. Dette skete bl.a. i Kronstadt,⁸⁴ men det skete oftest uden for de store byer, hvor de venstre-socialrevolutionære mange steder havde flertal i bondesovjetterne. Andre gange undlod man at afholde nyvalg til sovjetterne af frygt for at miste flertallet. Der havde således i 1919 ikke været valg til Moskva-sovjetten i over 18 måneder. Kronstadtsovjetten er et andet eksempel, hvor borgerne havde taget parolerne om *Al magt til sovjetterne* alvorligt, og man havde gennemført en omfattende organisering i hus-, gade- og områdekommitéer. Disse blev lukket og erklæret ulovlige af bolsjevikkerne, og de bolsjevikker, der havde støttet dem, blev ekskluderet af partier med beskyldning om at have *anarkosyndikalistiske tilbøjeligheder*. Samtidig blev sovjetten opløst og erstattet af en ny hvor bolsjevikkerne havde flertal.⁸⁵

Sammenfattende kan man konstatere, at det, der i sommeren 1918 var tilbage af det revolutionære rådssystem, enten var underordnet statslige organer eller centralistiske organisationer under kommunistpartiets kontrol.

---

⁸¹ Brunse (1976) s. 269f.

⁸² Brinton (1975) s. 37f.

⁸³ Trotski (1920) s. 22f.

⁸⁴ Ibid. s. 25.

⁸⁵ Voline (1990) s. 457ff.

Undertrykkelsen af den politiske opposition

Et andet aspekt ved udviklingen efter revolutionen er undertrykkelse af den politiske opposition. Alle oppositionsgrupper udenfor kommunistpartiet blev i større eller mindre grad udsat for undertrykkelsen, men jeg vil nøjes med at se på de to grupper, som mest loyalt havde støttet Oktoberrevolutionen; anarkisterne og de venstre-socialrevolutionære. Disse to grupper støttede helhjertet Oktoberrevolutionens mål, og de deltog i dens praktiske gennemførelse.

Anarkisterne støttede fuldt og helt op om rådssystemet, og det var anarkisterne, der mest ihærdigt forsvarede fabrikskomitéernes ret til at kontrollere produktionen. Den russiske anarkistiske bevægelse bestod, udover en række smågrupper af fire store organisationer og bevægelser: 1) *Golos Truda* (Arbejderens stemme), som var en anarkosyndikalistisk propagandaorganisation, der arbejdede frem til foråret 1918 i Petrograd og senere i Moskva. *Golos Truda* udgav et dagblad under samme navn. 2) *Føderationen af anarkistiske grupper i Moskva*, som var en anarkokommunistisk organisation, der arbejdede frem til 1918 i Moskva og omegn. Føderationen af anarkistiske grupper i Moskva udgav dagbladet *Anarchia*. 3) *Nabat* (Alarm), som var en føderation af anarkistiske organisationer i Ukraine, der arbejdede frem til efteråret 1920. *Nabat* arbejdede tæt sammen med Nestor Makhno og hans anarkistiske partisaner i Ukraine. *Nabat* udgav en avis under samme navn.⁸⁶ 4) *Makhno-bevægelsen*, som var en social bevægelse og partisanhær der i perioden fra 1918 til 1921 gennemførte en social revolution efter anarkistiske principper i det sydøstlige Ukraine, med udgangspunkt i byen Guljai-Polje.⁸⁷

Mellem de to revolutioner i 1917 var anarkisterne principielle modstandere af Den konstituerende Forsamling, og de så bonde- og arbejderrådene som det eneste alternativ til den borgerlige stat, modsat havde bolsjevikkerne helt frem til januar 1918 indkaldelsen af Den konstituerende Forsamling på deres program.⁸⁸ Anarkisterne deltog aktivt i forberedelsen og gennemførelsen af Oktoberrevolutionen og havde bl.a. en relativt stor indflydelse i Kronstadt-

---

⁸⁶ Ibid. s. 267ff.

⁸⁷ For en nærmere behandling af Makhno-bevægelsen vil jeg dels henvise til Peter Arshinov og Voline, som begge havde tilknytning til bevægelsen, og dels til de videnskabelige undersøgelser som Michael Marlet, Alexandre Skirda og Michael Palji har foretaget. En overordnet behandling af de anarkistiske og syndikalistiske bevægelser i Rusland findes hos Paul Avrich. De relevante titler kan findes i litteraturlisten.

⁸⁸ Voline (1990) s. 238.

sovjetten og derudover var fire medlemmer af Den militære Revolutionskomité anarkister.⁸⁹

Efter oktober arbejdede anarkisterne bl.a. i fabrikskomitéerne med at organisere arbejderens drift af produktionen og forberedelserne til Den al-russiske kongres for Fabrikskomitéer.

Undertrykkelsen af anarkisterne kan derfor vanskeligt forklares som forsvar mod kontrarevolutionen. Da magten begyndte at glide fra de forskellige arbejderorganers hænder og over i statens og partiets, var anarkisterne blandt de første til at gøre modstand.⁹⁰

Bolsjevikernes underminering af fabrikskomitéernes magt blev også en kamp imod anarkisterne, fordi disse mange steder nød stor respekt blandt arbejderne for deres arbejde for disse komitéer. Det første egentlige angreb på anarkister kom den 11. - 12. april 1918, hvor det bevæbnede hemmelige politi, *tjekaen*,⁹¹ omringede og angreb 26 anarkistiske tilholdssteder i Moskva. Det kom til kampe mellem tjekaen og anarkisterne, der i første omgang troede at de blev angrebet af kontrarevolutionære. 40 anarkister blev dræbt under kampene og over 500 anarkister blev efterfølgende fængslet.⁹² I maj 1918 blev en række af anarkisternes aviser og tidsskrifter lukket. I november 1918 blev alle deltagere i en anarkosyndikalistisk konference i Moskva anholdt,⁹³ og herefter blev anarkisterne udsat for en vedholdende undertrykkelse som med enkelte ophold⁹⁴ stod på de næste 4 år. Den sidste legale anarkistiske demonstration i Moskva var den russiske anarkist Kropotkins begravelsesoptog den 13. februar 1921.

Undertrykkelsen af anarkisterne kulminerede med Den røde Hærs militære sejer over Nestor Makhnos anarkistiske partisaner i Ukraine i august 1921, og herefter var de anarkistiske grupper endegyldigt knækket.

De venstre-socialrevolutionære er den anden gruppe, som vi skal se på i forbindelse med undertrykkelsen af den politiske opposition. I efteråret 1917 blev *Det socialrevolutionære Parti* splittet i to; venstrefløjen brød i protest mod den socialrevolutionære Kerenskij-regerings fortsatte krigsdeltagelse ud af partiet og dannede *Det venstre-socialrevolutionære Parti*. Partiet var ledet af *Maria Spiridonovna*, og havde sin basis i den fattigste del af bondebefolkningen. *De*

---

⁸⁹ Utechin (1985) s. 122f.

⁹⁰ Voline (1990) s. 235.

⁹¹ Det hemmelige politi, *Tjeka* (Ekstraordinær kommission til bekæmpelse af kontrarevolution og sabotage) blev oprettet 2. januar 1918, den første chef var Felix Dzerzhinskij.

⁹² Brinton (1975) s. 38.

⁹³ Berkman (1976) s. 49.

⁹⁴ Kommunisternes alliancer med Makhno-bevægelsen i Ukraine have en vis indflydelse på hvor frit anarkisterne kunne agere i resten af Rusland.

venstre-socialrevolutionære var det største bondeparti, der støttede og deltog i Oktoberrevolutionen, og en kort periode indgik det i den nye regering; Folkekommissærenes Råd.

Efter Brest-Litovsk freden brød de venstre-socialrevolutionære med bolsjevikkerne; partiet betragtede, p.g.a. de store landafgivelser, fredsslutningen med den tyske kejser som et forræderi mod revolutionen. I et forsøg på at fremprovokere en genoptagelse af krigen mod Tyskland, organiserede nogle venstre-socialrevolutionære i samarbejde med enkelte anarkister mordet på den tyske kejsers ambassadør i Moskva, Mirbach, den 6. juli 1918. Samme dag indledte de venstre-socialrevolutionære, som nogle steder også blev støttet af lokale anarkister, en opstand imod bolsjevikkerne. Opstanden blev slået ned, der blev foretaget massearrestationer af venstre-socialrevolutionære, og partiet blev forbudt. Da de venstre-socialrevolutionære som en modoffensiv arresterede chefen for tjekaen, Felix Dzerzhinskij, fik denne efterfølgende nærmest uindskrænkede beføjelser til at fængsle og henrette personer uden rettergang, hvis disse var mistænkt for kontrarevolutionært arbejde.

Bruddet med de venstre-socialrevolutionære var et stort tilbageslag for bolsjevikernes i forhold til bondemasserne, som for en stor dels vedkommende så de venstre-socialrevolutionære som deres parti i sovjetterne.⁹⁵

Borgerkrig og krigskommunisme

Da borgerkrigen for alvor brød ud i foråret 1918 fik denne bolsjevikkerne til at ændre politik på en række områder; man indførte den såkaldte *krigskommunisme*. Krigskommunismen var betegnelsen for den økonomiske politik, der blev ført under borgerkrigen 1918-1920. Systemet var en måde, hvorpå staten gennem tvang, disciplin og nationalisering af industrien forsøgte af få økonomien og varefremskaffelsen til at fungere i det borgerkrigshærgede land. For bønderne betød krigskommunismen bl.a. tvangsaflevering af hele deres overskudsproduktion uden kompensation.⁹⁶ Afleveringspligten blev gennemført af bevæbnede afdelinger og tjekaen, som også stod for konfiskation af materiel til krigsførelse, bl.a. heste og vogne. Det var ideen, at bønderne skulle modtage industriprodukter som f.eks. sko, sukker og sæbe fra byerne som betaling for korn, men da denne produktionen svigtede, kom bønderne i realiteten til at

---

⁹⁵ White (1994) s. 174 & s. 196f.

⁹⁶ Ibid. s. 41f.

producere til byerne uden at få noget tilbage.⁹⁷ Bolsjevikkerne hævdede, at det var nødvendigt at bruge magt ved konfiskationerne, fordi bønderne nægtede at levere fødevarer til byerne. I en samtale med Emma Goldman forklarer den venstre-socialrevolutionære Maria Spiridonovna, at bønderne havde modsat sig, fordi man holdt på at benytte sig af arbejdersovjetterne til udveksling af varerne, men at man ikke var principielt imod at bidrage.⁹⁸

For arbejderne i byerne betød krigskommunismen en tilbagevenden til énmandsledelse i industrien og militarisering af arbejdet. I slutningen af 1920 var indførelsen af énmandsledelse så fremskreden, at 4 ud af 5 store virksomheder igen blev ledet af én mand.⁹⁹ Det var ofte de gamle ejere af fabrikkerne, der kom tilbage og erstattede de kollektive ledelser i rollen som fabriksdirektører.¹⁰⁰ Arbejderne blev også underlagt streng disciplin; det som bolsjevikkerne omtalte som *militarisering af arbejdet*. Der blev etableret et såkaldt arbejdsbog-systemet, som fratog arbejderne retten til selv at vælge, hvor de ville opholde sig og arbejde.¹⁰¹ Militariseringen af arbejdet bestod også i, at enheder fra Den røde Hær blev overført til civilt arbejde men stadig under militærdisciplin.

Betragter man krigskommunismens økonomiske system i forhold til, hvordan bolsjevikkerne beskrev socialismen i 1917, ligner denne delvise tilbagevenden til den kapitalistiske ledelses- og produktionsform en midlertidig nødforanstaltning. Men Lenins egen beskrivelse af udviklingen var en ganske anden, idet han så statskapitalisme som den direkte vej til socialisme.¹⁰² Lenin argumenterede således for, at foranstaltningerne i produktionen, både énmandsledelsen og disciplinen, ikke var betinget af borgerkrigen.¹⁰³ Trotskij gik så vidt som at betegne borgerkrigen som en hindring for, at disse ting kunne gennemføres endnu hurtigere.¹⁰⁴

Krigskommunismen blev ikke desto mindre af mange russerne betragtet som et nødvendigt men midlertidigt onde, som man affandt sig med p.g.a borgerkrigen. Det var derfor også uforståeligt for mange, at det krigskommunistiske system ikke blev afskaffet, da borgerkrigen sluttede. De russiske arbejdere og bønder troede, at borgerkrigens afslutning ville betyde en tilbagevenden til den politiske kurs, som Oktoberrevolutionen i 1917 havde udstukket. Da dette

---

⁹⁷ Brunse (1973) s. 17.

⁹⁸ Goldman (1976) s. 216.

⁹⁹ Ibid. s. 18.

¹⁰⁰ Nielsen, Erik Bach (1984) s. 47.

¹⁰¹ Goldman (1976) s. 207.

¹⁰² Lenin (1984) s. 156f.

¹⁰³ Lenin (1983) s. 45f.

¹⁰⁴ Trotsky (1975) s. 171.

ikke skete, voksede utilfredsheden, og flere steder udviklede denne sig til regulære bondeoprør.¹⁰⁵ I midten af februar 1921 udbrød der strejker i både Moskva og Petrograd som protest imod virkningerne af krigskommunismen. Strejkebevægelsen krævede i første omgang bedre leveforhold,¹⁰⁶ men inden længe så man også mere politiske krav; som forsamlings- og ytringsfrihed og løsladelse af politiske fanger fra arbejderklassen og socialistiske partier. Bolsjevikkerne nedsatte en forsvarskomiteé, »*Komitet Oborony*«,¹⁰⁷ som fik ansvaret for at lede kampen imod de strejkende arbejdere. Der blev indkaldt loyale officers-kadetter og den 24. februar om morgenen kom det til skyderier, da de blev sat ind for at opløse en arbejderdemonstration. De efterfølgende dage voksede strejkebevægelsen og kulminerede den 28. februar, hvor bl.a. arbejderne fra det store Putilov-metalværk var gået med i strejken.¹⁰⁸ Det var denne strejkebevægelse, der førte til matrosernes oprør i Kronstadt. Kronstadtoprørets politiske platform var *Petropavlovsk-resolutionen*, hvori matroserne bl.a. krævede at bolsjevikernes partidiktatur blev ophævet, og det politiske krav fra oktober, *Al magt til sovjetterne*, blev genfremsat med tilføjelsen *ikke til partierne!*¹⁰⁹ Oprøret var spontant og havde genindførelsen af rådsdemokratiet som sit hovedmål. Dette mål blev dog aldrig nået og i stedet blev Kronstadtoprøret nedkæmpet af Den røde Hær, og mange af oprørerne blev henrettet.¹¹⁰

Mens oprøret i Kronstadt blev nedkæmpet afholdte det russiske kommunistparti fra den 8. til den 16. marts 1921 sin 10. partikongres i Moskva. På kongressen blev der udover Kronstadtoprøret bl.a. diskuteret et forslag om forbud mod fraktioner i partiet, som var rettet imod *Arbejderoppositionen (rabotsjaja opozitsija)*. Lenin skrev: "*I de sidste måneder har der i partiets rækker utvetydigt vist sig en syndikalistisk og anarkistisk afvigelse, som kræver en yderst energisk, ideologisk bekæmpelse og en rensning og sanering af partiet*".¹¹¹ *Arbejderoppositionen*, som blev ledet af fagforeningsmanden Sjljapnikov og kvindesagsforkæmperen Aleksandra Kollontaj, repræsenterede den retning i partiet, der ønskede et opgør med det voksende bureaukrati og en tilbagevenden til arbejderkontrollen. På den 10. partikongres uddelte Alexandra Kollontaj pjecen "*Arbejderoppositionen*", hvori der bl.a. stod: "*Organiseringen af*

---

¹⁰⁵ Brunse (1973) s. 352.

¹⁰⁶ Goldman (1976) s. 235.

¹⁰⁷ Brunse (1973) s. 245.

¹⁰⁸ Ibid. s. 23f.

¹⁰⁹ Ibid. s. 80.

¹¹⁰ Serge (1978) bind 1, s. 188.

¹¹¹ Lenin (1984) s. 132f.

*ledelsen af samfundsøkonomien påhviler den alrussiske kongres af de i fagforeninger sammensluttede producenter, der vælger det centrale organ, der skal lede hele republikkens samfundsøkonomi”.*¹¹² Arbejderoppositionen repræsenterede således nogle af de samme holdninger, som kom til udtryk i Kronstadtoprørens krav, og som mange syndikalister også ville støtte. Dette endte det med, at kongressen vedtog resolutionen ”Om enhed i partiet” som betød forbud mod fraktionsvirksomhed. Med dette forbud tog bolsjevikkerne et afgørende skridt i retningen af afskaffelsen af det interne demokrati i partiet, og i de følgende år blev enhver opposition til partiets ledelse undertrykt.¹¹³

3. Analyse af de danske syndikalisters forhold til Den russiske Revolution og bolsjevismen

Efter at den historiske baggrund er beskrevet, vil jeg nu fortsætte til en analyse af, hvordan den danske syndikalisme reagerede på Den russiske Revolution og bolsjevismen. I den følgende analyse, vil fremgangsmåden være, at perioderne 1917-1918, 1919 samt 1920-1921 vil blive behandlet særskilt. Hver periode vil indledes med en introducerende generel beskrivelse, hvorefter forskellige emner behandles, det drejer sig om *Den russiske revolution, Partidannelser, F.S.s program fra 1919, og 3. Internationale*. Dette følges op af en beskrivelse af den syndikalistiske bevægelse efter splittelsen i 1921, hvorefter analysen diskuteres i lyset af den eksisterende forskning på området. Analysen vil tage udgangspunkt i den syndikalistiske bevægelses publikationer i perioden, først og fremmest *Fagoppositions Sammenslutnings* blad *Solidaritet* og i mindre omfang i *Ungsocialistisk Forbunds* blad *Den røde Krig*.

3.1 1917-1918: Den danske syndikalismes gennembrud og vækst

Som tidligere nævnt stod den syndikalistiske bevægelse i 1917 overfor sit egentlige gennembrud, et gennembrud som kom, da arbejdsløsheden for alvor begyndte at stige i slutningen af 1917, og dønningerne fra Den russiske Revolution ramte Danmark. Den russiske Revolution og de efterfølgende revolutionsforsøg i bl.a. Tyskland, Finland og Ungarn blev modtaget med stor begejstring i de revolutionære kredse, og de blev set som indledningen til en

---

¹¹² Brunse (1976) s. 155.

¹¹³ Avrich (1984) s. 1-29.

umiddelbart forestående verdensrevolution, der skulle gøre op med kapitalismen og realisere socialismen. Det var også denne opfattelse, der prægede syndikalisterne og den øvrige venstrefløj i 1917 og 1918.

Arbejdsmarkedet var i 1917-18 præget af en lang række mindre konflikter, hvor syndikalisterne havde en vis indflydelse, og hvor deres kampteknikker blev benyttet med held. Dette medvirkede til en indhentning af det reallønstab, som arbejderne havde oplevet i de foregående år, og øgede syndikalisternes indflydelse og popularitet i fagforeningerne. Denne popularitet blev bl.a. brugt til at opnå et gennembrud for princippet om, at overenskomster skulle sendes til urafstemning blandt alle medlemmerne, som var en af syndikalisternes mærkesager og et element i den reorganisering af fagbevægelsen, som de arbejdede for. Kampen for en nedsættelse af arbejdstiden tog også sin begyndelse i 1918, og den blev i høj grad kæmpet med syndikalistiske midler. Et eksempel på dette var murerne og jord- og betonarbejdernes weekendaktioner, som var et klassisk eksempel på en direkte aktion, der bestod i, at arbejderne gik hjem hver lørdag kl. 12, og dermed opnåede den ønskede forkortelse af arbejdstiden.

Det var imidlertid den anti-militaristiske kamp og arbejdsløshedsbevægelsen, der for alvor gav den syndikalistiske bevægelse vind i sejlene. I løbet af 1918 stod syndikalisterne bag en række arbejdsløshedsdemonstrationer. Den første arbejdsløshedsdemonstration under syndikalistisk ledelse fandt sted den 29. januar 1918 og gik fra Grønttorvet til Rigsdagen i Fredericiagade. Ifølge Solidaritet deltog 35.000-40.000 i denne demonstration, og selvom dette tal muligvis er overdrevet, har demonstrationen utvivlsomt været stor.¹¹⁴ Den næste store arbejdsløshedsdemonstration fandt sted fastelavsmandag den 11. februar, og blev siden kendt som *stormen på Børsen*. Demonstrationen udgik fra 2 arbejdsløsheds møder, ét i Folkets Hus på Jagtvej 69 og ét i Forsamlingshuset i Rømersgade. I spidsen for demonstrationen stod syndikalisterne Andreas Fritzner, Poul Gissemann og Alfred Mogensen, og den endte med en spontan storm på Børsen.¹¹⁵ Efter *stormen på Børsen* dannede syndikalisterne *De Arbejdsløses Organisation* (D.A.O.) og oplevede en enorm vækst. I løbet af 1918 steg F.S. medlemstal nærmest eksplosivt, således at organisation gik fra at have et sted mellem 500 og 1000 medlemmer, Carl Heinrich Petersen nævner tallet 600,¹¹⁶ til i løbet af 1918 at havde omkring

---

¹¹⁴ Petersen (1973a) s. 64.

¹¹⁵ Andreas Fritzners beskrivelse af stormen på Børsen findes i Petersen (1974) bind 2, s. 153ff.

¹¹⁶ Petersen (1981) s. 123.

3000 medlemmer. Solidaritets oplagstal steg fra 1916 til efteråret 1917 fra 9000 til 15.000, og i løbet af 1918 nåede bladet op på et oplagstal på omkring 18.000.¹¹⁷ Da Solidaritet overgik fra at udkomme som ugeblad til at udkomme som dagblad i november 1918, var det med et oplagstal på ca. 6000 dagligt. Den næste store demonstration fandt sted i Fælledparken den 10. august, den blev siden kendt som *fælledmødet*. *Fælledmødet* var arrangeret af F.S. i samarbejde med D.A.O. og S.A.P.. Baggrunden for mødet var, at politiet den 9. august havde overfaldet arbejdsløse arbejdere og militærnægtere og gennemtævet dem ved de arbejdsløses kontrolsted i Sølvgade og siden ved Sølvgades kasserne. Efter *fælledmødet* udbrød der uroligheder på Nørrebro, på trods af at Chr. Christensen fra talerstolen havde opfordret til ro. Disse uroligheder fortsatte med gadekampe og rudeknusninger i de følgende dage. Efter *fælledmødet* blev alle talerne anholdt, det gjaldt Chr. Christensen, Niels Johnsen og Lauritz Hansen fra F.S. og Thøger Thøgersen, som på dette tidspunkt var medlem af S.A.P.. I november 1918 sad Christian Christensen, Lauritz Hansen og Niels Johnsen stadig varetægtsfængslet, og derfor indkaldte F.S. og S.A.P. til protestmøde på Grønttorvet den 10. november, som samlede 50.000 deltager,¹¹⁸ og igen den 13. november, hvor 30.000-40.000 deltog.¹¹⁹ Mødet den 13. november udviklede sig til voldsomme sammenstød da politiet efter mødets afslutning gik til angreb, og dette gentog sig den 14. november, hvor en stor gruppe demonstranter igen forsamlede sig på Grønttorvet. Disse kampe blev siden kendt som *slagene på Grønttorvet*. Den 17. november blev der gennemført et lignende friluftsmøde i Århus, som ligeledes mandede ud i sammenstød med politiet. Efter *slagene på Grønttorvet* blev talerne Andreas Fritzner, Poul Gissemann, Alfred Mogensén og Johannes Sperling fra F.S. og Thøger Thøgersen og Marie Nielsen fra S.A.P. fængslet, og ligesom talerne fra *fælledmødet* idømt lange fængselsstraffe.¹²⁰

Den anti-militaristiske kamp samlede også stor opbakning i 1918, og der blev afholdt en række store demonstrationer, hvoraf den største fandt sted i forbindelse med begravelsen af en ung værnepligtig, Kreutzfelt, der havde begået selvmord, og samlede omkring 100.000 deltagere.¹²¹

Efter 1. verdenskrigs udbrud i 1914 slog det danske socialdemokrati som tidligere nævnt ind på en ny politisk kurs, som kom til udtryk i *borgfredspolitikken*. Venstrefløjen i *Socialdemokratiet*,

---

¹¹⁷ Petersen (1979) s. 44.

¹¹⁸ Petersen (1973a) s. 72.

¹¹⁹ Petersen (1974) bind 2, s. 158.

¹²⁰ Thing (1975) s. 49 (PDF udgave).

¹²¹ Petersen (1973a) s. 68f.

som bl.a. stod stærkt i *Socialdemokratisk Ungdomsforbund* (S.U.F.), var indædte modstandere af borgfredspolitikken og det, der blev omtalt som *ministersocialismen*. Allerede i 1916 sluttede S.U.F. sig til *Zimmerwaldbevægelsen*, som samlede de marxistiske venstrestrømninger, heriblandt bolsjevikkerne, der var modstandere af den politik, som blev ført af de fleste medlemmer af 2. *Internationale*. Med Den russiske Revolution og bolsjevikernes magtovertagelse fik denne venstrefløj i *Socialdemokratiet* et klart marxistisk alternativ, som de kunne orientere sig imod. Dette førte til et større opbrud på venstrefløjen, som bl.a. førte til at Thøger Thøgersen brød ud af F.S. og sammen med Marie Nielsen dannede *Danmarks Socialistiske Arbejderparti* (S.A.P.) i marts 1918, hvilket betød at syndikalisterne pludselig skulle forholde sig til en anden revolutionær opposition til venstre for *Socialdemokratiet*.

Den russiske Revolution

De danske syndikalister var selvsagt meget optaget af revolutionen i Rusland og fulgte udviklingen fra Februarrevolutionen til Oktoberrevolutionen tæt. I første omgang så de danske syndikalister, ligesom de fleste andre revolutionære, revolutionen som en realisering af det borgerlige demokrati og ikke begyndelsen på en social revolution, denne holdning kom bl.a. til udtryk i *Solidaritet* den 24. marts.¹²² Man så ikke desto mindre revolutionens indførelse af borgerligt demokrati som et stort fremskridt, som i første omgang ville bibringe arbejderne den erfaring, at dette nye system ikke ændrede på deres livsomstændigheder og udbytningen, og dernæst ville disse erfaringer muliggøre organiseringen af en stærk syndikalistisk internationale. Udviklingen i Rusland gjorde imidlertid, at de danske syndikalister i løbet af foråret 1917 udviklede et mere og mere optimistisk syn på det socialrevolutionære potentiale i Den russiske Revolution og idéen om, at det revolutionære momentum i arbejdernes rådsorganer kunne føre til en umiddelbar realisering af den socialistiske revolution. Den 12. maj 1917 trykte *Solidaritet* en artikel af en anonym russisk anarkist, hvori der bl.a. blev argumenteret for straks at fortsætte revolutionen og organisere samfundet efter anarkistiske principper og samtidig hed det: "*Vor historiske Opgave er at støde Proletariatet til venstre, saa at Bourgeoisiet styrter i Afgrunden. Løsningen gennem en konstitutionel Forsamling, understøttet af Socialdemokratiet, er en Bourgeois-Løsning*".¹²³ Fra og med dette tidspunkt indtog de danske syndikalister et radikalt

---

¹²² E.H. (formentlig initialerne for Erik Hansen, som var et af Christian Christensens pseudonymer): "*Revolutionen i Rusland*" i *Solidaritet*, nr. 273, 24. marts 1917.

¹²³ "Den russiske Revolutions Maal og Opgave" i *Solidaritet*, nr. 280, 12. maj 1917.

standpunkt i forhold til revolutionen i Rusland, et standpunkt hvor de i overvejende grad var på linje med de russiske syndikalister og anarkister, som ønskede en umiddelbar fortsættelse af den borgerlige politiske Februarrevolution over i en egentlig social revolution. Dermed afviste de danske syndikalister også Den konstituerende Forsamling. I løbet af sommeren og efteråret 1917 blev der trykt flere artikler, der beskæftigede sig med den russiske rådsorganiserings syndikalistiske karakter, særligt fabrikskomitéerne; dette skete bl.a. i artiklerne "*Syndikalismen og den russiske Revolution*"¹²⁴ og "*Syndikalistiske Tendenser indenfor Den russiske Revolution*",¹²⁵ begge er skrevet af *Albert Otto Jensen*, som i det følgende år var den person, der som uofficiel udenrigsredaktør tog sig af størsteparten af ruslandsstoffet i *Solidaritets*.

Da Oktoberrevolutionen rullede henover Rusland var *Solidaritets* dækning i første omgang begrænset til notitser fra telegrambureauerne. Først den 15. december kom der en artikel, der indirekte indeholdte en selvstændig stillingtagen fra *Solidaritets* side, dette skete i artiklen "*Soc.-Demokraten og den russiske Revolution*", hvori Albert Jensen beskyldte socialdemokraterne for at være opportunistiske i deres støtte til revolutionen. Den første direkte tilkendegivelse i forhold til Oktoberrevolutionen kom i form af en artikelserie af Chr. Christensen i 3 dele med overskriften "*Hvad foregaar i Rusland?*", som blev trykt i perioden fra den 5. til den 19. januar 1918. Artiklerne indeholdte en uforbeholden støtte til Oktoberrevolutionen, baseret på en analyse der fokuserede på de føderalistiske, syndikalistiske og anarkistiske aspekter ved revolutionen. I den anden artikel i serien, som omhandlede revolutionens økonomiske organisation hed det bl.a.: "*Den føderative Kommunisme blev den Grund, hvorpaa Peter Krapotkin byggede »Den kommunistiske Anarkisme« som Modsætning til Socialdemokratiets kapitalistiske Abort »Statssocialismen«. Og naar baade den første og den anden Revolution lykkedes i Rusland, saa skyldes det netop, at Ruslands bønder af Fødsel, af Slægtsarv stod fortrolige med Revolutionens historiske Maal*".¹²⁶ I samme artikel betonedes Chr. Christensen også det, at revolutionen ikke var noget partis værk, men at den blev gennemført efter afstemninger "*paa Bonde-, Arbejder-, og Soldaterraadene samt Fabriks- og Værkstedskomitéerne*".¹²⁷ I artiklerne var det ikke kun selve revolutionen, der karakteriseredes

---

¹²⁴ Jensen, Albert: "*Syndikalismen og den russiske Revolution*" i *Solidaritets*, nr. 285, 16. juni 1917.

¹²⁵ Jensen, Albert: "*Syndikalistiske Tendenser indenfor Den russiske Revolution*" i *Solidaritets*, nr. 297, 8. september 1917.

¹²⁶ A. (pseudonym for Christian Christensen): "*Hvad foregaar i Rusland? II. Den 2den russiske Revolutions økonomiske Organisation*" i *Solidaritets*, nr. 315, 12. januar 1918.

¹²⁷ Ibid.

som grundlæggende syndikalistisk, også bolsjevikkerne blev set som eksponent for en slags syndikalisme: "Og her skal det siges til **Bolchevikernes** uforlignelige Ros, at de - tilrods for at de er et politisk Parti - nærmest Zimmerwald - har arbejdet mere tro i Syndikalismens Tjeneste, end mangen af Vesteuropas kendte Syndikalister har vist at virke nu under Krigen. De har i denne Agitation for, at Arbejderne direkte skulde gøre sig til Herrer over Produktionen, stillet hele deres Presse til Raadighed, og vi som **Syndikalister** har ikke kunnet skrive bedre **syndikalistiske** Artikler, end de i millionvis har spredt blandt Arbejderne".¹²⁸ Det gennemgående træk ved artiklerne er at de afspejler en opfattelse af revolutionen som værende økonomisk, efter syndikalistiske principper, og ikke politisk, i den sidste artikel i serien hed det: "Dette Systemskifte er ikke et politisk Systemskifte men et **økonomisk**. (...) Har Folket i Stedet for **den private Ejendomsret** indført **Stats-Ejendomsretten**? Nej! Folket har ikke afskaffet et **Onde** for at indføre et nyt **Onde!** (...) Medens den socialistiske Revolution i Rusland groede op fra neden af, fra Folket, og befæstedes og udviklede sin politiske udøvende Magt - paa Grundlag af den selvstændige lokale Organisations Suverænitet, saa søger Socialdemokratiet at erobre den færdige **Statsmagt** og med denne og ved denne at ophæve den private Ejendomsret til Fordel for Statsejendommen - Statsmonopolet over Jorden og Arbejdsmidlerne - og derved realisere »Socialismen«, Statssocialismen. Denne Forskel i Fremgangslinje og politisk Styreform er overfor hinanden som **Dag og Nat**".¹²⁹ De positive vurderinger af udviklingen i Rusland og kritikken af de borgerlige og socialdemokratiske mediers dækning fortsatte i de følgende måneder, men i løbet af sommeren 1918 begyndte de første kritiske røster at vise sig i *Solidaritets* spalter. Den 6. juli 1918 trykte *Solidaritet* en artikel af Albert Jensen, som omhandlede striden mellem de forskellige revolutionære grupper og internt i kommunistpartiet omkring Brest-Litovsk freden. I artiklen tog Albert Jensen stilling til fordel for den fraktion i kommunistpartiet, der ligesom de venstre-socialrevolutionære og anarkisterne så fredsslutningen som et forræderi mod revolutionen, og samtidig fremkom den første omtale af systemet i Rusland som værende et diktatur: "(...) *men Lenin blev siddende tilbage i Spidsen for Regeringen, hvor han nu for Alvor søger at skabe den Diktatur, som med diktatorisk Tvang skal gøre Menneskene lykkelige!*".¹³⁰ Et par uger senere, den 20. juli, skrev Albert Jensen en artikel, med titlen "Hvordan er Stillingen i Rusland?", hvori han på ny gav en samlet vurdering af situationen i Rusland, og her blev det for alvor tydeligt, at

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ A. (pseudonym for Christian Christensen): "Hvad foregaar i Rusland? III. Et samlet Billede af det revolutionære Rusland i Øjeblikket" i *Solidaritet*, nr. 316, 19. januar 1918.

¹³⁰ Jensen, Albert: "Skal Lenin, Trotsky eller Reaktionen sejre?" i *Solidaritet*, nr. 340, 6. juli 1918.

vinterens og forårets optimisme var afløst af et overvejende pessimistisk syn på udviklingen og en dyb mistillid til de officielle meddelelser fra Rusland, som han beskrev som: "(...) *Blomsterdekorationer, som ikke svarer til Virkeligheden*".¹³¹ I artiklen beskrev Albert Jensen, hvordan bolsjevikernes vigtigste forbundsfæller under revolutionen, de venstre-socialrevolutionære og anarkisterne, begge var udsat for en voldelig undertrykkelse, der havde ført til åbne væbnede opgør, og han beskrev hvordan bolsjevikkerne på forskellige måder manipulerede og undertrykte rådsdemokratiet i de situationer, hvor andre socialistiske retninger vandt eller stod overfor at vinde flertallet. Albert Jensen afviste de officielle begrundelser og forsvar for bolsjevikernes politik med ordene: "*Man har forsøgt at undskylde Bolschewikernes Voldspolitik mod anderledes tænkende som en nødvendig Klassepolitik. For mig staar det stadig klarere, at det ikke er noget andet end Partipolitik, Bolschewikerne fører*"¹³² og så stillede han spørgsmålet: *hvordan kunne dette parti holde sig ved magten?* Albert Jensen svarede selv på dette spørgsmål, og svaret var, at i og med at bolsjevikkerne havde mistet sine eneste forbundsfæller, anarkisterne og de venstre-socialrevolutionære, og skudt både bønderne og industriarbejderne fra sig i sin underminering af rådssystemet, var der kun den rå militære magt tilbage: "*Den eneste Magt, som Bolschewikerne endnu kan stole paa, lader til at være den militære Organisation, den røde Garde.(...) Men da bliver det jo ren Militærdiktatur! Ja men det staar ingenlunde i Strid med Bolschewikernes Regeringsmetoder eller Principer*".¹³³ Angående bolsjevikernes principper henviste Albert Jensen til en tale, som blev holdt af Lenin den 28. april. I en opfølgende artikel, som blev trykt den 27. juli, gennemgik Albert Jensen denne tale under overskriften "*Lenin's Diktaturprogram*". Artiklen indeholdte uddrag af Lenins tale, som omhandlede diktaturets væsen, Taylorsystemet og arbejdets disciplinering, bundet sammen af Albert Jensens egne kommentarer. Albert Jensen afsluttede artiklen med kommentaren: "(...) *hvorledes en Føderalist skal kunne være Tilhænger af et autoritært System som dette, er mig fuldstændig ubegribelig*".¹³⁴ I løbet af efteråret og vinteren 1918-19 fortsatte den kritiske dækning af udviklingen i Rusland og hele den revolutionsteori, der lå bag bolsjevikernes politik, men samtidig fastholdte de danske syndikalister et forsvar for revolutionen og protesterede mod ethvert forsøg fra de kapitalistiske stater på at blande sig i Ruslands indre forhold. De danske

---

¹³¹ Jensen, Albert: "*Hvordan er Stillingen i Rusland?*" i *Solidaritet*, nr. 342, 20. juli 1918.

¹³² Ibid.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Jensen, Albert: "*Lenin's Diktaturprogram*" i *Solidaritet*, nr. 343, 27. juli 1918.

syndikalister pointerede, at revolutionen ikke var identisk med det kommunistiske regime, og at revolutionen blot gennemløb en krise, hvorfra den stadig kunne nå at rejse sig. Således skrev Jens Storgaard den 3. november i *Solidaritet* at han ikke tvivlede på at de russiske arbejdere ville fortsætte revolutionen og at dette ville ske: ” i nøje Kontakt med Peter Krapotkins Opfattelse af den sociale Revolution (...)”.¹³⁵

Udgivelsen af U.S.F.s blad *Den røde Krig* begyndte først i sommeren 1918, altså efter at den mere kritiske vurdering af udviklingen i Rusland var slået igennem i den syndikalistiske bevægelse. Denne kritiske holdning til udviklingen i Rusland kom også tydeligt til udtryk i *Den røde Krig*, hvor man allerede i det allerførste nummer fra juni 1918 kunnen læse en lang artikel af Emil Manus, som omhandlede bolsjevikkernes undertrykkelse af de russiske anarkister og de venstre-socialrevolutionære.¹³⁶ I hele 1918 fulgte *Den røde Krig* udviklingen og beskæftigede sig i flere længere artikler med den russiske anarkisme og undertrykkelsen af de anarkistiske grupper.

Partidannelser

Da Den russiske Revolution i 1917 rullede over Rusland, var det en begivenhed, der påvirkede og optog, ikke blot venstrefløjen, men hele verden, og begejstringen for udviklingen i Rusland nåede langt ind i *Socialdemokratiet* og ikke mindst den socialdemokratiske ungdomsbevægelse. Resultatet af Den russiske Revolutions påvirkning blev bl.a. et større opbrud på den danske venstrefløj, og en række partidannelser, med udspring i *Socialdemokratiets* venstrefløjsopposition, så dagens lys. Dette betød at F.S. for første gang måtte forholde sig til konkurrence fra andre revolutionære organisationer på venstrefløjen.

Det første parti, som F.S. skulle forholde sig til, var *Socialistisk Arbejderparti* (S.A.P.), som blev stiftet i marts 1918 af bl.a. Marie Nielsen og Thøger Thøgersen. S.A.P. var revolutionært marxistisk og placerede sig på *Zimmerwaldbevægelsens* venstrefløj. Størstedelen af S.A.P.s medlemmer kom ligesom Marie Nielsen fra *Socialdemokratiet* og i særdeleshed S.U.F., men det nystiftede parti talte også en mindre gruppe syndikalister i sin medlemskare, bl.a. var partiets formand, Thøger Thøgersen, også medlem af F.S.. Samtidig med dannelsen af S.A.P. blev der også dannet et andet parti, som bestod af udbrydere fra *Socialdemokratiet*, nemlig det *Uafhængige Socialdemokrati* (U.S.D.). Dette parti repræsenterede en venstrereformistisk

---

¹³⁵ Storgaard, Jens: ”Bolschewisme og Revolution” i *Solidaritet*, nr. 357, 3. november 1918.

¹³⁶ Manus, Emil: ”Magten korrumpere” i *Den røde Krig*, nr. 1, 1. årg. juni 1918.

socialdemokratisk politik, men vil ikke blive behandlet indgående i dette speciale, da det i modsætning til S.A.P. ikke spillede nogen central rolle i relation til F.S..

F.S. havde hidtil forholdt sig afvisende overfor politiske partier, altså overfor *Socialdemokratiet*, men med S.A.P.s opkomst stod syndikalisterne overfor et parti, der i vid udstrækning havde de samme politisk mål som F.S.. Reaktionen på denne nye situation var ikke entydig fra F.S.s side, og den nye situation på venstrefløjens afstedkom nogle meget forskellige slutninger, som kom til at udgøre nogle af omdrejningspunkterne for de principielle modsætninger, der udviklede sig i F.S.. Disse modsætninger handlede bl.a. om, hvorvidt syndikalismen skulle være anti-parlamentarisk og modarbejde arbejderklassens opdeling i politiske partier, eller om syndikalismen skulle være ikke-parlamentarisk og forholde sig neutralt til de revolutionære politiske partier. Chr. Christensen var den første til at reagere på S.A.P. i *Solidaritets* spalter, det skete den 13. april 1918, hvor han skrev at F.S. ikke havde tiltro til *den slags eksperimenter*, men at man ville vente med at dømme partiet, indtil man havde set, hvad det formåede. S.A.P. opfattede denne udmelding som fjendtlig og udbad sig derfor en forklaring, som Chr. Christensen gav den 20. april: "*Som Bevægelse stiller Fagoppositionen sig aldeles ikke fjendtlig overfor »Socialistisk Arbejderparti«, den stiller sig neutral og efter Artiklen i »Solidaritets«s sidste Numer - læst paa rette Maade - endog **velvillig** neutral*" men tilføjede samtidig: "*Naar en Del af Fagoppositionens Medlemmer er Modstandere af »Socialistisk Arbejderparti«, da er det sikkert fordi de overhovedet har Mistanke til enhver politisk Partidannelse. Grunden til dette maa søges i den grænseløse Korrumpation og moralske Raaddenskab, hvori Socialdemokratiet herhjemme er endt. Og unægtelig giver det god Grund til Afsky for Politik og politiske Partier*".¹³⁷ På den ene side havde man altså de syndikalister, som mente, at den syndikalistiske bevægelse skulle stille sig neutralt i forhold S.A.P. og stille sine medlemmer frit i forhold til politiske partier. På den anden side havde man de syndikalister, som stillede sig på et anti-parlamentarisk grundlag. Det var den anti-parlamentariske holdning, som i resten af 1918 kom til at præge *Solidaritets*. I juni 1918 arrangerede F.S. i København to møder, hvor Jens Storgaard talte om syndikalismens forhold til *zimmerwaldismen*, altså den bevægelse som S.A.P. bekendte sig til. Den 29. juni 1918 trykte *Solidaritets* et referat fra disse møder, hvori der blev redegjort for en række politiske forhold vedrørende syndikalismens holdning til politiske partier og den politiske revolution. I referatet stod der, at baggrunden for møderne var, at der med S.A.P.s dannelse var opstået en del forvirring internt i F.S. om forskellen på syndikalisme og

---

¹³⁷ Christensen, Christian: "*Socialistisk Arbejderparti og Syndikalisterne*" i *Solidaritets*, nr. 329, 20. april 1918.

politisk socialisme. Om syndikalismens syn på politiske partier i forhold til den sociale revolution hed det i referatet at de politiske partiers bestræbelser på at omforme samfundet gennem staten, ovenfra og ned, stod i modsætning til syndikalismens principper og at der måtte komme en tid hvor: "(...) Arbejderklassens økonomiske Frihedsbestræbelser kommer i Strid med det politiske Partis Magtbestræbelser".¹³⁸ Om forskellen på endemålet for henholdsvis syndikalismen og den politiske socialisme i *Zimmerwaldbevægelsen* stod der i referatet: "*Zimmerwald vil sætte sig i Besiddelse af den politiske Magt (...). [syndikalismen, D.M.] vil afskaffe den politiske Magt, afskaffe Regeringsmagten og hele Statssystemet. (...) hvilken Plads er der da for Staten, for Regeringen, for den »politiske Magt«? Der findes ingen Plads!*" og det hed videre at syndikalismen stræbte efter at organisere samfundet på basis af frie sammenslutninger "(...) uden nogen statslig eller regerende politisk Institutions Indblanding".¹³⁹ Den holdning til S.A.P. og *Zimmerwaldbevægelsen*, som kom til udtryk i referatet fra møderne, repræsenterede en entydig anarkosyndikalistisk kritik, og møderne mandede desuden ud i en resolution, der klargjorde hvor skillelinjen mellem syndikalisme og *Zimmerwaldbevægelsen* gik. I september gik Jens Storgaard endnu længere i sin kritik af S.A.P., idet han argumenterede for at det grundlæggende skel i arbejderbevægelsen gik mellem den politiske retning på den ene side og den økonomiske på den anden, og i denne henseende placerede såvel S.A.P. som *Socialdemokratiet* sig på den politiske side, og derfor var der heller ingen essentiel forskel på de to partier. Hvis arbejderne ikke ville *bedrages gennem statsdogmet* måtte arbejderne ifølge Jens Storgaard: "*vende sig fra det politiske Rænkespil og Forræderi*" og "*samle sig paa det økonomiske Felt i de faglige Organisationer (...)*".¹⁴⁰ Et andet angrebepunkt for syndikalisterne var S.A.P.s deltagelse i valg og holdning til parlamentarismen. Efter S.A.P.s første og eneste kongres, som blev afholdt i januar 1919, skrev Albert Jensen en kritik af den holdning til parlamentarismen, som man var blevet enige om på kongressen. I Albert Jensens artikel stod der bl.a.: "*Partiet skal **deltage i den parlamentariske Virksomhed, og (...)** Repræsentanterne skal **aflægge Ed paa Grundloven. Grundloven er det juridiske Udtryk for Kapitalismens reale Magtstilling i Samfundet. Den lovfæster den private Ejendoms hellige Uangribelighed og dermed de Besiddelsesløses Plyndring gennem de Besiddende***". Albert Jensen argumenterede videre for at dette skridt måske synes ubetydeligt, men at det blot repræsenterede det første skridt i en

¹³⁸ Referent: "*Zimmerwaldisme og Syndikalisme*" i *Solidaritet*, nr. 339, 29. juni 1918.

¹³⁹ Ibid.

¹⁴⁰ Storgaard, Jens: "*Arbejderklassen og Syndikalismen. Tiden som er, og Tiden som kommer*" i *Solidaritet*, nr. 351, 21. september 1918.

korrumpering, der er et naturligt resultat af parlamentarisme og politisk kamp, og fortsatte: "Vis os et eneste Parti, som har slaaet ind paa politisk-parlamentarisk Virksomhed, men som ikke er blevet borgerligt, naar det er blevet saa stort, at det har faaet praktisk indflydelse i Partilivet! Vis os blot **et eneste Eksempel blandt de Tusinde!**".¹⁴¹

På trods af uenighederne og den til tider meget skarpe anarkistiske kritik arbejdede F.S. og S.A.P. tæt sammen ved flere lejligheder, bl.a. i fagforeningerne og omkring de store og voldsomme demonstrationer på Grønttorvet i København i november 1918.

U.S.F. havde en holdning til S.A.P. som mindede meget om den man fandt i F.S.. I *Den røde Krig* fra juli 1918 kunne man læse en helsidesartikel hvori Emil Manus beskrev S.A.P. som en: "(...) *Sprængkile i Valget mellem den direkte og indirekte Taktik, i Valget mellem autoritær og antiautoritær Socialisme*" og han fortsatte: "*Socialistisk Arbejderpart indeholder alle Kendetegn paa autoritær Socialisme. Det eneste, som skiller det fra det gamle Socialdemokrati er, at de erklærer allerede som Minoritet at ville anvende Arbejdernes Masseaktion og direkte Handlekraft for at erobre den politiske Magt, ikke for at ødelægge den (...)*".¹⁴² Denne afvisende holdning ændrede sig på intet tidspunkt, men U.S.F. samarbejdede alligevel ligesom F.S. med S.A.P..

3.2 1919: Den danske syndikalismes højdepunkt

Året 1919 var det absolutte højdepunkt for den syndikalistiske bevægelse i Danmark. F.S. havde således 4000 medlemmer,¹⁴³ og *Foreningen for konsekvente Antimilitarister* samlede 1600 medlemmer.¹⁴⁴ Den generelle radikaliserings af arbejderklassen, den tiltagende uro på arbejdsmarkedet, og syndikalisternes øgede indflydelse og opbakning var, sammen med den internationale udvikling, med til at give de danske syndikalister det indtryk, at verdensrevolutionen var nært forestående og snart ville nå Danmark. Forventningerne om et snarligt opgør med kapitalismen var hovedmotivet bag det nye program, som F.S. vedtog på landsmødet i 1919, og programmet afspejlede de erfaringer med arbejderråd som var blevet gjort under Den russiske Revolution og revolutionsforsøgene i bl.a. Tyskland, Finland og Ungarn.

---

¹⁴¹ Jensen, Albert: "Nye Mænd paa gamle Veje" i *Solidaritet*, nr. 26, 2. årg. 31. januar 1919.

¹⁴² Manus, Emil: "Socialisme og Parlamentarisme" i *Den røde Krig*, nr. 2, 1. årg. juli 1918.

¹⁴³ Til sammenligning det kan nævnes at *Socialdemokratiet* i 1918 havde næsten 92.000 medlemmer, Knudsen (1991) s. 121.

¹⁴⁴ Petersen (1981) s. 121.

Situationen på arbejdsmarkedet var i 1919 meget urolig og præget af en lang række vilde strejker, som syndikalisterne havde en forholdsmæssig stor indflydelse på, og specielt kampen for 8 timers dagen kom til at stå centralt for syndikalisterne. I forbindelse med overenskomstforhandlingerne i 1919 havde D.s.F.s forhandlere fraveget kravet om 8 timers dagen, hvilket fik de syndikalistiske dominerede byggefag; tømrerne, murerne og murearbejdsmændene til at gå i aktion for gennemførelsen af dette krav. De aktionerende syndikalister blev kastet ud i en lang lock-out, men pressede samtidig D.s.F. til at genoptage kravet om 8 timers dagen, og resultatet blev at 8 timers dagen kom med i overenskomsten.¹⁴⁵ Udover indsatsen for 8 timers dagen førte syndikalisterne også an i mange af de vilde strejker, som blev gennemført i løbet af 1919 og skabte et kaos på arbejdsmarkedet, der i en periode truede med at få hele det arbejdsretslige system, som var bygget op omkring Septemberforliget, til at kollapse.¹⁴⁶ Arbejdsgiverne var i defensiven og under påvirkning af situationen i resten af Europa, og p.g.a. de mange vilde strejker følte de sig tvunget til at imødekomme nogle af arbejdernes krav. Det lykkedes således, ikke mindst på grund af syndikalisters indflydelse og kampteknikker, at vinde en lang række mindre kampe, og dette var en ikke uvæsentlig medvirkende årsag til den kraftige stigning i reallønnen, som arbejderne oplevede i 1919. Reallønnen steg i således i løbet af 1919 til et niveau der lå 37 % over 1914 niveauet og 52 % over 1917 niveauet.¹⁴⁷ De syndikalistiske kampteknikkers indtog i arbejdskampene og de meget kontante sejre, som disse teknikker gav, var med til at øge syndikalisters opbakning, og de viser tillige, at syndikalisters indflydelse var langt større end den tilslutning, man kan se i deres medlemstal.

De mange vilde strejker i 1918 og 1919, og det kaos på arbejdsmarkedet som disse resulterede i, bevirkede, at en del fagforeninger blev ikendt store bøder, og derpå gik fallit eller blev opløst. Efter sådanne fallitter og opløsninger blev der ofte oprettet nye fagforeninger, som stod udenfor D.s.F., og en del af disse nye fagforeninger og nogle af de gamle fagforeninger, som var under syndikalistisk ledelse, sluttede sig i 1919 sammen i *Dansk føderalistisk Sammenslutning* (D.f.S.), som var et alternativ til D.s.F.. D.f.S. samlede bl.a. de københavnske murere, murerarbejdsmænd, havnearbejdere, det nydannede *Københavns Metalarbejderforbund af 1919* og *Dansk Transportarbejder Forbund*, *Sømændenes Forbund* og

---

¹⁴⁵ Knudsen (1999) s. 148f. Aftalen mellem D.s.F. og arbejdsgiverne er bl.a. trykt i Karlsson (1975) s. 94f.

¹⁴⁶ Ibid. s. 157.

¹⁴⁷ Ibsen (1979) bind 1, s. 309.

Søfyrbødernes Forbund. D.f.S. organisationer repræsenterede 10.000 til 15.000 arbejdere,¹⁴⁸ som i de følgende år var under syndikalistisk ledelse.¹⁴⁹

En af de vigtige begivenheder på den internationale scene i 1919 var dannelsen af en ny internationale. Med 1. verdenskrigs udbrud stod det for den revolutionære venstrefløj klart, at 2. *Internationale* havde spillet fallit, og at noget andet måtte træde i dens sted. I første omgang kom *Zimmerwaldbevægelsen* til at fungere som alternativ til den gamle internationale. Med Den russiske Revolution og den revolutionære bølge, som efterfølgende rullede over Europa, meldte behovet for en ny internationale sig stadig stærkere. På russisk initiativ samlede *Zimmerwaldbevægelsens* venstrefløj sig i en ny internationale, som blev stiftet i marts 1919 og fik navnet 3. *Internationale*, eller *Komintern (Kommunistisk Internationale)*. *Kominterns* rolle skulle være at samle de nationale kommunistiske og venstresocialistiske partier som sektioner i ét verdensparti, der kunne lede den verdensrevolution, som man, på baggrund af begivenhederne i Rusland og Europa, vurderede stod for døren.

Den russiske Revolution

Der var ingen ændring at spore i de danske syndikalisters holdning til udviklingen i Rusland i løbet af 1919. Syndikalisternes holdning kan betegnes som kritisk solidarisk; på den ene side kritiserede man bolsjevikkernes udformning af revolutionen og undertrykkelsen af den politiske opposition ud fra et overvejende anarkistisk synspunkt, og på den anden side stillede man sig solidarisk med bolsjevikkerne og de russiske arbejdere i borgerkrigen, og kritiserede de kapitalistiske staters indblanding i denne konflikt.

Denne kritisk solidariske dækning af situationen i Rusland fortsatte igennem hele 1919, bl.a. i form af flere artikler i *Solidaritet*, der viderebragte Kropotkins syn på revolutionen¹⁵⁰ og en enkelt artikel af den venstre-socialrevolutionære leder Maria Spiridonovna¹⁵¹ Men kendetegnende for *Solidaritet* i 1919 var, at ruslandsstoffet fyldte mindre end tidligere, som følge af at fokuset i det internationale stof var flyttet over på den revolutionære udvikling i

---

¹⁴⁸ Til sammenligning kan det nævnes at D.s.F. i 1918 havde godt 300.000 medlemmer, Knudsen (1991) s. 119f.

¹⁴⁹ Petersen (1981) s. 127f.

¹⁵⁰ Jensen, Albert: "Peter Kropotkin og den russiske Revolution" i *Solidaritet*, nr. 10, 2. årg. 23. januar 1919 & Kropotkin, Peter: "Kropotkin og Rusland. (Et brev til Georg Brandes.)" i *Solidaritet*, nr. 278, 2. årg. 28. oktober 1919.

¹⁵¹ Spiridonova, Maria: "Bolscheviker og Socialrevolutionære" i *Solidaritet*, nr. 8, 2. årg. 10. januar 1919.

Tyskland. I det tyske rådssystem så de danske syndikalister, ligesom i Den russiske Revolutions første fase, en virkeliggørelse af de syndikalistiske organisations- og revolutionsprincipper.

Heller ikke i *Den røde Krig* skete der nogen ændring i holdningen til Den russiske Revolution, og denne holdning afviger ikke væsentligt fra den, man så i *Solidaritets*. I *Den røde Krig* fra februar 1919 gav Emil Manus udtryk for den dobbelthed, som kendetegnede syndikalisternes holdning til situationen i Rusland, hans skrev: "*Den Løgne- og Mordkampagne, som de forskrækkede Kapitalister af alle Nationer har sat i Gang, og som vi ser Kejser-Socialdemokraterne understøtte, maa af alle Revolutionære imødegaaes ved, at vi siger Sandheden om den russiske Revolution og særlig gør Arbejderne opmærksom paa Omvæltningen*". Men samtidig påpegede Emil Manus at bolsjevismens endemål "(...) er Udtryk for et centralistisk, repræsentativt Samfundssystem, som maa komme i Modsætning til den anarkistiske Samfundsopfattelse".¹⁵² Senere på året, i juli udgaven af *Den røde Krig*, blev kritikken mere hård, idet Albert Jensen bl.a. skrev: "*Den nuværende russiske Regeringsmagt hviler paa Bajonetterne. Det er en centralistisk Voldsmagt, som udelukker Friheden og Friheden for de Arbejdere og Socialister, som tænker anderledes end de magthavende Socialister*".¹⁵³

Programmet

Den russiske Revolution og de efterfølgende revolutionsforsøg i bl.a. Tyskland, Finland og Ungarn fik indflydelse på den danske syndikalisme, en indflydelse som vi bl.a. kan konstatere ved at se på det program, som F.S. vedtog på landsmødet i april 1919.¹⁵⁴ Vi skal nu se på den påvirkning, der kan spores i 1919 programmet, specielt omkring rådstanken, og vurdere, i hvilket omfang der var tale om en ideologisk påvirkning.

Som tidligere nævnt var de danske syndikalister på dette tidspunkt af den opfattelse, at man i Europa stod på tærsklen til en social revolution, som var indvarslet med revolutionen i Rusland og revolutionsforsøgene i en række Europæiske lande. I denne situation anså F.S. det for nødvendigt at vedtage et program, der tog højde for erfaringerne fra revolutionen i Rusland og revolutionsforsøgene i Tyskland, Finland og Ungarn. I Jens Storgaards motivering til programændringerne hed det: "*Som følge af de hastigt rullende Begivenheder, der uvilkårligt maa ændre Karakteren af arbejdernes organiserede Kamp, fra at alene være en Kamp om bedre*

---

¹⁵² Manus, Emil: "*Fra Sovjet-Rusland*" i *Den røde Krig*, nr. 2, 2. årg. februar 1919.

¹⁵³ Jensen, Albert: "*Proletariatets Diktatur*" i *Den røde Krig*, nr. 7, 2. årg. juli 1919.

¹⁵⁴ Se bilag 2.

arbejdsforhold, til at blive en Kamp om selve kontrollen over og en endelig overtagelse af den økonomiske samfundsproduktion, vil en realisation af det vigtigste punkt i Fagoppositionens Program, der omfatter en omlægning af de gamle organisationer, også nødvendigvis komme til at foregå under, og resultere i andre former, end dem, der tidligere måtte anses for at være tilstrækkelig. Og for daværende forhold praktiske".¹⁵⁵ Man opfattede altså situationen som ændret, og anså det ikke længere for tilstrækkeligt at reorganisere den etablerede fagbevægelse efter syndikalistiske principper. Det var nu også nødvendigt at opbygge nye former for arbejderorganisationer. I selve programmet blev de tidligere formuleringer om fagforeningernes rolle erstattet af formuleringer, hvor fabrikskomitéer og arbejderråd fik en central placering. I programmet beskrev F.S. sit formål som værende at: "(...) organisere Arbejderne til erhvervelse af Kontrollen over Produktionen og endelig Overtagelse af Jorden og Produktionsmidlerne" og realiseringen af dette skulle ske gennem: "Punkt 1. Organisering af Arbejderne paa hver enkelt Arbejdsplads, i Fabriksklubber, som vælger en Fabrikskomité (...) Punkt 2. En videre Sammenslutning af Fabrikskomitéerne indenfor den enkelte Industri til arbejderraad. Punkt 3. Et Samarbejde og Sammenslutning af Arbejderraadene for de enkelte Industrier i et samlet raad for et bestemt Distrikt - Kommune -. Og saa fremdeles en videre Udvikling af Samarbejdet og Samvirksomheden mellem de forskellige Industrier og mellem Arbejderorganisationerne i byen og paa Landet".¹⁵⁶ Som vi vil se i senere afsnit i forbindelse med holdningerne til udviklingen i Rusland, så skete der i F.S. i den sidste del af den periode jeg behandler, særligt fra slutningen af 1920, en fløjdannelse og tiltagende polarisering mellem en mere anarkistisk orienteret syndikalisme og en mere marxistisk orienteret. Denne polarisering spillede for første gang en reel rolle i forbindelse med de forskellige udlægninger af programændringers betydning. I første omgang afspejlede disse forskellige udlægninger imidlertid en taktisk diskussion, som hele tiden havde været til stedet i den syndikalistiske bevægelse, nemlig hvorvidt man skulle organisere selvstændige revolutionære fagforeninger eller organisere sig som opposition indenfor den bestående fagbevægelse. Det var først i løbet af 1920 at udlægningerne af programmet fik et mere ideologisk indhold.

En del af F.S. anså programændringerne som startskuddet til et brud med den socialdemokratiske fagbevægelse og rollen som fagopposition. Denne del af F.S. var tilhængere

---

¹⁵⁵ Storgaard, Jens (angives i referatet fra landsmødet som forfatter): "Vor fremtidige Agitation og hvad den gælder" i *Solidaritet*, nr. 98, 2. årg. 24. april 1919.

¹⁵⁶ *Den røde Krig*, nr. 8, 2. årg. august 1919. Se bilag 2.

af en reorganisering af F.S. med det svenske S.A.C. som forbillede, fordi man anså det for nødvendigt at bryde de moralske og juridiske bånd, som man mente, at de socialdemokratiske dominerede fagforeninger var bundet af. En videre radikalisering og bevidsthedsudvikling hos arbejderne var betinget af en selvstændiggørelse fra det borgerlige samfund, repræsenteret af *Socialdemokratiet*. Denne organisatoriske nyorientering måtte betyde et opgør med den tidligere praksis med at organisere sig som F.S. fagklubber i de eksisterende fagforeninger og i stedet tage udgangspunkt i den enkelte arbejdsplads: *"Husk paa at det er Tidens Krav, der sker Fyldest, naar I nu organiserer jer praktisk og moderne. I gør begyndelsen. Hele Arbejderklassen følger efter. Parolen er: Organiser jer paa Arbejdspladserne, dan Arbejderraad - og slaa Kapitalismen ned"*.¹⁵⁷ Det var dog begrænset, hvor stor indflydelse disse nye organisationsprincipper fik i praksis, og de syndikalister, der tilsluttede sig denne udlægning af programmet, var også langt mere optaget af frigørelsen fra den socialdemokratiske fagbevægelse. En række af de fagforeninger, som syndikalisterne stod stærkest i, var som nævnt brudt ud af D.s.F., og mange af de syndikalister som ønskede et opgør med oppositionsmodellen kastede nu deres kræfter ind i samlingen af disse fagforeninger, hvilket blev realiseret med dannelsen af *Dansk føderalistisk Sammenslutning* (D.f.S.) i august 1919. De syndikalister, som ville gøre op med oppositionsmodellen, så dannelsen af D.f.S. som begyndelsen på enden for F.S., men de betonedede samtidig at rollen som fagopposition endnu ikke var udspillet, den 18. oktober hed det i *Solidaritets*: *"Ganske naturligt maa den Tid komme, hvor selve Organisationen Fagoppositionen har løst sin Opgave; thi selve den praktiske Realisation af de idéer, der er propageret for, skal løses af de samlede Organisationer og ikke af en Oppositionsgruppe. Men vi advarer dog vore Medlemmer mod Opfattelsen, at Fagoppositionen allerede er overflødig; thi det er nok langt fra Tilfældet"*.¹⁵⁸ De så imidlertid ikke opbygningen af D.f.S. som et mål i sig selv, men betragtede det blot som et nødvendigt skridt i retningen af en realisering af F.S.s rådsprogram, den 21. juni 1920 stod der i *Solidaritets*: *"Som noget vidererækkende maa denne Organisation absolut ikke opfattes; Opgaven er ingenlunde at faa skabt et Konkurrenceforetagende til de socialdemokratiske Fagkolosser. (...) Man maa ikke glemme, at selve Sammenslutningens Formaal netop er, at skabe en anden Organisation – den Organisation, der begynder paa Arbejdspladserne"*.¹⁵⁹

---

¹⁵⁷ "Dan Arbejderraad!" i *Solidaritets*, nr. 150, 2. årg. 16. juni 1919.

¹⁵⁸ "Den nye Sammenslutning - Handlingens Tid er inde!" i *Solidaritets*, nr. 278, 2. årg. 18. oktober 1919.

¹⁵⁹ -d. (ukendt pseudonym): "Den uafhængige Fagbevægelse" i *Solidaritets*, nr. 170, 3. årg. 21. juni 1920.

En anden del af F.S. havde en noget anden tolkning, hvad angik programændringerne i 1919. De betragtede ikke det nye program som et brud på de hidtidige organisationsprincipper, men som et supplement, således hed det få dage efter landsmødet i 1919: *"Det er ikke vor Mening, at Arbejderne ved Dekret skal ophæve de gamle Organisationer og spredes for alle Vinde.(...) man springer ikke et bestemt Afsnit af sin egen udvikling over. Naar Arbejderne maa danne sig andre Organisationer, fordi den Kamp, de maa føre og det Kampen drejer sig om, nødvendiggør saadanne, saa begynder Kampen for denne Opbyggelse netop der, hvor Arbejderne staar den dag, de begynder derpaa.(...) At lade de gamle Organisationer staa til de naturligt opløses, efterhaanden som Arbejderne skaber sig andre Organer, kan lade sig gøre og er det eneste fornuftige"*.¹⁶⁰ Tanken var altså, at syndikalisternes arbejde for opbygningen af de nye organisationstyper måtte udspringe af de bestående fagforeninger. For denne del af F.S. bestod det derfor stadig som en vigtig opgave at arbejde som opposition for en reformering af de bestående fagforeninger efter princippet om lokale industriforbund.

Ungsocialisterne i U.S.F. tilsluttede sig fuldt og helt tankerne om arbejderråd, og i forbindelse med vedtagelsen af F.S.s 1919 program kunne man i *Den røde Krig* læse: *"Propagandaen for Dannelse af Arbejder- og Soldaterraad, maa blive den nærmeste Tids store Arbejde. At Fagoppositionen som jo har til Opgave at samle alle Arbejderne til økonomisk Kamp, har fundet saa gode Udtryk for denne Stræben kan kun glæde os"*.¹⁶¹ Den forståelse af arbejderrådene som man fandt i U.S.F. var udpræget anarkistisk, og det vedblev den med at være, også efter at fløjdannelsen i F.S. for alvor satte ind. På U.S.F.s kongres i maj 1920 vedtog man en udtalelse der handlede om, hvordan den *anarkistiske kommunisme* kunne realiseres. Denne udtalelse beskrev bl.a. et føderalistisk organiseret system af arbejderråd.¹⁶² U.S.F. bakkede også op om D.f.S.

Der er min opfattelse, at uenighederne omkring udlægningen af 1919 programmet i første omgang var af overvejende taktisk art og således primært handlede om, hvordan man bedst og hurtigst kunne gøre F.S. klar til at indgå i en revolutionær proces, som man forventede ville tage sit udgangspunkt i arbejderråd.

---

¹⁶⁰ "Nye Organisationer" i *Solidaritet*, nr. 100, 2. årg. 26. april 1919.

¹⁶¹ Ungsocialist (ukendt pseudonym): "Revolutionære Arbejdsmidler" i *Den røde Krig*, nr. 8, 2. årg. august 1919.

¹⁶² "Hvorledes og gennem hvilke Former og Organisationer kan man mest praktisk kæmpe for det anarkistisk-kommunistiske Samfunds Virkeliggørelse?" i *Den røde Krig*, nr. 6, 3. årg. juni 1920.

Partidannelser

I løbet af 1919 udviklede der sig et dybere og dybere skel mellem en revolutionær venstrefløj og en mere parlamentarisk orienteret højrefløj i S.A.P.. I spørgsmålet om deltagelse i folketingsvalget blev disse grundlæggende uenigheder så markante, at det mandede ud i en splittelse og opløsning af partiet.

Samtidig med opløsningen af S.A.P. brød S.U.F., under ledelse af Ernst Christiansen, Sigvald Hellberg og Johannes Erwig, med *Socialdemokratiet*, og S.U.F. påbegyndte sammen med U.S.D. dannelsen af et nyt parti; *Danmarks venstresocialistiske Parti* (V.s.P.).¹⁶³ Den parlamentarisk orienterede del af S.A.P. sluttede sig efter splittelsen til V.s.P., mens venstrefløjen i S.A.P., blandt andet repræsenteret ved Marie Nielsen, sluttede sig til F.S. hvor de organiserede sig som en kommunistisk fraktion i *Kommunistisk Lærerklub*. Marie Nielsen og den øvrige venstrefløj i S.A.P. glædede sig over at F.S. i 1919 programmet tilsluttede sig rådstanken og så dette som en tilnærmelse til bolsjevismen, hvorfor F.S. blev politisk interessant for denne gruppe.

Det næste parti som F.S. blev stillet overfor at skulle forholde sig til var således V.s.P., som var et resultat af S.U.F.s opgør med *Socialdemokratiet*. Som allerede nævnt stod S.U.F. markant til venstre for *Socialdemokratiet*, og særligt fra krigsudbruddet i 1914 kom ungdomsorganisationen og moderpartiet til at repræsentere nogle meget forskellige politiske positioner.¹⁶⁴ I oktober 1919 opsagde et flertal i S.U.F. samarbejdsaftalen med *Socialdemokratiet*, efter at disse havde afvist at rette sig efter et ultimatum,¹⁶⁵ der i store træk krævede, at moderpartiet skulle indrette sin politiske kurs således, at den stemte overens med S.U.F..¹⁶⁶ Efter opsigelsen af samarbejdsaftalen stiftede mindretallet et nyt ungdomsforbund, *Danmarks socialdemokratiske Ungdom* (D.s.U.), mens flertallet gik ind i arbejdet med stiftelsen af V.s.P.. De grupper, der var medstiftere af V.s.P. i november 1919, var således den parlamentsorienterede fløj af S.A.P., det venstrereformistiske U.S.D. og venstrefløjen fra S.U.F.. Disse politiske grupper kunne alle karakteriseres som *centristiske*, hvis man skal bruge *Kominterns* terminologi. Centrisme bruges til at betegne en position, der står mellem et revolutionært og et reformistisk standpunkt, på den måde at partiet på trods af sin

---

¹⁶³ Partiets program, som var skrevet af Ernst Christiansen, blev udgivet som pjece i 1920 og findes genoptrykt i Petersen (1974) bind 2, s. 168-178.

¹⁶⁴ I en pjecen "*Striden i Socialdemokratiet*" fra 1919 redegjorde to af de ledende S.U.F.ere, Ernst Christiansen og Johannes Erwig for konflikten i den socialdemokratiske bevægelse. Pjecen er genoptrykt i Petersen (1974) bind 2, s. 137-167.

¹⁶⁵ Petersen (1973b) s. 60f.

¹⁶⁶ Thing (1995) s. 20 (PDF udgave).

revolutionære teori og retorik praktiserer en reformistisk politik. Denne centrisme ses bl.a. ved forholdet til parlamentarismen. V.s.P. hævdede at stå på *Kominterns* revolutionære politiske linje, men folketingsvalget i april 1920 afslørede, at partiets forhold til parlamentarismen i praksis afveg fra den revolutionære teori, og at man i virkeligheden nærrede en ganske stor tiltro til den parlamentariske vej. På forsiden af V.s.P.s avis *Arbejdet* hed det den 26. april: "*Nu er Dagen der! Nu skal I gøre op med 5 Aars Krigspolitik, gøre op med Varefordyrene, med Børsjobberne og Børsspekulanterne, gøre op med hele det forgyldte Slæng, som har beriget sig ved jeres Arbejde, som har levet i vanvittig Luksus og Overflod, medens jeres Lefevod Dag for Dag blev ringere og ringere. Stem dem ned! Sig dem Tak for sidst!*".¹⁶⁷

F.S.s holdning til V.s.P. var i udgangspunktet ikke anderledes end den, man havde til S.A.P.. I *Solidaritets* leder den 12. november 1919, hed det: "*Som Partiet her har anbragt sig selv, er det hverken Fugl eller Fisk. Med Parlamentarismen og Masseaktionen burde det være bleven i det gamle Parti, og Programmet om Raadstankens Realisation, tilkommer den Retning som vi tilhører, det vil sige Arbejderne selv*".¹⁶⁸ Kritikken af V.s.P. kom imidlertid ikke til at fylde meget i *Solidaritets* spalter. Dette skyldtes bl.a. *Den skandinaviske Arbejderkongres*, som blev afholdt i december 1919 og havde til formål at skabe et internationalt samarbejde mellem de forskellige revolutionære retninger. Fra denne kongres udgik en principudtalelse, som af F.S. blev tolket som en entydig sejr for de syndikalistiske principper, og på hvis grundlag der blev oprettet et sekretariat i Danmark bestående af repræsentanter fra F.S., V.s.P. og fagforeningerne. I *Solidaritet* blev der udtrykt forhåbninger om, at samarbejdet kunne fortsætte på dette grundlag, og derudover stod der, at man var overbeviste om, at kongressen havde: "*(...) skabt en videregaaende Fordragelighed og Loyalitet mellem de forskellige Grupper*".¹⁶⁹

I U.S.F. skete der ikke nogen ændring i synet på de politiske partier. I løbet af 1919 blev der i *Den røde Krig* skrevet mange artikler der kritiserede de politiske partier. Det fremgik tydeligt af *Den røde Krig* at U.S.F. opfattede såvel *Socialdemokratiet* som de små revolutionære partier, S.A.P. og V.s.P., som taktiske fjender og at udfaldet af den kommende revolution i høj grad afhang af valget mellem parti- eller klassepolitik.¹⁷⁰ Dette kom også tydeligt til udtryk i en artikel af A. Vante i maj 1919, hvor det bl.a. hed: "*Bort med Staten, Ejendomsrettens stærkeste Fæste.*

---

¹⁶⁷ "*Arbejdere! Socialister! Kvinder og Mænd!*" i *Arbejdet*, nr. 33, 2. årg. 26. april 1920.

¹⁶⁸ "*Venstreparti*" i *Solidaritet*, nr. 298, 2. årg. 12. november 1919.

¹⁶⁹ "*En ren syndikalistisk Principudtalelse*" i *Solidaritet*, nr. 331, 2. årg. 15. december 1919.

¹⁷⁰ Manus, Emil: "*Politisk Partikamp eller økonomisk Klassekamp*" i *Den røde Krig*, nr. 3, 2. årg. marts 1919.

*Bort med alle socialdemokratiske Frasemagere og deres Stemmesedler, enten de kalder sig revolutionære eller ej, de vil kun føre os hen mod en ny stærkere Stat. Frem for Menneskenes føderative Sammenslutning, gennem Syndikalismen og Anarkismen. Fremad med Ungsocialismen mod de kommunistiske anarkistiske Samfundsideal".*¹⁷¹

3. Internationale

Den første reaktion fra de danske syndikalister på dannelsen af *Komintern* var udpræget negativ, og man forkastede tiltaget ud fra et anarkosyndikalistisk standpunkt. På forsiden af *Solidaritet* den 26. marts 1919 hed det. "(...) *Begivenhederne ruller hastigt, og de bærer uværgeligt mod Verdensproletariatets Forening, ikke paa Grundlag af autoriserede Teorier, ikke paa Grundlag af Karl Marx eller andre sociale Videnskabsmænd, der har afstukket bestemte Baner for den sociale Frihedskamp og Udvikling. Kunde Karl Marx og Bakunin leve om igen, vilde nok den sidstnævnte faa den største Glæde; thi det bliver alligevel Bakunins Lære, der kommer til at gaa igen i den sidste - i Arbejdernes Internationale. Karl Marx skrev et kommunistisk Manifest, men hans Teorier formaaede aldrig at føre ud over Staten, de naaede ikke til Friheden".*¹⁷² Den nye internationale blev kun behandlet i meget begrænset omfang i *Solidaritets* spalter, men den kritiske indstilling ændrede sig ikke i løbet af 1919.

I Den røde Krig forholdte man sig slet ikke til 3. *Internationale* i 1919. Den eneste gang 3. *Internationale* blev nævnt, var i en bisætning i en artikel om sprængningen af S.U.F. skrevet af en ung S.U.F.er ved navn E. Jørgensen i november udgaven af *Den røde Krig*.¹⁷³

3.3 1920-1921: Vendepunktet og nedgangen

1920 tegnede fra årets begyndelse til at blive dramatisk og fra både arbejdernes og arbejdsgivernes side var der langt op til et opgør. I forbindelse med overenskomstforhandlingerne var arbejdsgiversiden ikke indstillet på at give efter for arbejdernes krav, sådan som det var sket året før, men satte i stedet hårdt mod hårdt. I løbet af vinteren og foråret 1920 rustede arbejdsgiverne sig til et opgør der skulle ændre de forhold, som havde hersket på arbejdsmarkedet i de foregående år. I februar 1920 blev der dannet et

---

¹⁷¹ Vante, A.: "Hvorfor ikke producere nok?" i *Den røde Krig*, nr. 5, 2. årg. maj 1919.

¹⁷² "Den sidste Internationale" i *Solidaritet*, nr. 72, 2. årg. 26. marts 1919.

¹⁷³ Jørgensen, E.: "Sprængningen" i *Den røde Krig*, nr. 11, 2. årg. november 1919.

skruebrækkerkorps under navnet *Samfundshjælpen*, som skulle kunne indsættes i konflikter for at svække arbejdernes strejkevåben. *Samfundshjælpen* blev dannet af en gruppe, der bestod af arbejdsgivere, militærfolk, sagførere og professorer og selve korpset bestod primært af bønder, kontorpersonale, småhandlende og ikke mindst studenter.¹⁷⁴ I løbet af marts 1920 spidsede situationen til, og det trak op til konflikt. Arbejdsgiverne nåede at udsende 2 lock-out varsler, før situationen pludselig tog en ny dramatisk drejning, idet kong Christian X. den 29. marts afsatte den radikale Zahle regering, på grund af uenigheder om Sønderjyllandspolitikken, og dermed begik statskup og udløst det, der skulle blive kendt som *Påskekrisen*. Socialdemokratiet og Det radikale Venstre krævede regeringen genindsat, og pressede de modvillige faglige ledere i D.s.F. til at bringe generalstrejken i anvendelse for at få dette krav gennemført. Syndikalisterne afviste i første omgang at tilslutte sig generalstrejken, ud fra den holdning at generalstrejken kun skulle anvendes i forbindelse med arbejdernes direkte interessekamp og ikke til at genindsætte en politisk magtelite. Chr. Christensen, som netop var blevet frigivet fra fængslet, fik imidlertid omstødt denne linje, og han fik F.S. overbevist om, at man ikke kunne holde sig ude af generalstrejken efter at havde agiteret for den siden stiftelsen i 1910. Den 30. marts meddelte F.S., at man var villig til at tilslutte sig generalstrejken på den betingelse, at en række syndikalistiske krav blev tilføjet strejkens grundlag, det gjaldt annullering af Septemberforliget, løsladelse af alle politiske fanger, tilbagetrækning af lock-out varslet, og at alle de varslede overenskomstkonflikter fik lov til at forløbe uden statsindgreb. Den 30. marts blev de syndikalistiske ledere fra D.f.S., bl.a. Lauritz Hansen, indkaldt til møde med D.s.F. hvor de fik tilsagn om, at de syndikalistiske krav ville indgå i generalstrejkens grundlag, og man blev enige om at varsle strejken til ikrafttrædelse den 6. april, men en del fag var allerede gået i strejke. I de følgende dage stod syndikalisterne og socialdemokraterne i alliance, agiterede sammen for generalstrejken og afholdte et stort fælles protestmøde i Fælledparken. Alliancen blev imidlertid kort, for allerede den 4. april, før generalstrejkens ikrafttrædelse, indgik Socialdemokratiet og D.s.F. et forlig, som ikke omfattede de syndikalistiske krav og afblæste generalstrejken igen. Dette udløste stor vrede blandt syndikalisterne og andre venstreorienterede, og i de følgende dage forekom der demonstrationer og voldsomme sammenstød mellem demonstranter og politi. En del af de faggrupper, som allerede var gået i strejke, ønskede at få mere ud af situationen og fortsatte derfor strejkerne for at opnå bedre resultater end dem der forelå i forliget. Disse strejker omfattede både fagforeninger under D.s.F. og D.f.S., men det var de

---

¹⁷⁴ Der findes en grundig behandling af *Samfundshjælpen* i Petersen (1973a) s. 75-101.

syndikalistiske sømænd, søfyrbødere og havnearbejdere, der førte an i disse strejker og holdt ud længst, nemlig i 2½ måned. De syndikalistiske fagforeningers kamp blev hård, og Samfundshjælpen blev for første gang sat ind, og resultatet var et stort nederlag for arbejderne, som bl.a. betød, at de mistede den 8 timers dag, som var blevet tilkæmpet året forinden.¹⁷⁵ De syndikalistiske kampteknikker, som i 1918-1919 havde givet gode resultater, viste sig i 1920 utilstrækkelige overfor arbejdsgivernes modoffensiv, og resultatet var katastrofalt for syndikalisterne. Arbejdsgivernes offensiv fortsatte, og de syndikalistiske organisationer mistede i løbet af 1920 og 1921 medlemmer i et tempo svarende til det tempo, man oplevede under den voldsomme medlemstilvækst i 1917-1919. Fra indgangen af 1920 til foråret 1921 gik F.S. således fra at have ca. 4000 medlemmer til blot at have omkring 600. Det var ikke kun i Danmark, at de borgerlige kræfter og arbejdsgiverne genvandt initiativet. Det revolutionære opsving, som fulgte i kølvandet på Den russiske Revolution, var ved at ebbe ud, og det stod efterhånden klart, at de revolutionsforsøg, som havde præget årene efter 1917, alle var endegyldig tabt. Kun i Rusland var det tilsyneladende lykkedes at holde stand for de revolutionære kræfter. I Danmark efterlod det politiske omsving de danske syndikalistiske i en medlemsmæssige og økonomisk krise, som snart resulterede i forsøget på at samle alle de revolutionære kræfter i én bevægelse, men det fik dog samtidig den konsekvens, at det udløste en politisk krise i og siden splittelse af den syndikalistiske bevægelse.

Udbygningen af 3. *Internationale* fortsatte imidlertid på trods af de politiske omslag, der indtræf i 1920. Men det var en meget broget forsamling af partier, der i udgangspunktet udgjorde *Komintern*. De partier, som tilsluttede sig *Komintern*, var i reglen udbrydergrupper fra de forskellige socialdemokratier og var politisk præget af en mere eller minder centristisk linje. Lenin og de russiske bolsjevikker var meget opmærksomme på centrismen i mange af *Kominterns* sektioner, og han gik derfor i gang med at formulere de 21 optagelseskriterier, også kaldet *Moskvateserne*, som blev vedtaget på *Kominterns* 2. kongres i juli og august 1920. Moskvateserne repræsenterede primært en politisk afgrænsning i forhold til de reformistiske og centristiske tendenser i *Kominterns* sektioner, og de forpligtede medlemsorganisationerne til at udrense disse tendenser fra de kommunistiske partier.¹⁷⁶ Tseserne indeholdte også en afgrænsning i forhold til de syndikalistiske tendenser og den venstrekommunisme, som bl.a. gjorde sig gældende i Tyskland og Holland, hvor rådskommunisten Anton Pannekoek var en af

---

¹⁷⁵ Christensen, Lars K. (2007) s. 124ff; Knudsen (1999) s. 164ff & Petersen (1973a) s. 77ff.

¹⁷⁶ Se bl.a. Moskvatesernes §7 & §13 i bilag 3.

lederne af *Kominterns* kontor for Vesteuropa. Afgrænsningen i forhold til syndikalismen og venstrekommunismen bestod bl.a. i en pointering af, at arbejdet i parlamentariske forsamlinger såvel som i de socialdemokratisk dominerede fagforeninger var en naturlig del af *Kominterns* sektioners virke.¹⁷⁷ Opgøret med de venstrekommunistiske tendenser var allerede blevet indledt tidligere på året, hvor Lenin skrev ”»venstre«-kommunismen en børnesygdom”.¹⁷⁸ Udover de politiske afgrænsninger indeholdt Moskvateserne også en række organisatoriske bestemmelser, der gav *Komintern* en meget centralistisk struktur, formet efter principperne i den demokratiske centralisme.

Udover problemet med de centraltiske tendenser, som flere steder dominerede de kommunistiske og venstresocialistiske partier, stod man også med det problem, at disse partier var meget små og oftest meget svagt funderet i den revolutionære del af arbejderklassen. Dette forhold fik Lenin og bolsjevikkerne til at rette blikket mod de syndikalistiske bevægelser, som mange steder, bl.a. i Sydeuropa og U.S.A., udgjorde et relativt stærkt revolutionært alternativ i arbejderbevægelsen. De syndikalistiske bevægelser var allerede involveret i arbejdet med dannelsen af *Komintern*, men ved stiftelsen stod det klart, at de syndikalistiske organisationer ikke kunne acceptere at skulle indordne sig under denne. I et forsøg på at fastholde de syndikalistiske bevægelser iværksatte Lenin og bolsjevikkerne i stedet en samling af fagforeningerne og fagoppositionerne i en særlig faglig internationale tilsluttet *3. Internationale*. Denne faglige internationale blev døbt *Røde Faglige Internationale* eller *Profintern*, og de fleste syndikalistiske organisationer indgik aktivt i forberedelserne til denne internationales dannelse.

Den russiske Revolution

Chr. Christensen sad som tidligere nævnt fængslet fra august 1918 til marts 1920, og da han blev løsladt, skete der et markant skift i *Solidaritets* redaktionelle linje i dækningen af udviklingen i Rusland. De kritiske artikler blev fra dette tidspunkt sjældne, og i stedet bragte man telegrammerne fra det russiske nyhedsbureau *Rosta* og forskellige fremtrædende russiske bolsjevikkers kongrestaler i mere eller mindre ubearbejdet form. Marie Nielsen, som efter opløsningen af *Socialistisk Arbejderparti* (S.A.P.) i november 1919, havde meldt sig ind i F.S.,¹⁷⁹ blev fra dette tidspunkt *Solidaritets* mest fremtrædende skribent, når det gjaldt ruslandsstoffet,

---

¹⁷⁷ Se bl.a. Moskvatesernes §2 & §9 i bilag 3.

¹⁷⁸ Lenin (1976).

¹⁷⁹ Marie Nielsen var ikke syndikalist og den F.S. fagklub som hun organiserede, *Kommunistisk Lærerklub*, fungerede reelt som en kommunistisk fraktion.

mens Albert Jensen,¹⁸⁰ Jens Storgaard og andre kritiske røster kun sjældent sås i *Solidaritets* spalter. I august 1920 bragte *Solidaritets* over 4 numre et rejsebrev fra Marie Nielsen,¹⁸¹ hvori hun gav en meget positiv beskrivelse af forholdene i Rusland. Marie Nielsen bliver ofte husket for hendes oppositionelle standpunkter og betragtes af mange som en dansk pendant til Rosa Luxemburg. Rosa Luxemburgs kritik af Lenin og udviklingen i Rusland dateres imidlertid til 1918, mens Marie Nielsen først for alvor kom i opposition til Moskva i slutningen af 1920'erne. Marie Nielsen var, i den periode jeg beskæftiger mig med, en af de personer på den danske venstrefløj, der mest entydigt repræsenterede den officielle politiske linje, der udgik fra det russiske kommunistpartis ledelse og siden *Komintern*.

I september 1920 åbnede *Solidaritets* sine spalter for en diskussion af *Kominterns* 21 optagelsesbetingelser (Moskvateserne) og påbegyndte derved den proces, som ledte frem til F.S.s indtrædelse i *Danmarks Kommunistiske Føderation* (D.K.F.). Diskussionen blev indledt af Marie Nielsen, som dagligt, over en periode på 2-3 uger, gennemgik forløbet af *Kominterns* 2. kongres, og de beslutninger der blev truffet der på. Diskussionerne om Moskvateserne fortsatte året ud, og det betød at kritikken for en stund igen fik plads i *Solidaritets* spalter. Ved siden af de diskussioner, der vedrørte Moskvateserne, var der imidlertid ingen kritiske artikler at finde. Tværtimod gik Chr. Christensen meget offensivt ind i opgøret med den kritiske linje, som tidligere havde præget *Solidaritets*. Den 3. oktober skrev Chr. Christensen på lederpladsen en artikel, hvori han glædede sig over Marie Nielsens arbejde for at skabe et sandfærdigt billede af situationen i Rusland, og han udtrykte sin uforbeholdne tillid til, at Den russiske Revolution bevægede sig sikkert fremad, det hed bl.a.: "*I aarevis, Dag efter Dag, er Danmarks Arbejdere fyldt med de mest hadefulde Skildringer af Forholdene i Sovjet-Rusland (...) Den russiske Revolution var frem mod sit store, lysende Maal naaet længere frem, end de fleste havde turdet haabe. Marie Nielsen skal have Tak, fordi hun hentede os Sandheden hjem om Rusland*".¹⁸² Fra begyndelsen af 1921 og frem til F.S.s indtrædelse i D.K.F. og *Solidaritets* indgåelse i det fælles blad *Arbejderbladet* i maj 1921 var kritikken af forholdene i Rusland helt fraværende. Til gengæld skrev Chr. Christensen en række artikler som tilbageviste de borgerlige avisers *løgne om Rusland*, og i forbindelse med Kronstadtoprøret stillede *Solidaritets* sig helt og holdent på bolsjevikernes

---

¹⁸⁰ Albert Jensen var svensk statsborger og blev i 1919 udvist af Danmark for revolutionær virksomhed.

¹⁸¹ Nielsen, Marie: "*Forholdene i Sovjetrusland. Rejsebrev fra Marie Nielsen*" i *Solidaritets*, nr. 218-221, 3. årg. 8.-11. august 1920.

¹⁸² Den Ensomme (pseudonym for Christian Christensen): "*Sandheden om Rusland*" i *Solidaritets*, nr. 267, 3. årg. 3. oktober 1920.

side og gengav ukritisk meldingerne fra *Rosta*. I en leder fra den 16. marts 1921 omtalte Chr. Christensen kronstadtoprørene som *kontrarevolutionære banditter*.¹⁸³

Den kritiske holdning til udviklingen i Rusland forsvandt imidlertid ikke fra den syndikalistiske bevægelse fra 1920, den kom nemlig til udtryk i ungsocialisternes blad *Den røde Krig*. Kendetegnen for behandlingen af situationen i Rusland, ligesom man så det i *Solidaritet*, var, at den var kritisk, men at man samtidig brugte megen spalteplass på at angribe blokaden og fastslå vigtigheden af, at de kontrarevolutionære kræfter ikke vandt borgerkrigen. Et eksempel på denne dobbelthed fandt man bl.a. i indledningen til en artikel fra oktober 1920, som gengav et brev fra en gruppe fængslede venstre-socialrevolutionære: "*Det er ikke uden en vis Tøven at »Den røde Krig« offentliggør følgende Dokument, som taler sit tydelige Sprog om det Overmaal af Tyranni, Ufrihed og Lidelse, som det bolschevikiske Regimente paatvinger de russiske Revolutionære. Rusland befinder sig endnu i Krig med kontrarevolutionære Magter, og enhver Formindskelse af den Sympati, som følger den russiske Revolution kan have en ufordelagtig Indflydelse. Paa den anden Side kræver vor Solidaritet med de i de russiske Fængsler indespærrede og lidende Kammerater, at deres Nødraab bliver kendt. Retfærdigheden kræver, at de bolschevikiske Voldsherskere paa deres Side skaaner dem. Og den eneste Udvej til at paavirke dem til at give de fængslede Kammerater deres Frihed, er skaanselsløst at blotte Sandheden, og rejse en saadan Opinion blandt Arbejderne mod fortsat Voldsherredømme, at Bolschevikerne tvinges til at ændre deres Fremgangsmaade. Vi har ikke Lov til at tie, mens vore Kammeraters Blod og Liv langsomt rinder hen i den russiske Kommunismes mørke Fængselshuler*".¹⁸⁴ U.S.F. indtog altså den samme kritiske holdning til udviklingen i Rusland som F.S. havde frem til 1920, men mens denne holdning forsvandt fra *Solidaritets* spalter i 1920, fortsatte kritikken med at være rigt repræsenteret i *Den røde Krig* helt frem til bladets ophør i juli 1921.

Partidannelser

Som nævnt i afsnittet om F.S. syn på udviklingen i Rusland skete der et redaktionelt skift, efter Chr. Christensens løsladelse og tilbagevenden til redaktørposten på *Solidaritet*. Dette redaktionelle skift afspejlede sig også i behandlingen af V.s.P.. Chr. Christensen bevægede sig på dette tidspunkt i retningen af det synspunkt, at syndikalismen var forenelig med bolsjevismens og *Kominterns* principper, og han kom sammen med bl.a. Marie Nielsen til at udgøre den fløj i

---

¹⁸³ Den Ensomme (pseudonym for Christian Christensen): "*Rusland*" i *Solidaritet*, nr. 63, 4. årg. 16. marts 1921.

¹⁸⁴ "*Dokument til den russiske Bolschevismes Historie*" i *Den røde Krig*, nr. 10, 3. årg. oktober 1920.

F.S., som stræbte efter en samling af de revolutionære kræfter i én organisation. I hele 1920 var den direkte kritik af V.s.P. mere eller mindre fraværende, og den viste sig først igen i forbindelse med diskussionerne om D.K.F. og Moskvateserne i efteråret og vinteren 1920-21.

F.S. var i hele perioden fra 1918 til 1921 åben overfor at samarbejde med de revolutionære kræfter, der fandtes i de nye partidannelser, men dette betød ikke at den syndikalistiske kritik af de politiske partier og den politiske revolutionsopfattelse forsvandt. Der var ikke noget principielt skift i holdningen til politiske partier at spore før engang i løbet af 1920, og det var først, da de indledende diskussioner om Moskvateserne begyndte, at der kom en egentlig åbning overfor V.s.P..

Hvad angik kritikken af de politiske partier kom *Den røde Krig*, ligesom i spørgsmålet om udviklingen i Rusland, til at fungere som talerør for de holdninger, der forsvandt fra *Solidaritets* spalter i 1920. Kritikken af den bolsjevikiske revolutionsopfattelse og V.s.P. blev f.eks. fremført i en artikel af Emil Manus i november 1920, hvor han ligesom Jens Storgaard argumenterede for, at bolsjevismen blot udgjorde en ny variant af socialdemokratismens *statssocialisme*.¹⁸⁵ Det er desuden interessant at læse, hvordan den fremtrædende syndikalist Niels Johnsen tilbage i 1918 forkastede de statssocialistiske retninger og skitserede ungsocialisternes mål som: "*Statens Afskaffelse, Indførelse af en anarkistisk-kommunistisk Samfundsordning og som Følge heraf Samfundets Basing paa frie Associationer, frie Sammenslutninger*". Ved samme lejlighed beskrev Niels Johnsen en føderalistisk samfundsmodel og udelukkede at staten havde nogen rolle at spille: "*Ungsocialismen vil derimod **forstyrre** og sluttelig **forhindre** Magten, saa at ingen gennem økonomisk eller politisk Herredømme skal kunne undertrykke og tyrannisere andre*".¹⁸⁶ Der skete en meget markant ændring i Niels Johnsens holdninger fra hans anarkistiske udgangspunkt i 1918 til 1921, hvor han var blandt de syndikalister som accepterede Moskvateserne og støttede dannelsen af *Danmarks Kommunistiske Føderation* (D.K.F.). Den politiske bevægelse, som ses hos Niels Johnsen, kan også konstateres hos flere andre ledende syndikalister, og det er meget tænkeligt, at Niels Johnsens ikke var enestående men afspejler en generel tendens blandt de syndikalister, som tilsluttede sig D.K.F..

---

¹⁸⁵ Manus, Emil: "*Alarm!*" i *Den røde Krig*, nr. 11, 3. årg. november 1920.

¹⁸⁶ Johnsen, Niels: "*Ungsocialismen*" i *Den røde Krig*, nr. 3, 1. årg. august 1918.

Programmet

Som vi så det i 1919, var der uenigheder om tolkningen af 1919 programmet. Disse uenigheder kom i løbet af 1920 og frem til at spille en afgørende rolle i et mere ideologisk opgør i den syndikalistiske bevægelse.

Polariseringen mellem henholdsvis den mere anarkistiske og den mere marxistiske fløj indenfor den danske syndikalistiske bevægelse skærpes voldsomt i de sidste måneder frem til vedtagelsen om at indtræde i D.K.F. i 1921, og det kom bl.a. til udtryk i de stadig mere modsatrettede udlægninger af 1919 programmet. På den ene side brugte den anarkosyndikalistiske fløj programmet som belæg for deres engagement i og udbygning af D.f.S.. På den anden side blev programmet i stigende grad set som en tilnærmelse til *Kominterns* position, som var at det faglige arbejde skulle finde sted indenfor den etablerede fagbevægelse.

Det er uvist, hvornår Chr. Christensen skiftede holdning i spørgsmålet om, hvorvidt man skulle danne selvstændige revolutionære fagforeninger eller udelukkende arbejde som opposition indenfor de etablerede fagforeninger. Som vi tidligere har set, argumenterede Chr. Christensen i pjecen "*Lokale Industriforbund*" fra 1916 for et brud med de socialdemokratiske fagforeninger og etableringen af nye selvstændige organisationer. I forbindelse med sin kritik af S.A.C.s støtte til en selvstændig syndikalistisk fagbevægelse i Norge i 1917, fremhævede Chr. Christensen oppositionsmodellen som den almindelige syndikalistiske fremgangsmåde. I slutningen af august 1920, hvor Chr. Christensen var Solidaritets redaktør, kunne man i Solidaritets leder læse et forsvar for D.f.S. og den selvstændige organisationsmodel, som blev afsluttet med ordene: "*Til Trods for, at Syndikalisterne altid har søgt at undgaa Splittelsen af Fagforeningerne, kan denne Splittelse saaledes godt blive en Kendsgerning alligevel, men i saa Fald kommer de kun til at splittes for atter at samles som det de ogsaa nu skulde være: Selvstændige Organisationer med et revolutionært Formaal!*".¹⁸⁷ Det fremgik ikke, hvem der havde skrevet denne leder, men Chr. Christensen kan som redaktør ikke udelukkes som forfatter. Under alle omstændigheder er det værd at bemærke, at dette syn på selvstændige organisationer blev fremført på *Solidaritets* lederplads så sent som i august 1920, mens Chr. Christensen var redaktør for bladet. I løbet af 1921 vendte Chr. Christensen sig imidlertid meget kraftigt imod D.f.S., og han indtog den holdning, at organisationen repræsenterede et alvorligt brud på det syndikalistiske princip, om ikke at splitte arbejderklassens økonomiske organisationer op efter ideologiske skillelinjer, den 21. april 1921 skrev han således direkte

---

¹⁸⁷ "*Splittelse*" i *Solidaritet*, nr. 237, 3. årg. 29. august 1920.

henvendt til D.f.S.: ”*Centralorganisationen maa i Klassekampen ikke være flere Organisationer, men én Organisation med én eneste mægtig Medlemshær og én afgørende Myndighed*”.¹⁸⁸ Den mere anarkosyndikalistiske fløj i F.S. var af den diametralt modsatte opfattelse; de så dannelsen af D.f.S. som fuldt foreneligt med 1919 programmet og betragtede løsrivelsen fra *Socialdemokratiets* bånd som begyndelsen på en ny arbejderbevægelse. En arbejderbevægelse som skulle bygges på et rent økonomisk grundlag fri for partipolitiske skel og dermed gøre op med den splittede arbejderbevægelse. Begge fløje havde således samlingen af arbejderklassen som sit mål.

I 1921 skrev Chr. Christensen ”*En Redegørelse til Danmarks revolutionære Arbejdere for F.S.s Indtrædelse i Danmarks kommunistiske Føderation*” som indeholdte en gennemgang af hele F.S.s historie og en meget skarpt og personligt opgør med den anarkosyndikalistiske fløj. I redegørelsen gav Chr. Christensen bl.a. udtryk for, at han anså såvel det oprindelige syndikalistiske program fra 1910 som 1919 programmet for at være fuldt foreneligt med kommunismen og *Kominterns* principper og at kommunisternes faglige taktik, i modsætning til anarkosyndikalisterne, lå på linje med F.S.: ”*Dette Parti indeholdt en Betingelse til for et Samarbejde med F.S., som var og er af afgørende Betydning, nemlig at Partiet stiller sig paa samme Standpunkt i sin Opgave indenfor den reformistiske Fagbevægelse som F.S., idet Partiet paalægger sine Medlemmer ikke at splitte Fagbevægelsen ud i separate revolutionære Fløje, men samlet at erobre Fagbevægelsen indvendig fra (...). Baade F.S.s gamle syndikalistiske Program og dets nye kommunistiske Program om Bedriftsraad, falder her nøje sammen med Danmarks kommunistiske Partis Program og 3. Internationales*”.¹⁸⁹

Således spidsedes uenighederne om tolkningerne af 1919 programmet til i sidste halvdel af 1920, og de blev af stadig dybere ideologisk betydning. Den marxistiske fløj, som efterhånden udkrystalliserede sig i F.S. omkring Chr. Christensen og *Kommunistisk Lærerklub*, begyndte at præsentere indholdet af 1919 programmet ud fra en tolkning af det som en tilnærmelse til bolsjevikernes og *Kominterns* politiske linje.

---

¹⁸⁸ Den Ensomme (pseudonym for Christian Christensen): ”*Vejen ud af Uføret*” i *Solidaritet*, nr. 93, 4. årg. 21. april 1921.

¹⁸⁹ Christensen, Christian: ”*En Redegørelse til Danmarks revolutionære Arbejdere for F.S.s Indtrædelse i Danmarks kommunistiske Føderation*” i *Solidaritet*, nr. 112, 4. årg. 13. maj 1921.

3. Internationale

På det tidspunkt hvor diskussionerne omkring *3. Internationale* og samarbejdet med V.s.P. foregik blandt de danske syndikalister, var det endnu uafklaret, hvordan forholdet mellem fagforeningsinternationalen *Profintern* og partiinternationalen *Komintern* ville blive, og de syndikalistiske bevægelser rund om i verden stod derfor stadig åbne overfor initiativet.

Så sent som i januar 1920 kunne man på *Solidaritets* lederplads læse en klar afvisning af *3. Internationale*, med den begrundelse at en syndikalistisk bevægelse aldrig ville kunne tilslutte sig en politisk internationale,¹⁹⁰ men i løbet af 1920 skete der et skift i *Solidaritets* redaktionelle linje, som også kom til udtryk i en mere forsonlig holdning til *3. Internationale*. I sidste halvdel af 1920 udkrystalliserede der sig, som tidligere nævnt, en klar fløjdannelse i F.S. mellem anarkosyndikalisterne på den ene side og de stadig mere marxistisk inspirerede syndikalister på den anden. Den sidstnævnte gruppe blev stadig mere velvillig stemt overfor *3. Internationale* og tanken om en organisatorisk samling af den revolutionære bevægelse. Ved *Kominterns* 2. kongres i 1920 var både V.s.P. og F.S. repræsenteret, i og med at den kommunistiske fraktion i F.S., *Kommunistisk Lærerklub*, takket være Martin Andersen Nexø's personlige kontakter blandt de russiske bolsjevikker fik tilladelse til at sende Marie Nielsen som repræsentant. Efter *Kominterns* 2. kongres iværksatte Marie Nielsen, fra *Kommunistisk Lærerklub*, Martin Andersen Nexø fra V.s.P. og de marxistisk inspirerede syndikalister med Chr. Christensen i spidsen en målrettet kampagne for at få F.S. til at acceptere Moskvoteserne og en sammenslutning med V.s.P.. Denne kampagne blev dels ført i det åbne, som ved offentlige møder og i *Solidaritets* spalter, hvor Marie Nielsen fik trykt flere længere artikelsier, og dels i det skjulte, hvor et større diplomati arbejdede for at muliggøre en samling. I et brev fra Martin Andersen Nexø til den russiske sekretær for *Komintern*, Mikhail Kobetskij, får vi et interessant indblik i det diplomatiske arbejde og de tanker, der blev gjort af samlingsfolkene i F.S.. Nexø fremhævede for det første, at de virkelige revolutionære kræfter primært lå i F.S. og ikke i V.s.P., som ellers var en godkendt sektion af internationalen, og for det andet at F.S. ikke repræsenterede en venstrefvigelse: "*Skaberen af og Føreren for Syndikalisterne her, Chr. Christensen, er overbevist Kommunist og fuldblods Revolutionær; han og Marie Nielsen er de selvskrevne Førere for enhver revolutionær Bevægelse i Danmark (...) Med de to som Hjørnepillerne vil det paa den anden Side være muligt at svejse de to Elementer Fagoppositionen og Venstre-Socialisterne (der i Virkeligheden ikke er naaet ud over de Uafhængiges Centrum) sammen til et kommunistisk,*

---

¹⁹⁰ "3. Internationale" i *Solidaritet*, nr. 2, 3. årg. 2. januar 1920.

revolutionært Parti. Kærnetropperne i dette Parti vil Syndikalisterne komme til at udgøre, idet de revolutionære Arbejdere befinder sig der. Syndikalisternes store jævne Flok er Kommuniste".¹⁹¹ Efterfølgende opfordrede Nexø Komintern til at se velvilligt på en midlertidig organisationsmodel, som ville udgøre et brud på bestemmelserne i Moskvaeserne, men som Chr. Christensen havde fremlagt for at forhindre anarkosyndikalisterne i at splitte organisationen: "*For at neutralisere dem [anarkosyndikalisterne, D.M.] og hindre, at de nu bryder ud og skaber en ny splittende Formation, har Chr. Christensen foreslaet den føderative Organisationsform (...) som midlertidig Overgang til det faste Parti (...) Kort sammenfattet: Tag venligt paa Føderationstanken som midlertidig Overgangsform*".¹⁹² Komintern gav grønt lys for føderations-modellen og i løbet af vinteren 1920-21 indledte F.S. og Danmarks Kommunistiske Parti (V.s.P. skiftede navn til D.K.P. i november 1920 som led i ratificeringen af Moskvaeserne) forhandlinger om den form, hvorunder en sammenslutning af de to grupper kunne ske.

I *Solidaritet* indledtes diskussionen som tidligere nævnt med Marie Niensens længere redegørelse for beslutningerne på Kominterns 2. kongres, som blev trykt i perioden fra 21. september til 9. oktober. Selvom Marie Niensens primært holdt sig til at gengive de vedtagne tekster, havde denne redegørelse alligevel karakter af en argumentation til fordel for Kominterns politiske og organisatoriske principper. Efter Marie Niensens redegørelse gik der en måned før den egentlige diskussion tog fart, men der skete noget andet interessant i mellemtiden. Den 2. november 1920 trykte *Solidaritet* et "*Opraab til alle syndikalistiske-anarkistiske Fagforeninger i Verden*", som var udsendt af den tyske syndikalistiske fagforening F.A.U.D.. I opråbet hed det bl.a.: "*Netop Erfaringerne over Formerne for de økonomiske og politiske Forhold i Rusland og Grundsætningerne og Teserne udsendt af den saakaldte 3. Internationale, maa med fuld Klarhed have vist os revolutionære Fagforeningsfolk, at Socialismen aldrig kan virkeliggøres af noget som helst politisk Parti*".¹⁹³ Dette syndikalistiske initiativ var et udtryk for, at der fra syndikalistisk side var en vis skepsis overfor *Profintern*, og at man havde behov for en kollektiv stillingtagen til projektet, på trods af at der var mange syndikalistiske organisationer involveret i forberedelserne til *Profintern*. Det syndikalistiske opråb indeholdte også en indkaldelse til den internationale syndikalist konference, som blev afholdt i Berlin i december 1920, hvor man blev enige om en række betingelser for at indtræde i *Profintern*, bl.a. den betingelse at *Profintern*

---

¹⁹¹ Thing (1995) s. 25 (PDF udgave).

¹⁹² Ibid. s. 25f.

¹⁹³ Kater, Fritz: "*Opraab til alle syndikalistiske-anarkistiske Fagorganisationer i Verden*" i *Solidaritet*, 3. årg. 2. november 1920.

skulle være fuldstændig uafhængigt af politiske partier.¹⁹⁴ Da den egentlige diskussion i *Solidaritet* tog fart fra begyndelsen af november, havde det præg af et bittert opgør mellem de to fløje, som i den foregående periode havde udkrystalliseret sig i F.S.. Debatten forløb over ca. 40 kronikker, som blev trykt i november og december 1920. Der var en klar overvægt af indlæg, der var positive overfor Moskvoteserne. Chr. Christensens politiske og ideologiske forsvar for bolsjevismen i kronikserie "*Moskva og Syndikalismen*"¹⁹⁵ udgjorde i sig selv over halvdelen af kronikkerne, og derudover var der positive kronikker af Marie Nielsen, Kr. Halberg, Alfred Mogensen, A. Kjerulf Nielsen, Niels Johnsen, og E.R. Madsen. De kronikker, som var negativt stemte overfor Moskvoteserne, var skrevet af Jens Storgaard, Otto Jensen, Emil Manus og Martin Lange. De kritiske indlæg i debatten indeholdte en general kritik af bolsjevismen og eksempler på denne revolutionære tendens uforenelighed med syndikalismen. Jens Storgaard skrev bl.a., at en revolution bygget på *Kominterns* grundlag ikke ville give arbejdermasserne magten over den nye samfundsorganisme, og at den ikke ville forhindre nye magtgruppers opståen, men til gengæld være en "(...) politisk Revolution, hvor Masserne er det viljeløse Værktøj til Sønderslagning af det gamle, og et ligesaa viljeløst Værktøj til Opbyggelse af det nye, efter et politisk Partis Program".¹⁹⁶ På samme måde argumenterede Otto Jensen for at en tilslutning til Moskvoteserne kun kunne ske, hvis man forkastede syndikalismens helt grundlæggende principper, han skrev bl.a.: "(...) Arbejderklassens Frigørelse skal være deres eget værk. Denne evig unge Sætning er i Dag Sandhed mere end nogensinde (...) intet politisk Parti - hvad det end kalder sig og hvad det end vil - evner at hidføre vor Frigørelse".¹⁹⁷ Udover den generelle kritik af bolsjevismen, som lignede den kritik, som prægede *Solidaritet* i 1918 og 1919, var kritikerne desuden optaget af frygten for, at de revolutionære bevægelser rundt omkring i verden skulle forvandles til ensrettede og fjernstyrede filialer af det russiske kommunistparti. Om uviljen mod *Kominterns* centralisme og frygten for at blive umyndiggjort skrev Jens Storgaard: "*kongresledere i Moskva (...) [forsøger, D.M.] at tiltvinge sig Diktatur over Verdens Arbejderbevægelse - det socialistiske Imperium. (...) det bolshevikiske Parti som har tvunget Revolutionen ind under sit Diktatur, har ikke nogen som helst Berettigelse til at bestemme over Maaden, hvorpaa andre Landes Arbejdere skal føre deres revolutionære Kamp. Forhaabenlig har*

---

¹⁹⁴ Rocker (2004) s. 95.

¹⁹⁵ Kronikserien blev bragt i *Solidaritet* i perioden fra 17. november til 16. december 1920 og blev siden udgivet som pjece: Christensen, Christian (1921).

¹⁹⁶ Storgaard, Jens: "*Alternativet fra Moskva*" i *Solidaritet*, 3. årg. 2. november 1920.

¹⁹⁷ Jensen, Otto: "*3. Internationale*" i *Solidaritet*, 3. årg. 7. november 1920.

de vesteuropæiske Arbejdere faaet tilstrækkeligt at Partidiktatur og Umyndiggørelse, der kun har ført dem fra den ene Ulykke i den anden".¹⁹⁸ Synet på Komintern som et centralistisk magtorgan under det russiske kommunist partis kontrol går igen i flere af de kritiske debatindlæg, Otto Jensen skrev: "(...) saaledes kommer der til at sidde et Udvalg i Moskva og bestemme, hvorledes man i Danmark eller et andet Sted paa Jorden skal føre Kamp. Ligesom Paven en Gang i sin Tid sad i Rom og lyste dem i Band, der havde foretaget sig noget, der var i Strid med, hvad den høje Fader havde befalet, saaledes kommer Lenin til at sidde i Moskva og bestemme, hvem der er værdig til at kalde sig revolutionære, og hvem der er kontrarevolutionær".¹⁹⁹

Blandt de debatindlæg, som talte for Moskvateserne, var Chr. Christensens kronikserie det mest interessante, fordi den indeholdte en lang og sammenhængende argumentation for, at den danske syndikalisme på alle afgørende punkter var fuldt forenelig med bolsjevismen og principperne i Moskvateserne, mens det var den anarkosyndikalistiske tendens, der udgjorde en afvigelse fra den rene revolutionære syndikalisme, den industrielle kommunisme. Angrebet på anarkosyndikalisterne var bl.a. rettet mod disses frihedsideal, som nu ifølge Chr. Christensen var udtryk for borgerlig ideologi: "Vel véd jeg, at der i den syndikalistiske Bevægelse med de anarkistiske Elementer har bundfældet sig en god Del borgerlig Ideologi (...) som gennem Artikler, Pjecer og Foredrag ofte søger at tillægge den syndikalistiske Bevægelse idealistiske og moralske Motiver, og derved for en Del forvirre Begreberne."²⁰⁰ Hvad angår den centralisme, som fremstod som et gennemgående tema i Moskvateserne, og som af anarkosyndikalisterne blev fremhævet som den diametrale modsætning til den syndikalistiske føderalisme, argumenterede Chr. Christensen for, at modsætningen var tænkt og ikke eksisterende: "Nu kan jeg ikke indse bedre, end at vi Syndikalister altid har villet Føderalismen for gennem denne at centralisere Arbejdernes Magt mod deres Fjender! Selve Diktaturets centraliserede udøvende Magt kan vi saaledes ikke have noget imod (...)."²⁰¹ Dette leder os videre til Chr. Christensens syn på og støtte til idéen om proletariats diktatur. Overordnet set så Chr. Christensen diktaturet således: "Proletariatets Diktatur er kort og godt Arbejderklassens Undertrykkelse af den borgerlige Klasse og Udryddelse af det kapitalistiske Samfundssystem."²⁰² Denne definition på proletariats diktatur var ikke nødvendigvis i konflikt med anarkosyndikalisternes holdning, det afgørende var, dette diktatur

---

¹⁹⁸ Storgaard, Jens: "Alternativet fra Moskva" i *Solidaritet*, 3. årg. 3. november 1920.

¹⁹⁹ Lange, Martin: "3. Internationale" i *Solidaritet*, nr. 332, 3. årg. 18. december 1920.

²⁰⁰ Christensen, Christian (1921) s. 5.

²⁰¹ Ibid. s. 34.

²⁰² Ibid. s. 29.

konkrete udformning, og om det blev udført af hele arbejderklassen gennem dennes selvorganiserede økonomiske organisationer, eller om det blev et politisk diktatur. Chr. Christensen afviste, at diktaturet kunne udøves af hele arbejderklassen, og han argumenterede for, at diktaturet måtte udøves af en mere snæver politisk organisation og indtog således her i 1920 en holdning som ikke afveg afgørende fra den man så hos Lenin: *"At Diktaturet maa praktisk organiseres og anvendes gennem en eller anden Organisation er lige saa selvsagt. Et Diktatur, som er alles meningsløse Anvendelse af Magt mod alle, er løssluppet Vanvid og ikke Diktatur. Diktatur betyder **organiseret Magtanvendelse**."*²⁰³ Chr. Christensen mente ikke, at diktaturet nødvendigvis skulle udøves af et politisk parti. Det afgørende for Chr. Christensen var, at diktaturet blev udøvet af den organisation, som havde stået i spidsen for revolutionen, og som derved havde vundet arbejderne tillid. På den anden side afviste Chr. Christensen heller ikke på nogen måde partidiktaturet, og det lå implicit i argumentationen, at det mest sandsynlige resultat ville være et partidiktatur, om bolsjevikernes partidiktatur i Rusland skrev han: *"I Rusland var dette Spørgsmaal paa Forhaand afgjort. Afgørelsen skete ikke ved ørkesløse Diskussioner om Berettigelsen, men diktaturet blev ganske simpelt givet dem, der havde Massernes Tillid - altsaa den moralske Magt til at tage det. (...) intet andet Parti magtede eller har stillet Krav om Overtagelsen af Diktaturet (...). Hele Indignationen mod Bolchevikernes Partidiktatur i Rusland er saaledes gennemskueligt Hykleri, opblæst i Vesteuropa af nogle anarkistiske Kværuanter (...)."*²⁰⁴ Chr. Christensen afviste heller ikke at proletariatets diktatur i visse situationer kunne anvendes imod dele af arbejderklassen, som var fordærvet af kapitalismen, og han sammenlignede denne magtanvendelse med den magt, strejkende arbejdere udøver overfor skruebrækkere. Syndikalismens traditionelle afvisning af politisk kamp og organisering frem for den økonomiske klassekamp blev også taget op af Chr. Christensen og afvist som et kunstigt skel. Chr. Christensen argumenterede for, at syndikalismen altid havde været en *social politisk* bevægelse, qua dens deltagelse i den anti-militaristiske kamp, arbejdsløshedskampen, afholdsbevægelsen osv.. Derfor så Chr. Christensen heller ikke det politiske parti som værende uforeneligt med syndikalismen men argumenterede for, at enhver organiseret magtanvendelse fra arbejderklassens side var en *politisk aktion*, og således ophævede han forskellen på *politisk* og *økonomisk aktion*. Det eneste område, hvor Chr.

---

²⁰³ Ibid. s. 31.

²⁰⁴ Ibid. s. 31f.

Christensen ytrede forbehold overfor Moskvoteserne, var i forhold til parlamentarismen.²⁰⁵ Chr. Christensen var selv anti-parlamentariker, men han mente ikke, at der var grundlag for at afvise et samarbejde med revolutionære, der ønskede at bruge parlamenter til revolutionær agitation. Han mente imidlertid ikke, at Moskvoteserne var tilstrækkeligt strenge i forhold til at forhindre reformagitation, og han mente dermed, at man risikerede at give de opportunistiske og reformistiske kræfter en platform indenfor den revolutionære bevægelse. Han mente desuden, at selve det at inkludere sig på parlamentarisk arbejde ville være svært at forene med revolutionær agitation, fordi stemmerne vil tilfalde de medlemmer, som arbejder for reformer frem for dem, der agiterer for revolutionen, og dermed ville de reformistiske kræfter i partiet langsom blive styrket.²⁰⁶

Chr. Christensen argumenterede som nævnt for, at det var anarkosyndikalisterne, der udgjorde en afvigelse fra den rene syndikalisme, og han satte sin lid til, at verdens syndikalistiske bevægelser ville forenes i *Profintern*, han pointerede at mange, bl.a. I.W.W., allerede havde tilsluttet sig. Chr. Christensen argumenterede for, at oprettelsen af *Profintern* ville sideordne de faglige og politiske organisationer i *3. Internationale* og dermed skabe gode forudsætninger for syndikalismen. Denne ligestilling af den politiske og faglige organisation blev også fremhævet af Chr. Christensen i forbindelse med vedtagelsen om F.S.s indtrædelse i D.K.F.: "(...) endelig var *3. Internationales Beslutninger om Partiets Overhøjhed over den revolutionære Fagbevægelse* blevet desavoueret og ophævet og den revolutionære Fagbevægelse anerkendt som en sideordnet Faktor til den revolutionære politiske Bevægelse."²⁰⁷ *Profintern* blev imidlertid først endelig grundlagt i sommeren 1921, og den fik en udformning, der sendte såvel *Profintern* som de syndikalistiske bevægelser i en helt anden retning end den, Chr. Christensen ytrede forhåbninger om.

Holdningerne til *Komintern* og Moskvoteserne var i U.S.F. på linje med den anarkosyndikalistiske fløj i F.S.. I den udtalelse, som blev vedtaget på U.S.F.s kongres i maj 1920, understregede man nødvendigheden af et internationalt samarbejde men slog samtidig fast, at dette ikke kunne ske på *3. Internationales* grundlag. U.S.F. ville indtil videre fortsætte og forsøge at udvide det internationale samarbejde som var blevet grundlagt på *Den skandinaviske*

---

²⁰⁵ Se Moskvotesernes §11 i bilag 3.

²⁰⁶ Christensen, Christian (1921) s. 25f.

²⁰⁷ Christensen, Christian: "En Redegørelse til Danmarks revolutionære Arbejdere for F.S.s Indtrædelse i Danmarks kommunistiske Føderation" i *Solidaritet*, nr. 112, 4. årg. 13. maj 1921.

Arbejderkongres i 1919.²⁰⁸ U.S.F. delte F.S. opfattelse af grundlaget for dette samarbejde som værende syndikalistisk. I februar 1920 kunne man i *Den røde Krig* læse følgende om grundlaget for det samarbejde der udsprang af *Den skandinaviske Arbejderkongres*: ”Ved den skandinaviske Arbejderkongres i Stockholm i December var de antagne Principresolutioner Udtryk for en klar syndikalistisk Tankegang”.²⁰⁹ 3. Internationale blev behandlet i mange omgange i *Den røde Krig*, man kunne f.eks. læse en længere artikel i juli 1920 som bl.a. refererede til en analyse af den italienske anarkist Errico Malatesta og afviste at U.S.F. kunne tilslutte sig en internationale som ikke havde til formål at samle alle arbejdere og hele arbejderbevægelsen uanset politisk observans. U.S.F. stræbte efter en ikke-politisk arbejder internationale: ”En virkelig Arbejdernes Internationale maa i sine Rækker forene alle Arbejdere der er blevet sig sine Klasseinteresser bevidst (...). I en saadan Internationale kan alle, Anarkister, Socialister, Syndikalister, forene sig, uden at den enkelte Retning behøver at give Afkald paa sine særlige Maal og Metoder”.²¹⁰ Afvisningen af 3. Internationale var dog ikke fuldstændig, idet der i samme artikel blev udtrykt forhåbninger om at de syndikalistiske grupper som på dette tidspunkt var tilknyttet arbejdet med *Profintern* kunne dreje 3. Internationale i en føderalistisk retning. Disse forhåbninger forsvandt dog snart fra *Den røde Krigs* spalter og et langt mere pessimistisk syn på *Komintern* kom til udtryk, i oktober 1920 hed det f.eks. i *Den røde Krig*: ”I Stedet for at grundlægge Tolerance og Samarbejde, har 3. Internationales Beslutninger skabt en Hexedans af Intolerance og Kontrastilling blandt de revolutionære Arbejdere”.²¹¹ Denne kritiske holdning til 3. Internationale blev kun forstærket i perioden frem til F.S.s indtrædelse i D.K.F., og U.S.F. fastholdte den samme stilling som den anarkosyndikalistiske fløj i F.S.. Efter dannelsen af D.K.F. brød U.S.F. med F.S. og etablerede i stedet et tæt samarbejde med *Syndikalistisk Propaganda Forbund* (S.P.F.).

4. Splittelse af den syndikalistiske bevægelse

Forhandlingerne mellem D.K.P. og F.S. mandede ud i forslaget om at danne *Danmarks Kommunistiske Føderation* (D.K.F.), som blev godkendt af 2/3 af F.S.s medlemmer på kongressen

---

²⁰⁸ ”Hvorledes og gennem hvilke Former og Organisationer kan man mest praktisk kæmpe for det anarkistisk-kommunistiske Samfunds Virkeliggørelse?” i *Den røde Krig*, nr. 6, 3. årg. juni 1920.

²⁰⁹ ”De er sure, sa’e Ræven...” i *Den røde Krig*, nr. 2, 3. årg. februar 1920.

²¹⁰ X. (ukendt pseudonym): ”Anarkisterne og 3. Internationale” i *Den røde Krig*, nr. 7, 3. årg. juli 1920.

²¹¹ Ungsocialist (ukendt pseudonym): ”3. Internationale”. Artikel fra *Den røde Krig*, nr. 10, 3. årg. oktober 1920.

i Vejle i april 1921 (D.K.P. afholdte sin kongres på samme tidspunkt i Vejle og vedtog ligeledes aftalen). Ifølge aftalen skulle begge organisationer bestå med hvert sit organisationsapparat og hvert sit program, samtidig med at der blev nedsat en fælles ledelse med deltagere fra begge organisationer. F.S. fik til opgave at organisere på det faglige økonomiske område, og alle kommunistiske medlemmer af fagforeningerne fik pligt til at tilslutte sig F.S.s klubber, og de steder, hvor der blev oprettet nye klubber eller celler, skulle disse ligeledes tilsluttes F.S.. Organiseringen indenfor andre politiske kampområder og bevægelser skulle ske under D.K.P.s ledelse, og her fik F.S.s medlemmer tilsvarende pligt til at melde sig ind i D.K.P.. *Solidaritet og Arbejdet* (D.K.P.s blad) indgik i et nyt fælles blad under titlen *Arbejderbladet*. Redaktionen af *Arbejderbladet* skulle varetages af 2 redaktører, én fra F.S. (Chr. Christensen) og én fra D.K.P. (Johannes Erwig). D.K.F. skulle tilslutte sig *3. Internationale* på den måde, at D.K.P. repræsenterede føderationen i *Komintern*, mens F.S. skulle tilslutte sig den røde fagforeningsinternationale, *Profintern*.²¹²

1/3 af F.S.s medlemmer stemte som nævnt imod indtrædelsen i D.K.F., og en del af dette overvejende anarkosyndikalistiske mindretal trådte under ledelse af Lauritz Hansen og Jens Storgaard ud af F.S. og organiserede sig i *Syndikalistisk Propaganda Forbund* (S.P.F.), som udgav bladet *Samarbejde* og arbejdede indenfor de fagforeninger, der var tilknyttet *Dansk føderalistisk Sammenslutning*. U.S.F. støttede den anarkosyndikalistiske minoritet og etablerede et samarbejde med S.P.F..

4.1 Syndikalismen efter 1921

For at følge historien om den danske syndikalisme i den første del af forrige århundrede til dørs, vil jeg i dette afsnit beskrive, hvad der blev af syndikalismen efter splittelsen i 1921, både indenfor og udenfor D.K.F.

Syndikalismen levede i en periode videre indenfor D.K.F., i den forstand at F.S.s faglige arbejde i fagforeningerne fortsatte stort set uforandret og efter de samme principper om direkte aktion, som organisationen hele tiden havde arbejdet efter. På den måde betød indtrædelsen i D.K.F. sikkert ikke ret meget for de menige F.S.ere ude på arbejdspladserne. *Profinterns* program var også præget af de syndikalistiske organisationers tilstedeværelse, og også her sås den direkte

---

²¹² "Forslag til Beslutning vedrørende Dannelse af Danmarks kommunistiske Føderation" i *Solidaritet*, nr. 113, 4. årg. 14. maj 1921.

aktion fremhævet som aktionsprincip. Derfor må man nok formode, at der indenfor F.S.s primære arbejdsfelt i fagforeningerne og på arbejdspladserne har været få ændringer i det konkrete arbejde.

På det ideologiske plan blev syndikalismen imidlertid mere usynlig, og læser man *Arbejderbladet* er det meget vanskeligt at finde eksempler på deciderede syndikalistiske holdninger. Støtten til de russiske bolsjevikker blev endnu mere udpræget, og der er ingen kritik eller forbehold at spore. I forbindelse med nedkæmpelsen af den anarkistiske *Makhno-bevægelsen* i Ukraine benyttede *Arbejderbladet* udelukkende *Rosta* som kilde, og man kunne den 15. september meddele at *banditten* Makhno endelig var besejret, hvilket betød at: "*Sovjet-Ukraines og Sovjet-Ruslands kommunistiske Arbejdere og Bønder kan herefter leve i Fred uden at frygte hans sataniske Efterstræbelser*".²¹³ Et andet eksempel er, at *Arbejderbladet* vendte sig kraftigt imod de tyske rådskommunister i *Kommunistische Arbeiterpartei Deutschlands* (K.A.P.D.), fordi disse havde meddelt deres udtrædelse af *3. Internationale*.²¹⁴ Man kunne ellers forvente, at F.S.erne havde en vis forståelse for de tyske rådskommunisters position, men hvis det havde været tilfældet, kom den ikke til udtryk i *Arbejderbladet*. I forbindelse med *3. Internationales* kongresser (både *Komintern* og *Profintern*) i 1921 og 1922 blev Niels Johnsen sendt af sted som repræsentant for F.S.. Under sine rejser til kongresserne i Rusland førte Niels Johnsen dagbøger. Af dagbøgerne fremgik det, at han, selvom han stemte for de kommunistiske resolutioner, og ikke for de alternative resolutioner, som blev fremsat af de syndikalistiske organisationer, alligevel nærrede en vis sympati for disse oppositionelle grupper. I forbindelse med fordelingen af stemmerne på *Profinterns* 1. kongres blev de kommunistiske celler favoriseret, og stemmerne blev fordelt efter en model, der slet ikke afspejlede den medlemstilslutning, som de forskellige grupper havde. De amerikanske delegerede på kongressen skulle fordele 16 stemmer imellem sig, og dette blev gjort på den måde, at det store I.W.W. kun fik 3 stemmer, mens de resterende 13 stemmer blev fordelt mellem en række kommunistiske celler, som tilsammen repræsenterede ganske få medlemmer sammenlignet med I.W.W. I Sverige blev 8 stemmer fordelt således at S.A.C. fik 3 stemmer, mens en række kommunistiske celler fik 5 stemmer at fordele mellem sig. På den måde blev S.A.C., der på dette

---

²¹³ "»Anarkisten« *Makhno's Bande tilintetgjort*" i *Arbejderbladet*, nr. 236, 4. årg. 15. september 1921.

²¹⁴ "*Kommunistisk Arbejderparti udtraadt af 3. Internationale*" i *Arbejderbladet*, nr. 238, 4. årg. 17. september 1921.

tidspunkt repræsenterede omkring 30.000 medlemmer²¹⁵ 3 stemmer, mens F.S., der højest repræsenterede 500-600 medlemmer, fik 5 stemmer. Resultatet af stemmefordelingen var, at de russiske fagforeninger og de kommunistiske celler kom til at sidde tungt på kongressen, og at de uden problemer kunne vedtage deres egne resolutioner. I Niels Johnsens dagbøger ses, at han ikke brød sig om dette og hele den måde, hvorpå den endelige resolution blev vedtaget, han skrev bl.a.: "*Stor Opstandelse, mægtig Ophidselse og vældig Taktfasthed i Oppositionens temmelig haarde Behandling fra Flertallets Side*".²¹⁶ På Kominterns kongres i 1922 deltog Niels Johnsen i et møde, hvor *Arbejderoppositionen* blev behandlet, og det fremgår tydeligt af hans dagbogsnotater, at han nærrede en vis sympati for denne gruppes medlemmer, og at han ikke brød sig om den behandling, de fik, han skrev bl.a. "*Nu er det overstaet. Oppositionen fik Bank, og det tilmed paa en yderst grov og uforskammet Maade. Hverken Kollontaj eller Sjlapnikof slap helskindet fra den Historie. Alt i alt en usmagelig Debat*".²¹⁷

Der er imidlertid ikke meget, der tyder på, at Niels Johnsen havde kontakt med medlemmerne fra de syndikalistiske organisationer i forbindelse med *Profinterns* 1. kongres i 1921, i hvert tilfælde nævnte han ingen steder den sultestrejke blandt fængslede russiske anarkister og syndikalister, som de syndikalistiske delegerede blev involveret i. En række fængslede anarkister og syndikalister, heriblandt den ledende syndikalist G. P. Maximoff, benyttede afholdelsen af *Profinterns* 1. kongres til gennem sultestrejke at gøre de syndikalistiske delegerede opmærksomme på undertrykkelsen af den politiske opposition og til at kæmpe for deres egen frigivelse. Med indblanding fra de syndikalistiske delegerede på *Profinterns* kongres og med støtte fra de øvrige socialistiske fanger (mensjevikkerne og de venstre-socialrevolutionære) lykkedes det for de anarkistiske og syndikalistiske fanger at blive frigivet og sendt i eksil. Forløbet omkring sultestrejken er beskrevet af Maximoff i bogen "*The Guillotine at Work*".²¹⁸

Efter 3. *Internationales* kongresser i sommeren 1921 stod det klart, at de præmisser, som F.S. havde tilsluttet sig D.K.F. ud fra, ikke længere var gyldige. På *Profinterns* kongres havde spørgsmålet om fagforeningernes neutralitet været et af de vigtigste emner, og kongressen forkastede som nævnt et syndikalistisk resolutionsforslag og vedtog i stedet en resolution, der

---

²¹⁵ Persson (1993) s. 140.

²¹⁶ Thing (1981) s. 54.

²¹⁷ Ibid. s. 73.

²¹⁸ Maximoff (1979).

knyttede *Profinterns* medlemsorganisationer tæt til de kommunistiske partier.²¹⁹ På den internationale scene fik denne beslutning den konsekvens, at de syndikalistiske organisationer i første omgang organiserede sig som en selvstændig fraktion indenfor *Profintern*,²²⁰ og at de siden brød helt med *3. Internationale*. Fra den 25. december 1922 til den 2. januar 1923 afholdte de syndikalistiske organisationer kongres i Berlin, og man stiftede ved den lejlighed den syndikalistiske internationale den *Internationale Arbejder Association* (I.A.A.). I Danmark blev konsekvensen af *Profinterns* beslutninger, at man begyndte at diskutere muligheden for et kommunistisk enhedsparti. At idéen om enhedspartiet blev taget op i D.K.F. udsprang også af det forhold, at den dobbeltorganisering, som føderationsmodellen indebar, forekom både besværlig og uhensigtsmæssig. I D.K.F. blev der derfor nedsat et enhedsudvalg med repræsentanter fra både F.S. og D.K.P., som skulle udarbejde grundlaget for en endelig sammenlægning af de to organisationer i ét parti. Enhedsudvalgets arbejde var imidlertid præget af store politiske og ikke mindst personlige modsætninger, der gjorde at arbejdet skred meget langsom frem, og skabte en uforsonlig stemning mellem de rivaliserende fløje i hele føderationen. I januar 1922 fik konflikterne i D.K.F. den konsekvens, at den fløj, som bestod af tidligere F.S.ere og D.K.P.ere, der ønskede et opgør med de centristiske tendenser i D.K.P., gennemførte det såkaldte *Møntergadekup*, hvor de besatte partikontoret og *Arbejderbladets* trykkeri. De afsatte både D.K.P.s og F.S.s ledelse og proklamerede dannelsen af *Danmarks Kommunistiske Parti (enhedspartiet)* og opløsningen af F.S.. Kupfløjen bestod af en del gamle F.S.ere, men det betød ikke, at kuppets politiske indhold var syndikalistisk (sådan som bl.a. Marie Nielsen ellers forsøgte at fremstille det).²²¹ Kuppets hensigt var først og fremmest at gøre op med de centristiske kræfter i D.K.P.s ledelse, som var repræsenteret af de gamle S.U.F.ere (Erwig, Hellberg og Ernst Christensen) og at skabe et enhedsparti i overensstemmelse med *Kominterns* politiske og organisatoriske principper.²²² Efter kuppet i 1922 eksisterede der to kommunistpartier i Danmark, som begge gjorde krav på at udgøre den danske sektion af *3. Internationale*. Dette var naturligvis en uholdbar situation som efter lange forhandlinger og

---

²¹⁹ Se bilag 4.

²²⁰ Den syndikalistiske fraktions grundlag er trykt i Hansen, Lauritz: "*Den røde Fagforeningskongres i Moskva*" i *Samarbejde*, nr. 12, 1. årg. 16. september 1921.

²²¹ Nielsen, Marie (1922). En udlægning af baggrunden for *Møntergadekuppet*, set ud fra *Enhedspartiets* synspunkt, findes i Jensen (1972).

²²² *Møntergadekuppets* politiske grundlag findes i "*Opraab til Medlemmerne i D.K.P. og F.S.*" i *Arbejderbladet*, 1. februar 1922.

kraftig indblanding fra *Komintern* blev løst med en sammenlægning i efteråret 1923. Dette løste dog på ingen måde de interne stridigheder i D.K.P., men det er en anden historie.

D.K.F. blev således ikke den succes, som Chr. Christensen fløjen havde håbet på. Den økonomiske støtte fra Rusland var meget begrænset og inden længe var *Arbejderbladet* i lige så store økonomiske vanskeligheder, som *Solidaritet* havde været. Derudover var de politiske modsætninger i føderationen så store, at den ikke engang overlevede det første år før opløsningen var en realitet.

Den del af F.S., som var modstandere af indtrædelsen i D.K.F., organiserede sig efter splittelsen i *Syndikalistisk Propaganda Forbund* (S.P.F.), som udgav bladet *Samarbejde* og virkede indenfor de fagforeninger, som var samlet i D.f.S.. Kritikken af udviklingen i Rusland og bolsjevismen fyldte meget i *Samarbejde*, og specielt diskussionerne omkring 3. *Internationales* kongresser og de syndikalistiske organisationers holdninger til disse, blev grundigt behandlet. Det var dog det hjemlige faglige stof, der fyldte mest i *Samarbejde*, og i foråret 1922 lancerede S.P.F. en stor plan for en reorganisering af den danske arbejderbevægelse efter syndikalistiske principper,²²³ som de øvrige organisationer forholdte sig til, ganske vist kritisk. S.P.F. var efter alt at dømme en ret lille organisation, men de havde trods alt stadig en vis opbakning i de fagforeninger, der var samlet i D.f.S., hvilket dels ses af, at der blev oprettet en del S.P.F. klubber, og dels ses af at det var muligt at udgive *Samarbejde* som ugeblad. Men det har utvivlsomt været meget vanskeligt for denne lille gruppe at repræsentere et troværdigt alternativ i den atmosfære af generel revolutionær afmatning, som prægede årene i begyndelsen af 1920'erne. De voldsomme angreb fra arbejdsgivernes side, som bl.a. kom til udtryk i forbindelse med lock-outen i 1922, har givetvis også slidt hårdt på S.P.F. og medvirket kraftigt til, at *Samarbejde* måtte lukkes i december 1922, og at S.P.F. i begyndelsen af 1923 blev opløst. S.P.F. nåede akkurat at deltage i dannelsen af og tilslutte sig I.A.A. før S.P.F. blev opløst.

Lidt over et år senere blev der gjort et forsøg på at genoplive den syndikalistiske bevægelse. En gruppe syndikalister havde fundet sammen under navnet *De faglige Klubbers Sammenslutning* med det formål at genoptage udgivelsen af *Solidaritet*. I første omgang udgav gruppen et særnummer, under navnet *Allarm - Forløber for Solidaritet*, i anledningen af valget i 1924. I *Allarm* præsenterede gruppen et principprogram, som tog udgangspunkt i den anarkosyndikalistiske udlægning af rådstanken, som man også så i F.S. og S.P.F.²²⁴ I januar 1925

---

²²³ "Nyorganisering efter industrielle Linjer" i *Samarbejde*, nr. 17, 2. årg. 28. april 1922.

²²⁴ "Principielt Program" i *Allarm*, nr. 1, april 1924.

begyndte gruppen, som nu havde skiftet navn til *Revolutionært Arbejderforbund*,²²⁵ at udgive *Solidaritet* som månedsblad. Denne nye syndikalistiske organisation blev kort tid efter sin dannelse kastet ud i overenskomstkampene og en langvarig lock-out. Allerede i juni 1925 og efter kun 6 numre af det nye *Solidaritet* måtte initiativet dreje nøglen om og lukke. I *Solidaritet* blev lock-outen angivet som den direkte grund til, at bladet måtte gå ind.²²⁶ Dette var sandsynligvis ikke helt forkert, men der er også noget, der tyder på, at gruppen havde baseret udgivelsen af *Solidaritet* på en forventning om, at et større antal af de gamle F.S.ere, som var gået ud af D.K.P., ville slutte op om projektet, hvilket de ikke gjorde.²²⁷ Generelt om de selvstændige syndikalistiske organisationer i begyndelsen af 1920'erne kan man sige, at de i udgangspunktet var små og havde en meget begrænset indflydelse. Dette, sammenholdt med den situation, der gjorde sig gældende på arbejdsmarkedet i først halvdel af 1920'erne, hvor arbejdsgiverne var i offensiven, og det viste sig umuligt at opnå resultater gennem de syndikalistiske aktionsformer, betød, at deres skæbne var beseglet.

Efter opløsningen af *Revolutionært Arbejderforbund* gik der 10 år, før der blev gjort et sidste forsøg på at puste liv den syndikalistiske bevægelse. I disse 10 år var de tilbageværende syndikalister primært at finde i lokale fagforeninger og i arbejdsløshedsbevægelsen. I D.A.O.s blad *Arbejdsløshedens Terror*,²²⁸ som kun udkom i et nummer, kunne man i 1931 finde flere artikler, som kritiserede D.K.P. ud fra et syndikalistisk udgangspunkt.

Chr. Christensen var blevet ekskluderet fra D.K.P. og havde trukket sig tilbage fra det politiske arbejde. I begyndelsen af 1930'erne genoptog Chr. Christensen imidlertid sit politiske arbejde, og han havde en overgang forbindelse med de oppositionelle kommunistiske kredse. Chr. Christensen blev i løbet af første halvdel af 1930'erne stadig mere syndikalistisk i sine holdninger, og efter et mislykket forsøg på at samle de forskellige oppositionsgrupper, bekendte han sig igen til syndikalismen. Chr. Christensen og andre af de gamle F.S.ere, som var gået ind i D.K.P., fandt i december 1935 sammen med en del af udbryderne fra S.P.F., bl.a. Lauritz Hansen. Sammen forsøgte de at genrejse den syndikalistiske bevægelse gennem en gendannelse af F.S. på et grundlag, der på alle væsentlige punkter lignede F.S.s oprindelige program fra 1910. Det gendannede F.S. udgav bladet *Arbejdet* frem til 1938, men organisationen fik aldrig nogen

---

²²⁵ Organisationens program findes i "Retningslinjer for »Revolutionært Arbejderforbund«" i *Solidaritet*, nr. 3, 1. årg. marts 1925.

²²⁶ Red.: "Til »Solidaritet«s Læsere" i *Solidaritet*, nr. 6, 1. årg. juni 1925.

²²⁷ H.L. (ukendt pseudonym): "Syndikalister!" i *Solidaritet*, nr. 4, 1. årg. april 1925.

²²⁸ "Kommunistisk parti og D.A.O." i *Arbejdsløshedens Terror*, nr. 1, 1. årg. 11. december 1931.

nævneværdig størrelse eller indflydelse, og da det sidste nummer af *Arbejdet* udkom i juni 1938, blev den arbejdersyndikalisme, som i Danmark havde sin storhedstid i 1918-19, endegyldigt lagt i graven.

5. Diskussion

Noget af det, der er blevet diskuteret mest i den forskning der beskæftiger sig med den danske syndikalismes politiske og ideologiske udvikling er, hvordan tilslutningen til D.K.F. skal forstås, og hvilke motiver Chr. Christensen havde i denne sammenhæng.

På den ene side i disse diskussioner finder man det synspunkt, at F.S.s indtrædelse i D.K.F. ikke repræsenterede noget egentligt brud på den danske syndikalistiske tradition, ud fra den opfattelse at en marxistisk tendens hele tiden havde eksisteret og haft en dominerende status indenfor F.S.. På den anden side findes en tolkning, der bygger på den antagelse, at tilslutningen til D.K.F. skete af taktiske årsager, og at Chr. Christensen aldrig støttede helhjertet op om kommunismen. Jeg vil i det følgende behandle de to positioner i hver deres afsnit, og jeg vil efterfølgende på den baggrund komme med mit bud på, hvordan man skal forstå den syndikalistiske bevægelses splittelse og tilslutning til D.K.F..

5.1 Var den danske syndikalisme grundlæggende marxistisk orienteret?

Inden for den eksisterende forskning findes der, som nævnt ovenfor, den position, der tolker F.S.s indtræden i D.K.F. som en naturlig og kontinuerlig udvikling, der fulgte logisk af, at den danske syndikalisme hele tiden var overvejende marxistisk mens anarkismen spillede en mere perifer rolle. Man opfatter splittelsen mellem en mere marxistisk orienteret fløj og en mere anarkistisk orienteret fløj som en, der hele tiden var til stede i F.S., men som dog først blev rigtig tydelig i perioden efter 1917, idet den først fik en reel betydning i mødet med Den russiske Revolution og bolsjevismen (både i Rusland og i form af partierne S.A.P. og V.s.P.). Dette synspunkt kommer bl.a. til udtryk i specialet "*Den politiske udvikling i den danske syndikalisme 1910-21*"²²⁹ af Miller, Miller og Bak (herefter Miller) og i Curt Sørensens behandlinger af F.S.²³⁰ men fremføres også i de behandlinger af den danske syndikalisme som ikke beskæftiger sig

---

²²⁹ Miller (1981).

²³⁰ Sørensen (1968) & Johansen (1988) s. 283-296 (artiklen "*Fra syndikalisme til kommunisme*").

specifikt med den ideologiske udvikling. Ifølge Miller, og i mindre grad Curt Sørensen, kunne der trækkes en marxistisk tråd fra Chr. Christensens argumentation i *"Moskva og Syndikalismen"* og hele vejen tilbage gennem F.S.s historie. Der er desuden en tendens til at se de skiftende holdninger til revolutionen i Rusland som udtryk for, at Chr. Christensens fravær fra *Solidaritets* redaktørpost i perioden fra midten af 1918 til begyndelsen af 1920 gav rum for et skift i anarkosyndikalistisk retning: "(...) den mere anarkosyndikalistiske fløj begynder at røre mere på sig, øjensynlig dels fordi FSere i højere grad inspireres og presses fra SAP, dels også fordi Chr. Christensen, der i meget høj grad har sat sit præg på *Solidaritet*, fra slutningen af 18 sidder i fængsel. Anarkisterne begynder i midten af 18 at agitere mod det nye sovjetstyre i *Solidaritets* spalter, der ihvertfald til en vis grad stilles til rådighed for dem. (...) Det er svært at afgøre, hvor meget indflydelse anarkisternes kritik har haft på FS. I hvert fald er *Solidaritets* egne artikler både før og senere præget af en stor grad af forståelse for de problemer, der stiller sig for revolutionen".²³¹ Den anarkistiske kritik betragtes altså som en midlertidig afvigelse fra den mere marxistisk dominerede forståelse af revolutionen og bolsjevismen, som bl.a. var repræsenteret af Chr. Christensen. Det samme synspunkt gør Curt Sørensen sig til talsmand for, idet han bl.a. skriver: "I de følgende år var syndikalisternes holdning til de nye partier og i særdeleshed til kommunisterne og den russiske revolution mildest talt ambivalent og skiftende".²³²

Det er uomtvisteligt, at der skete et skift i holdningen til Den russiske Revolution og bolsjevismen i løbet af 1918, og det kan heller ikke benægtes, at dette faldt sammen med fængslingen af Chr. Christensen. Dette behøver imidlertid ikke at betyde, at der også var tale om et skift fra en marxistisk til en anarkistisk holdning i denne periode, eller at skiftet i øvrigt var betinget af Chr. Christensens fravær. Syndikalisterne var velinformede om og optaget af situationen i Rusland og det er vigtigt at hold fast i, at revolutionen i Rusland forandrede sig radikalt på mange områder i perioden frem til midten af 1918. Den begejstring, som kom til udtryk i *Solidaritet* i begyndelsen af 1918 behøver således på ingen måde at være uforenelig med den kritik, som efterfølgende blev rejst i både *Solidaritet* og *Den røde Krig*. Ser man på den første og meget optimistiske behandling af Oktoberrevolutionen, som Chr. Christensen skrev i januar 1918, var det netop revolutionens anarkistiske og syndikalistiske træk, der blev fremhævet. Chr. Christensen fremhævede revolutionen som værende økonomisk og ikke politisk, han glædede sig over at den var blevet gennemført af arbejdernes, bøndernes og soldaternes egne

---

²³¹ Miller (1981) s. 287ff.

²³² Sørensen (1968) s. 305.

selvorganiserede råd, og at det var disse råd, der nu udgjorde det nye samfunds fundament. Chr. Christensen så revolutionen som en realisering af Kropotkins *kommunistiske anarkisme*, og han glædede sig over, at bolsjevikkerne *på trods* af at de var et politisk parti og tilknyttede *Zimmerwaldbevægelsen* havde optrådt som syndikalister under revolutionen.²³³

Hvad angår holdningen til Moskvotesernes betoning af centralismen, som et centralt revolutionært organisationsprincip og Chr. Christensens forsvar for dette, kan man også se en tydelig holdningsændring. I "*Moskva og Syndikalismen*" satte Chr. Christensen lighedstegn mellem syndikalismens føderalisme og centralismen med den korte kommentar: "*Nu kan jeg ikke indse bedre, end at vi Syndikalister altid har villet Føderalismen for gennem denne at centralisere Arbejdernes Magt mod deres Fjender!*". Dette ophæver naturligvis ikke de grundlæggende forskelle mellem føderalismen og centralismen, og ser man på den kritik, som Chr. Christensen tidligere havde rejst mod *Zimmerwaldbevægelsens* centralisme, er det også tydeligt, at Chr. Christensen tidligere havde været meget bevidst om disse forskelle. I forlængelse af synet på centralismen kan man drage forsvaret af proletarietets diktatur frem som endnu et eksempel på et område, hvor Chr. Christensens holdninger undergik store forandringer i perioden fra 1918 til 1920-21. Chr. Christensen udtrykte i 1918 sin forståelse for nødvendigheden af at anvende magt i en revolutionær overgangsperiode, og han skrev om situationen i Rusland: "*Revolutionen - Fosteret til Retssamfundet - maa benytte sig til det yderste af Magten! Og det nye Ruslands om end midlertidige saa dog stærke Magtmiddel er den røde Garde - den frivillige Revolutionsarmé*".²³⁴ Der er imidlertid meget langt fra denne støtte til en frivillig arbejdarmilits i fabrikskomitéernes hænder til Chr. Christensens uforbeholdne støtte til den statsdannelse, som udgjorde bolsjevikernes partidiktatur omkring 1920-21. Den revolution og de politiske idéer, som Chr. Christensens begejstring var rettet mod i begyndelsen af 1918, var grundlæggende forskellige fra den revolution og de politiske idéer, som han begejstredes over i sit forsvar for Moskvoteserne i 1920-21. Man kan således sige, at den kritik af udviklingen i Rusland, som i løbet af 1918 kom til udtryk i *Solidaritet* og dominerede behandlingen af Den russiske Revolution frem til begyndelsen af 1920, ikke udgjorde et brud i forhold til den begejstring, der prægede de første måneder af 1918, men at begejstringen og kritikken derimod udsprang af den samme syndikalistiske revolutionsforståelse. Jeg vil altså afvise, at der var tale

---

²³³ A. (pseudonym for Christian Christensen): "*Hvad foregaar i Rusland?*" i *Solidaritet*, nr. 314, 315 & 316, 5., 12. & 19. januar 1918.

²³⁴ A. (pseudonym for Christian Christensen): "*Hvad foregaar i Rusland? III. Et samlet Billede af det revolutionære Rusland i Øjeblikket*" i *Solidaritet*, nr. 316, 19. januar 1918.

om et politisk brud, da kritikken af udviklingen i Rusland og bolsjevismen begyndte at præge *Solidaritet* fra midten af 1918.

Som nævnt har Miller tillige en tese om, at det var Chr. Christensens fravær, der gav anarkisterne adgang til *Solidaritet*, og at anarkisterne som sådan udgjorde en undtagelse, der ikke havde nævneværdig indflydelse på F.S. og ikke var repræsentativ for organisationen. Den tese vil jeg i det følgende se nærmere på. Den kommer blandt andet til udtryk i ovenstående citat hvor det hed: "*Solidaritets egne artikler både før og senere var præget af en stor grad af forståelse for de problemer, der stiller sig for revolutionen*". Man må af citatet udlede, at Miller mener, at den kritik, som kom til udtryk i 1918-19, ikke var repræsentativ for organisationen, og dette understøttes med det argument, at Chr. Christensen og den fløj, som han repræsenterede, fik flertallet bag sig i 1921. Her er det vigtigt at huske på, at F.S. anno 1918-19 var noget helt andet end F.S. anno 1920-21. Frem til 1917 var F.S.s medlemstal næppe over 500, men i årene 1918-19 oplevede F.S. som følge af en række forhold som allerede er beskrevet, en voldsom medlemstilgang, og nåede i 1918-19 op på at have omkring 4000 medlemmer. I 1920-21 oplevede F.S. imidlertid en lige så voldsom medlemstilbagegang, som kan tilskrives forskellige faktorer, som f.eks. den generelle afmatning af den internationale revolutionære bevægelse ovenpå de tiltagende og voldsomme modangreb fra borgerskabets side, F.S. svingende holdning under Påskekrisen og nederlagene i de efterfølgende langvarige strejker samt den selvforstærkende effekt mellem tilbagegangen og de tiltagende fløjkampe internt i F.S.. Medlemstilbagegangen betød, at det var et stærk decimeret F.S. med kun 500-600 medlemmer, der i 1921 sluttede op om Chr. Christensens linje og gik ind i D.K.F., og af disse var 1/3 modstandere af beslutningen og må derfor for en dels vedkommende formodes at have forladt F.S.. Det, at Chr. Christensen i 1921 kunne samle 2/3 bag beslutningen om at indgå i D.K.F., kan således ikke bruges som indikator for, at dette flertal også eksisterede tidligere og hele tiden havde afspejlet styrkeforholdet mellem en henholdsvis marxistisk og anarkistisk orienteret fløj. Der er derimod flere ting, der taler for, at den holdning, som afspejledes i *Solidaritet* i 1918-19, var i overensstemmelse med den generelle holdning i organisationen. Mens Chr. Christensen sad i fængsel fra 1918 til 1920, blev opgaven som redaktør af *Solidaritet* varetaget af en række forskellige personer på skift. Blandt disse redaktører er det kun muligt at identificere én enkelt person, som tilhørte den fløj, som i 1921 stemte imod indtrædelsen i D.K.F., nemlig Jens Storgaard, mens det er muligt at identificere to tilhængere af D.K.F. blandt redaktørerne, nemlig Niels Johnsen og Ejnar Madsen. Jeg mener derfor ikke, at der er belæg for at antage, at kritikken af bolsjevismen og udviklingen i Rusland var udtryk for, at *Solidaritet* var blevet overtaget af en

anarkosyndikalistisk fløj i F.S., som havde en dagsorden, der adskilte sig fra resten af F.S.. Udover *Solidaritet* udgav F.S. nogle få pjecer, hvori de havde mulighed for at udfolde deres politik og behandle teoretiske eller aktuelle emner på en mere grundig måde. Mens *Solidaritets* spalter i høj grad var åbne for divergerende holdninger og diskussion, må man formode at pjecerne i højere grad repræsenterede nogle holdninger, der var repræsentative for F.S.s politik. I den periode hvor Chr. Christensen sad i fængsel, blev der udgivet tre pjecer fra F.S. og kun to af dem havde indhold som havde et vist ideologisk indhold; "*Syndikalisternes Kamp og hvad den gælder*" af Jens Storgaard og "*Forhandling eller direkte Aktion*" af Chr. Christensen. Storgaard præsenterede i sin pjecer syndikalismen og rettede en hård kritik mod *statssocialismen*, repræsenteret af både socialdemokratismen og bolsjevismen, han skrev bl.a. "(...) *skal man tage den historiske Udviklingsnorm for ethvert Magtssystem som Rettesnor, saa er det muligt, at det i Rusland bliver Syndikalismen og Bolschevismen, der til sidst kommer til at staa overfor hinanden som afgjorte Modstandere*".²³⁵ F.S. udgav kun ganske få pjecer i hele sin eksistensperiode og derfor vil jeg mene at en så markant holdning til et så centralt emne næppe var blevet udgivet i pjecerform, hvis ikke holdningen var repræsentativ for F.S. politik. Chr. Christensens pjecer var et polemisk kampskrift skrevet forud for overenskomstforhandlingerne i 1920 hvor syndikalisterne forberedte sig på et opgør med såvel arbejdsgiverne som den socialdemokratiske forhandlings- og reformstrategi. Pjecen handlede bl.a. om syndikalismens revolutionære fremgangsmåde og forskellen mellem syndikalismen og statssocialismen. Om staten som det socialistiske samfunds organisatoriske grundlag, skrev Chr. Christensen: "*Maa det Forhold, at Staten i sit inderste Væsen er en Koncentration af Magten hos nogle faa over de mange, ikke berøve det tænkende Menneske ethvert Haab om Frihed for Menneskene? Magten over Menneskenes Eksistens overladt et Faatal er en Samfundsordning saa frihedsfjendsk, saa det værste Zarvælde i sit Despoti maatte blegne i dets Skygge*".²³⁶ og om arbejdernes egne selvorganiserede økonomiske organisationer skrev han: "*Socialismen er ikke et nationalt Statsspørgsmaal, men et Spørgsmaal om Produktionens Organisation under det frie Fællesskabs Ramme. (...) Jeg ser i Organisationen Fremtidens Produktionsorganisme virke i et frit, indbyrdes Samarbejde - den eneste Form for samfundsmæssig Produktion, der kan bære og betrygge den personlige og menneskelige frihed*".²³⁷ Den modvilje mod staten og bekymring for den *personlige frihed*, som Chr.

---

²³⁵ Storgaard (1919) s. 4.

²³⁶ Christensen, Christian (1919) s. 6.

²³⁷ Ibid. s. 12.

Christensen således gav udtryk for så sent som i 1919, må siges at være et eksempel på lige nøjagtig det, som Chr. Christensen sidenhen, i *"Moskva og Syndikalismen"*, karakteriserede som anarkismens *borgerlige ideologi*. Udover *Solidaritet* og de to pjecer har vi de to møder om *zimmerwaldismen*, som blev afholdt i juni 1918, som kan sige noget om den generelle holdning i F.S.. I referatet fra møderne blev der rettet en meget bastant kritik mod zimmerwaldismen, repræsenteret ved bolsjevikkerne i Rusland og S.A.P. i Danmark. Det fremgår desuden af referatet, at møderne mundede ud i en resolution, der skulle markere forskellen på syndikalismen og zimmerwaldismen. I resolutionen står der bl.a. *"Selv om den politiske Bevægelse skulde lægge Hovedvægten paa den direkte Aktions Metode og i saa Fald indenfor en vis Begrænsning, slutte sig til Syndikalismens Aktionsmetode, saa gaar dog dens Bestræbelse ud paa at komme i Besiddelse af den politiske Magt og overlade til politiske Repræsentanter i Statens Magtinstitutioner at omforme Samfundet ovenfra og ned, mens Syndikalismen mener, at der kun er én Vej at gaa, nemlig at Arbejderne gennem deres egne Organisationer og ikke gennem nye politiske Repræsentationer overtager Samfundets Forvaltning gennem frie Sammenslutninger og bygger Samfundslivet op nedefra, og at der derfor nødvendigvis maa komme et Tidspunkt, da Arbejderklassens økonomiske Frihedsbestræbelser kommer i Strid med det politiske Partis Magtbestræbelser"*.²³⁸ Resolutionen blev ifølge referatet vedtaget med *alle stemmer mod 11* og efterfølgende sendt til urafstemning i hele F.S., hvor den ligeledes blev vedtaget. Dette må siges at være en god indikation på, at den anarkosyndikalistiske politik, som prægede F.S.s udgivelser i organisationens storhedsperiode omkring 1918-19, ikke blot var udtryk for et midlertidigt udsving betinget af en bestemt fraktions kontrol med redaktionen af *Solidaritet*, men at denne politik faktisk afspejlede den dominerende holdning i F.S. i denne periode. Det er tydeligt, at Den russiske Revolution og revolutionsforsøgene i det øvrige Europa påvirkede de danske syndikalister, hvilket bl.a. kan konstateres ved at læse F.S.s 1919 program. Det er også tydeligt at en del af syndikalisterne på et tidspunkt blev stadig mere ideologisk påvirket af bolsjevismen og at der derfor udkrystalliserede sig to ideologiske fløje i F.S.; en anarkistisk orienteret og en marxistisk orienteret. Spørgsmålet er, hvor langt tilbage i F.S.s historie man kan spore denne fløjdannelse. Da S.A.P. blev dannet i 1918, meldte nogle F.S.ere sig ind i partiet, men S.A.P. var et lille parti, og det hentede primært sine medlemmer blandt tidligere medlemmer af *Socialdemokratiet*. De F.S.ere, som meldte sig ind i S.A.P., har, så vidt jeg kan vurdere, udgjort en meget lille minoritet, og det kan næppe betragtes som udtryk for en

---

²³⁸ Referent: *"Zimmerwaldisme og Syndikalisme"* i *Solidaritet*, nr. 339, 29. juni 1918.

egentlig fløjdannelse i F.S., dertil har de simpelthen været for få. Miller viser, hvordan man i hele F.S.s historie kan finde marxistiske elementer i F.S. politik, som klart adskiller sig fra anarkismen, men det mener jeg for så vidt ikke, at der er noget bemærkelsesværdigt i, i og med at syndikalismen udgør en politisk retning, der både henter inspiration i marxismen og anarkismen. Både Curt Sørensen og Miller gør Chr. Christensens marxistiske stillingtagen til Moskvateserne i 1920-21 og den flertalsfløj, som støttede ham, til eksponent for en revolutionær syndikalistisk marxisme, der hele tiden skulle have eksisteret i F.S., og som i denne optik kan spores i hele organisationens historie. Dette mener jeg ikke, at der er belæg for at gøre. På trods af de politiske og ideologiske forandringer, der skete med den danske syndikalisme, og den indiskutable indflydelse som revolutionen i Rusland havde, mener jeg ikke, at de politiske holdninger, som Chr. Christensen fremførte i debatten omkring Moskvateserne og indtrædelsen i D.K.F., kan genfindes i F.S. før 1920. F.S. fremstod før 1920 som en politisk og ideologisk sammenhængende størrelse, og hvad angår spørgsmålet om holdningen til udviklingen i Rusland og bolsjevismen var denne ideologi altovervejende anarkosyndikalistisk. Chr. Christensens egen karakteristik af Den russiske Revolution i 1918 må tilmed siges at være udtryk for denne overvejende anarkistiske syndikalisme. Den kritik af staten og den samfundsmodel som Chr. Christensen præsenterede i pjecen "*Forhandling eller direkte Aktion*" i 1919 var ligeledes udpræget anarkistisk. Vi har også tidligere set hvordan en anden af de fremtrædende syndikalister, som gik ind i D.K.F., nemlig Niels Johnsen, i årene 1918-19 repræsenterede en anarkistisk syndikalisme. Jeg mener derfor først, at det giver mening at tale om en egentlig fløjdannelse fra 1920, og samtidig mener jeg, at det kildemateriale, som jeg har haft til rådighed, giver belæg for den antagelse, at den anarkosyndikalistiske kritik af bolsjevismen og udviklingen i Rusland i 1918-19 var repræsentativ for den generelle holdning i F.S., og at den ikke udgjorde noget brud med F.S. tidligere politik. Det at gøre Chr. Christensens argumentation i 1920-21 til eksponent for en marxistisk tradition, som hele tiden skulle have præget F.S., med undtagelse af den anarkosyndikalistiske periode 1918-19, ligner et forsøg på at forlænge en revolutionær marxistisk tradition gennem en tilbageskrivning, som der efter min mening ikke er belæg for. Jeg mener derimod, at det giver mening at tale om en særskilt marxistisk fløj i F.S. fra 1920 og jeg vil, med baggrund i de kilder der har været til min rådighed, fastholde, at den revolutionære retning indenfor arbejderbevægelsen i forrige århundrede, som har formået at få størst indflydelse og samle størst støtte blandt arbejderne, i sin storhedsperiode var overvejende anarkistisk og ikke marxistisk.

Curt Sørensen præsenterer også den idé, at bolsjevismen og revolutionen i Rusland udstillede syndikalismens svagheder, og at det derfor var naturligt, at syndikalismen forsvandt til fordel for den marxistiske bolsjevisme. Denne næsten evolutionære tilgang til forholdet mellem syndikalismen og bolsjevismen kommer bl.a. til udtryk i den følgende forklaring på at syndikalismens opløsning og absorbering i det kommunistiske parti: *"(...) kommunisternes bedre organisation og den mere veludviklede og konsistente ideologi"*.²³⁹ Jeg stiller mig imidlertid uforstående overfor, hvordan Curt Sørensen er nået frem til denne slutning, og jeg vil i det følgende se lidt nærmere på argumentets holdbarhed. Ved indgåelsen i D.K.F. var F.S. (på trods af den voldsomme tilbagegang) den store part og den organisation, som havde det mest udbyggede og forgrenede organisationsapparat. At den syndikalistiske bevægelse ved indtrædelsen i D.K.F. var præget af nogle meget dybe ideologiske skel, er indlysende, men at dette skulle være udtryk for en i syndikalismen indbygget inkonsistens, er jeg ikke enig i, ligesom jeg ikke er enig i, at de danske syndikalisters ideologi var mindre veludviklet, end den man fandt i det kommunistiske parti. Vi skal huske på, at D.K.P. blev født med nogle store interne modsætninger (hvilket kunne få kommunismen til at fremstå inkonsistent) og i udgangspunktet hovedsageligt bestod af udbrydere fra S.U.F., som bedst beskrives som centrister. Curt Sørensen fremfører også det argument, at syndikalisternes indtrædelse i D.K.F. kunne være udtryk for desillusionering over den manglende realisering af den syndikalistiske revolutionsmodel: *"Syndikalisterne ville »lave revolution« ved at begynde ude i samfundet - på arbejdspladserne. Men de revolutioner og revolutionsforsøg af venstreorienteret observans, som faktisk har fundet sted i det 20'ende århundrede (...) har i udpræget grad haft karakter af en kamp om det centrale statsapparat (...). Endnu har verden ikke oplevet en succesrig revolution efter den syndikalistiske recept (...)"*.²⁴⁰ Uden at gå ind i en diskussion af den russiske og tyske revolutions karakter, vil jeg blot påpege, at denne tese ikke kan underbygges ud fra det vi ved om syndikalisternes forståelser af disse revolutioner. De danske syndikalister så netop Den russiske Revolutions udspring i fabrikskomitéerne og det øvrige rådssystem som en realisering af den syndikalistiske revolution, og kritikken af kommunistpartiets dominans og statsliggørelsen af revolutionen var netop det, der prægede syndikalisternes holdning til revolutionens udvikling frem til 1920. De danske syndikalister anså staten og partiet for at være de største trusler i forhold til realiseringen af revolutionens mål. På samme måde var behandlingen af revolutionsforsøget i Tyskland i

---

²³⁹ Sørensen (1968) s. 313.

²⁴⁰ Ibid. s. 312.

Solidaritet præget af den opfattelse, at det igen var en virkeliggørelse af syndikalismens revolutions- og organisationsprincipper. Med dette i mente kan man vanskeligt forestille sig, at de danske syndikalister skulle forlade deres forestillinger om revolutionen som følge af mangel på praktiske eksempler. Selv de syndikalister, som gik ind i D.K.F., var fortsat af den opfattelse, at revolutionen skulle *begynde ude i samfundet - på arbejdspladserne* og derfra antage sin økonomiske og politiske form. Curt Sørensens forklaringer bærer meget tydeligt præg af at tage udgangspunkt i Chr. Christensens partsindlæg om F.S.s stillingtagen til Moskvateserne og indtrædelse i D.K.F., og der ses i udpræget grad bort fra de øvrige stemmer, der gjorde sig gældende i den syndikalistiske bevægelse i årene frem til 1921, inklusive Chr. Christensens anarkistiske stemme.

For at opsummere, så mener jeg ikke, at det giver et korrekt billede af F.S., når Miller og Curt Sørensen fremstiller organisationens ideologiske ståsted i den syndikalistiske tradition som overvejende marxistisk gennem hele perioden fra 1910 til 1921. Jeg mener, at der i Miller og Curt Sørensens tolkninger lægges for megen vægt på de holdninger, som Chr. Christensen *endte* med at have ved tilslutningen til D.K.F., og jeg mener ikke at den bolsjevikiske marxisme, som Chr. Christensen repræsenterede i 1921, kan gøres til eksponent for eller ses som en naturlig udløber af de marxistiske træk, som hele tiden fandtes i den danske syndikalisme. Man må ikke overse den kolossale udvikling, der er i lige præcis Chr. Christensens holdninger fra at være overvejende anarkosyndikalistisk inspireret til på alle væsentlige punkter at tilslutte sig bolsjevismen. I det følgende afsnit vil udgangspunktet for diskussionen være en anden og nærmest omvendt, da der her lægges op til at tolke Chr. Christensen som overvejende anarkist.

5.2 Var tilslutningen til D.K.F. ren strategi og Chr. Christensen anarkist?

Som nævnt indledningsvist er der en anden tolkning af hændelsesforløbet omkring og baggrunden for F.S.s tilslutning til D.K.F., som i høj grad bygger på en analyse af Chr. Christensens motiver for at handle, som han gjorde. Det er således nødvendigt at se lidt nærmere på, hvad der motiverede Chr. Christensen og den fløj, han repræsenterede i forbindelse med stillingtagen til Moskvateserne og D.K.F.. Det vil jeg gøre ved at tage udgangspunkt i Carl Heinrich Petersens vurderinger af Chr. Christensens motiver, og disse vil jeg bl.a. forholde til Chr. Christensens egne ytringer i perioden Carl Heinrich Petersen er en af de forskere, der har forholdt sig til Chr. Christensens motiver, og hans vurderinger er ofte dem, den senere forskning har forholdt sig til. Før vi ser nærmere på Carl Heinrich Petersens

argumentation, er det vigtigt at bemærke, at Carl Heinrich Petersen ikke er nogen objektiv iagttager, men at han var både personligt og politisk involveret i det genstandsområde som hans forskning rettede sig imod. Carl Heinrich Petersen deltog således aktivt i det forsøg på at gendanne F.S., som fandt sted i midten af 1930'erne, og han kendte mange af aktørerne, herunder Chr. Christensen, personligt.

Carl Heinrich Petersen var af den holdning, at Chr. Christensens forsvar for Moskvateserne og motiv til at føre F.S. ind i D.K.F. var strategisk snarere end politisk betinget. Han mente at der var: "(...) *noget alt for pludseligt og overfladisk i CCs overgang til bolschevismen ideologisk og politisk (...)*".²⁴¹ Carl Heinrich Petersen baserede primært sin vurdering på Chr. Christensens udtalelser til Erik Nørgaard i et interview i *Information* den 27. juni 1959.²⁴² På dette tidspunkt, som 77-årig og blot ét år før sin død, så Chr. Christensen sig selv som anarkist, han benævnedes således sig selv som anarkist i interviewet med Nørgaard. I sin erindringsbog "*En rabarberdreng vokser op*" skrev han, at det var kampen for *den anarkistiske syndikalisme*, der havde givet hans liv positivt indhold og kraft.²⁴³ I Nørgaards interview forklarede Chr. Christensen at samarbejdet med kommunisterne og tilslutningen til *3. Internationale* primært var motiveret af et ønske om at rede *Solidaritets* ud af en dyb økonomisk krise ved at få del i de midler, der blev uddelt fra Moskva, han sagde bl.a.: "*Da jeg blev sluppet ud og genoptog arbejdet, gik bladet skidt, og jeg lavede så den kæmpebrøler at gå i samarbejde med kommunisterne. Det var mit livs største dumhed. Det gik nemlig ikke, som jeg forinden havde sagt på et møde, at jeg helst ville kvæle kommunisterne i et kærligt favntag. Det var nærmest dem, der kvalte mig! Men vi mente, at det var rublerne, det kom an på, og i 1921 var jeg i Sovjetunionen for at forhandle om pengene*".²⁴⁴ Carl Heinrich Petersen tillagde dette økonomiske motiv bag Chr. Christensens tilslutning til Moskvateserne stor betydning, og han argumenterede derfor i flere omgange, bl.a. i "*Chr. Christensen og den danske syndikalisme*"²⁴⁵ og "*Danske Revolutionære*".²⁴⁶ Jeg vil ikke afvise, at *Solidaritets* permanente økonomiske vanskeligheder har spillet en rolle i overvejelserne bag indgåelsen i D.K.F., men jeg mener ikke, at det kan forklare Chr. Christensens politiske forsvar for Moskvateserne, og jeg mener at man må betragte den fremstilling som Chr. Christensen giver i

---

²⁴¹ Petersen (1979) s. 70.

²⁴² Interviewet er gengivet i Petersen (1979) s. 83-88.

²⁴³ Christensen, Christian (1980) s. 13.

²⁴⁴ Petersen (1979) s. 84.

²⁴⁵ Ibid. s. 70f.

²⁴⁶ Petersen (1974) s. 62f.

Nørgaards interview som en efferationalisering. Jeg mener ikke, at der er meget der tyder på, at der, som Carl Heinrich Petersen skrev, var noget overfladisk i Chr. Christensens overgang til bolsjevismen, og motivet om at kvæle kommunismen i et kærligt favntag findes der heller ikke belæg for i det øvrige kildemateriale. Chr. Christensen måtte ganske vist fremstille en noget tillempet syndikalisme i *"Moskva og Syndikalismen"* for at få den til at stemme overens med Moskvateserne og bolsjevismen, og det billede af bolsjevismens mål som han beskrev: *"(...) det lokale Selvstyre - (Kommunismen) i Arbejder- og Bonderaadenes føderative Selvstyre og indbyrdes Samvirksomhed med Fællesinteresserne som ledende Motiv"*²⁴⁷ må også siges at være meget fjernt fra den politik, som bolsjevikerne førte på daværende tidspunkt i virkelighedens Rusland. Ikke desto mindre demonstrerede Chr. Christensen, både i *"Moskva og Syndikalismen"* og i hans øvrige argumentation, et overbevisende kendskab til såvel marxismen som bolsjevismen, og han fremførte en argumentation som på alle væsentlige punkter var i overensstemmelse med 3. *Internationales* grundlag. Det er også værd at bemærke, at Chr. Christensen, selvom han faldt i unåde efter Møntergadekuppet og efterfølgende var tilknyttet forskellige kommunistiske oppositionsgrupper, betragtede sig selv som marxistisk kommunist og orienterede sig i retningen af D.K.P. og 3. *Internationale* helt frem til 1935. Hvis Chr. Christensens overgang til bolsjevismen havde været overfladisk og primært betinget af forskellige strategiske motiver skulle man tro, at Stalins magtovertagelse i Rusland tidligt havde fået Chr. Christensen til at forlade bolsjevismen igen, men dette var ikke tilfældet. Hvad angår ønsket om at *kvæle kommunisterne i et kærligt favntag* er der som nævnt heller ikke noget i det kildemateriale, jeg har gennemgået, der taler for, at dette motiv gjorde sig gældende i 1920-21, tværtimod må man med udgangspunkt i kildematerialet slutte, at hvis Chr. Christensen spillede et dobbeltspil, var det snarere rettet imod F.S. end imod D.K.P.. I det føromtalte brev fra Martin Andersen Nexø til den russiske sekretær for *Komintern*, Mikhail Kobetskij, hed det: *"For at neutralisere dem [anarkosyndikalisterne, D.M.] og hindre, at de nu bryder ud og skaber en ny splittende Formation, har Chr. Christensen foreslaet den føderative Organisationsform (...) som midlertidig Overgang til det faste Parti (...) Kort sammenfattet: Tag venligt paa Føderationstanken som midlertidig Overgangsform"*.²⁴⁸ Ifølge Nexø så Chr. Christensen altså D.K.F. som et overgangsfænomen til det kommunistiske enhedsparti. Formålet med at skabe føderationen skulle være at fratage de anarkosyndikalistiske modstandere af Moskvateserne det argument, at

---

²⁴⁷ Christensen, Christian (1921) s. 6.

²⁴⁸ Thing (1995) s. 25f. (PDF udgave).

F.S. ville opgive syndikalismen ved at underkaste den faglige kamp et politisk parti og 3. *Internationale*. Overfor F.S. præsenterede Chr. Christensen imidlertid føderationen som en permanent organisationsstruktur, som netop sikrede syndikalismens fortsatte eksistens og fritog F.S. fra de bestemmelser i Moskvoteserne og *Profinterns* grundlag, som krævede den faglige kamp underlagt partiet. Der er ikke umiddelbart noget der taler for, at Nexø skulle have nogen motiv til at fordreje Chr. Christensens motiver overfor Kobetskij, og Nexøs fremstilling underbygges desuden af Chr. Christensens senere udlægning af sine motiver omkring dannelsen af D.K.F.. Chr. Christensen havde som nævnt forbindelse til forskellige kommunistiske oppositionsgrupper i 1930'erne og i juni 1935 skrev han i Boserup-gruppens (brandlerianere)²⁴⁹ blad *Information* en artikel hvori det bl.a. hed: "*Uden betænkning og forbehold tog jeg den russiske revolution og 3die Internationale i forsvar og kastede mig ud i kampen for at udrense F.S. for anarkosyndikalismen og forene de to stridende bevægelser [F.S. og D.K.P, D.M.] til én samlet revolutionær bevægelse - til et enhedsparti. Som første mulige skridt på denne vej skabte jeg tanken om Føderationen for, ad samarbejds vej at nå Enhedspartiet. (...) Uden betænkning ofrede jeg resultatet af 10 års utrættelig opofrende fagoppositionsarbejde, udført af tusinder af trofaste kammerater under fængsel og forfølgelse for at hjælpe D.K.P. over fødselsvanskelighederne*".²⁵⁰ Jeg mener således, at det forhåndenværende kildemateriale taler for, at Chr. Christensens hensigt i 1920-21 var at etablere et kommunistisk enhedsparti i overensstemmelse med Moskvoteserne, og at dannelsen af D.K.F. primært var en strategisk foranstaltning, der skulle tage luften ud af anarkosyndikalisternes kritik og sikre, at så stor en del som muligt ville følge med fra F.S. over i D.K.F. og sidenhen ind i enhedspartiet. Det dobbeltspil som lå i Chr. Christensens forsvar for D.K.F. kan ses som et vidnesbyrd om at han selv var bevidst om det markante holdningsskift som han havde foretaget. Chr. Christensen var klar over at springet fra syndikalismen til bolsjevismen var stort og hvis F.S. skulle bringes til at foretage dette spring måtte det derfor ske i etaper.

Opsummerende kan man sige, at Chr. Christensen ligesom resten af venstrefløjen var påvirket af Den russiske Revolution, og at han så denne revolution som begyndelsen på en revolutionær bølge, der ville brede sig ud over resten af Europa og verden. Dette syn på revolutionen og dens vigtighed fastholdte Chr. Christensen, og dette var sandsynligvis baggrunden for, at han fortsatte sit forsvar af revolutionen, selvom den ændrede

---

²⁴⁹ En grundig behandling af de kommunistiske oppositionsgrupper i 1930'erne findes i Larsen (1986).

²⁵⁰ Artiklen er gengivet i Petersen (1979) s. 555-558.

grundlæggende karakter i perioden fra 1917 til 1921. Det var sandsynligvis også baggrunden for, at han på et tidspunkt i løbet af 1920 accepterede mere og mere af bolsjevismens ideologiske indhold. Den tilbagegang som de revolutionære bevægelser i hele Europa oplevede, fik i stadig højere grad Den russiske Revolution og *3. Internationale* til at fremstå som det stærke alternativ, man måtte samles om, hvis man ville modstå reaktionen fra kapitalistklassen og de borgerlige stater og holde liv i de revolutionære forhåbninger. Man skal huske på at F.S. led store nederlag i de strejker der udløb af Påskekrisen i 1920, og at den offensiv som arbejdsgiverne på dette tidspunkt satte ind, betød at det var umuligt at opnå de samme resultater som tidligere med de syndikalistiske aktionsformer. Jeg mener, at tilslutningen til bolsjevismen og *3. Internationale* for Chr. Christensen, og den fløj han repræsenterede, kom til at fremstå som et helt nødvendigt skridt at tage, hvis man skulle sikre revolutionens videre udvikling, og hvis man ville være en del af denne. Derfor blev det afgørende for Chr. Christensen at F.S. tilsluttede sig de politiske strømninger, som samlede sig i *3. Internationale*. Chr. Christensens syn på Den russiske Revolutions afgørende rolle gjorde, at han var villig til at acceptere eller se bort fra aspekter ved udviklingen i Rusland og det politisk indhold i *3. Internationale*, som strengt taget var uforenelige med de syndikalistiske holdninger, han tidligere havde forsvaret. At Chr. Christensen sidenhen kom i opposition til den officielle *Komintern* politik, og gradvist i løbet af den første halvdel af 1930'erne vendte tilbage til sit syndikalistiske og anarkistiske udgangspunkt, ændrer ikke ved, at hans tilslutning til bolsjevismen var reel. Carl Heinrich Petersen lagde efter min mening for stor vægt på Chr. Christensens senere efterrationaliseringer, hvor han betonedede sit tilhørsforhold til den anarkistiske syndikalisme og beskrev sin kommunistiske periode, som udtryk for en strategisk manøvre, der var økonomisk betinget og desuden havde til hensigt at kvæle kommunisterne.

6. Konklusion

Som det fremgår af indledningen, har jeg med dette speciale søgt at foretage en analyse af den syndikalistiske bevægelse i årene 1917-1921 for dermed at indfange, hvordan den blev påvirket af Den russiske Revolution, og søgt at tegne et billede af den politiske og ideologiske udvikling, der ledte til indtrædelsen i D.K.F.. Samtidig har jeg foretaget en diskussion af, hvorvidt det var påvirkning fra Den russiske Revolution og bolsjevismen, der resulterede i splittelsen af den syndikalistiske bevægelse dens ret hurtigt at forsvinde fra den danske venstrefløj og arbejderbevægelse. Som vi så det i diskussionen, er en dominerende tolkning i den eksisterende

forskning, at den syndikalisme, der eksisterede i Danmark, altid var overvejende marxistisk orienteret. I denne tolkning fremstår F.S.s indtrædelse i føderationen med D.K.P. ikke som noget politisk og ideologisk brud, men i stedet ses der en kontinuitet mellem marxismen i F.S. og marxismen i D.K.P. og 3. Internationale. Som det også fremgår af diskussionen, så tilbageviser jeg med dette speciale denne tolkning, idet jeg viser, at den anarkosyndikalisme, der prægede den syndikalistiske bevægelse i 1918-19, ikke udgjorde en undtagelsestilstand, som var betinget af en bestemt gruppes kontrol over den syndikalistiske presse og Chr. Christensens fravær. Den anarkistiske holdning til Den russiske Revolution og bolsjevismen, som kom til udtryk i de syndikalistiske publikationer i 1918-19, var repræsentativ for den dominerende holdning i den syndikalistiske bevægelse i perioden. Tilmed var mange af de syndikalister, som i 1921 tilsluttede sig D.K.F., selv eksponenter for en overvejende anarkistisk syndikalisme i årene forinden, dette gjaldt f.eks. for Chr. Christensen og Niels Johnsen. Den kritik af udviklingen i Rusland og bolsjevismen som kom til udtryk i den syndikalistiske bevægelse i 1918-19 repræsenterede ikke et brud med de holdninger, der kom til udtryk umiddelbart efter Den russiske Revolution. Tværtimod tog begejstringen for Den russiske Revolution i begyndelsen af 1918 og den senere anarkosyndikalistisk inspirerede kritik udgangspunkt i de samme grundholdninger.

En anden tolkning, som kommer til udtryk i diskussionen, er, at den syndikalistiske bevægelse ikke var påvirket af Den russiske Revolution på et ideologisk plan, idet man - eller Chr. Christensen - alene valgte at alliere sig med kommunisterne af strategiske årsager og at dette i øvrigt fortrydes retrospektivt. Denne tolkning tilbageviser jeg tillige på baggrund af en gennemgang af de samtidige kilder, hvoraf det fremgår, dels at Chr. Christensens tilslutning til bolsjevismen var reel, og dels at hans bevæggrunde var motiveret af ønsket om at danne et kommunistisk enhedsparti.

Jeg tilbageviser således både den tolkning, der lægger vægt på, at den ideologiske påvirkning fra Den russiske Revolution var så massiv, at den blev en katalysator for de allerede dominerende marxistiske tendenser i bevægelsen, og den tolkning der lægger vægt på sammenslutningen med kommunisterne som ren strategi.

Tilbage står indledningens spørgsmål om, hvad der så kan forklare den syndikalistiske bevægelses splittelse. Jeg mener, at svaret herpå skal findes ved at se bredere på den påvirkning, bevægelsen fik i sin samtid - både på den indenlandske og den udenlandske scene - og ikke kun på den ideologiske påvirkning fra Rusland.

Hvis man ser på situationen i 1918-19, var de danske syndikalister præget af stor optimisme og en tro på, at Den russiske Revolution havde indvarslet verdensrevolutionen, hvis realisation

var i fuld gang i Tyskland, Finland, Ungarn og andre europæiske lande. På den hjemlige front havde den syndikalistiske bevægelse succes og de syndikalistiske metoder gav synlige resultater. Syndikalisterne spillede en ikke uvæsentlig rolle i de mange vilde strejker, som var med til at hæve reallønningerne, de havde en stor del af æren for 8 timers dagen og oplevede et gennembrud i forhold til princippet om urafstemning i fagbevægelsen. På dette tidspunkt var bevægelsen på sit højeste både hvad angår medlemstal og indflydelse. Flytter man blikket bare 2 år frem var situationen en ganske anden; alle revolutionsforsøg i Europa var slået ned undtagen i Rusland, og de meget optimistiske forventninger til en snarlig forestående verdensrevolution var hastigt aftagende. På den hjemlige scene havde syndikalisterne heller ikke succes, idet arbejdsgiverne iværksatte en kraftig modoffensiv som i løbet af 1920-21 forandrede det styrkeforhold, som havde gjort sig gældende på arbejdsmarkedet og påførte arbejderne nogle store nederlag, som gik særligt hårdt ud over syndikalisterne.

Det var således ikke under det revolutionære opsving i 1918-19, at syndikalisterne tilnærmede sig bolsjevismen. Det var først da den revolutionære bevægelses tilbagegang satte ind, på såvel den nationale som den internationale scene, i løbet af 1920-21, at syndikalisterne rykkede sammen om Den russiske Revolution og tilnærmede sig bolsjevismen og 3. *Internationale*. Den russiske Revolution og 3. *Internationale* blev set som det, der kunne fastholde muligheden for en snarlig verdensrevolution og modstå reaktionen fra kapitalistklassen og de borgerlige stater og syndikalisternes tilnærmelse til bolsjevismen og indtrædelse i D.K.F. skal forstås i dette lys.

Når indledningens spørgsmål således er besvaret, fristes man til at stille endnu ét; *hvad kan vi bruge vores nyerhvervede viden om den danske syndikalisme til?* Som vi har set det, så opnåede den danske syndikalisme aldrig nogen stor medlemstilslutning, og den fik på ingen måde en størrelse, der svarede til de syndikalistiske bevægelser i de øvrige skandinaviske lande. Men på trods af sin medlemsmæssige lidenhed fik de danske syndikalister alligevel en indflydelse, som langt oversteg, hvad deres størrelse berettigede dem til, og deres idéer og kampteknikker nåede langt ud over deres egen medlemsskare. Således kom syndikalismen til at spille en ikke uvæsentlig rolle i den for arbejderbevægelsen meget dramatiske og vigtige periode fra 1917 til 1921. Vægtige eksempler på dette er den syndikalistiske bevægelses andel i kampen for 8 timers arbejdsdagen og ikke mindst det fænomen, som alle i fagbevægelsen i dag tager for givet, nemlig urafstemning, som syndikalisterne fik gennemført på trods af socialdemokratisk modstand.

Den almindelige fortælling om den danske arbejderbevægelses historie er homogeniseret og levner ikke megen plads til megen plads til de stemmer, der afviger fra den socialdemokratiske hovedstrøm. De forskellige afvigelser, som gennem tiden har gjort sig gældende indenfor arbejderbevægelsen, er enten blevet ignoreret, forklejnet eller afskrevet som udanske og unaturlige elementer i arbejderbevægelsen, hvis primære formål var at splitte. Den danske syndikalisme har været udsat for flere sådanne homogeniseringer og udgrænsninger, både fra den socialdemokratiske og den kommunistiske historieskrivnings side. Når fortællinger går tabt og arbejderbevægelsens heterogenitet forsvinder i en altdominerende hovedfortællings homogeniseringsbestræbelser, mister vi som historikere muligheden for at forstå konkrete sammenhænge og udviklinger. Den danske arbejderbevægelse og -kultur begribes og forstås bedst, hvis ens optik ikke udvisker bestemte nuancer og fremhæver andre.

Det, at syndikalismen i Danmark var overvejende anarkistisk orienteret helt frem til 1920, betyder, at anarkismen spillede en reel rolle i den danske arbejderbevægelse i de turbulente og vigtige år omkring 1. verdenskrigs afslutning. Jeg håber, at mine fund kan bidrage til at kaste nyt lys over en lille del af arbejderbevægelsens historie og dermed nuancere billedet af den monolitiske socialdemokratiske arbejderbevægelse.

7. Summary

The topic of this master's thesis is the Danish syndicalist movement in the years from 1917 to 1921. The question I attempt to answer is to which degree, in which ways and when The Russian Revolution and bolshevism had an impact on the Danish syndicalists. On the basis of an examination of the impact the Russian Revolution and bolshevism had on Danish syndicalism, I seek to understand the development which led to the disintegration of the movement and the foundation of *Danmarks Kommunistiske Føderation (Denmarks Communist Federation)*, which represented a formalized and close co-operation between the remnants of the syndicalist *Laboropposition Association* and the newly founded *Danmarks Kommunistiske Parti (Danish Communist Party)*. Which role did the influence from Russia and bolshevism play in the disintegration process and did the foundation of *Denmarks Communist Federation* represent continuity or discontinuity in politics and ideology in relation to the Danish syndicalism, which existed before the disintegration period?

To answer these questions I undertook an analysis primarily based on contemporary syndicalist publications, especially the paper *Solidaritet (Solidarity)* published by

Fagoppositionens Sammenslutning (the Laboropposition Association) and the magazine *Den røde Krig (The red War)* published by the *Ungsocialistisk Forbund (Young Socialist Union)*.

What I found in my analysis was that the Danish syndicalist movement was predominantly anarchosyndicalist. The influence of anarchism on Danish syndicalism has, in previous studies been largely ignored or diminished. The Russian Revolution did have an immediate influence on the Danish syndicalists and especially on their conceptions concerning the organization of the social revolution. Bolshevism as an ideology did not have an immediate influence on the syndicalists, on the contrary they criticized the Bolsheviks role in the Russian revolution and their ideological position. The ideological influence from bolshevism was very limited in the Danish syndicalist movement until the decline of the general revolutionary sentiment, which had dominated the period from 1917 to 1920, sat in on the international and national scene in 1920. During 1920-21 a majority of the remaining Danish syndicalists turned more and more towards bolshevism, *Comintern* and The Russian Revolution which stood as the last stronghold against a growing capitalist reaction. *Comintern* and The Russian Revolution was seen as the last hopes and the syndicalists clung to these to keep alive the hopes and possibility of a world revolution which seemed so close a few years earlier. The syndicalists transformation from their libertarian origin to an acceptance of an authoritarian Bolshevik ideology and centralization as the principle of organization ought to be seen and understood in this light.

8. Litteratur- og kildeoversigt

Aviser og blade

Allarm (udgivet af *De faglige Klubbers Sammenslutning*)

Arbejderbladet (udgivet af *Danmarks Kommunistiske Føderation*)

Arbejdet (udgivet af *Danmarks venstresocialistiske Parti/Danmarks Kommunistiske Parti*)

Arbejdsløshedens Terror (udgivet af *De Arbejdsløses Organisation*)

Den røde Krig (udgivet af *Ungsocialistisk Forbund*)

Samarbejde (udgivet af *Syndikalistisk Propaganda Forbund*)

Solidaritet (udgivet af *Fagoppositionens Sammenslutning*)

Solidaritet (udgivet af *Revolutionært Arbejderforbund*)

Samtidige pjecer og bøger (inklusive genudgivelser)

Christensen, Christian (1915): "*Syndikalismen og Situationen 1916*". Fagoppositionen i Danmark, København, 1915.

Christensen, Christian (1916): "*Lokale Industriforbund*". Fagoppositionen i Danmark, København, 1916.

Christensen, Christian (1919): "*Forhandling eller direkte Aktion*". Fagoppositionens Sammenslutning, København, 1919.

Christensen, Christian (1921): "*Moskva og Syndikalismen*". Dansk Kommunistisk Lærerkreds Forlag, København, 1921.

Jensen, Karl V. (1972): "*Udviklingen i den revolutionære bevægelse i Danmark*". Forlaget Prometheus, Århus, 1972 (genudgivelse af pjecer fra 1922).

Lenin, V. I. (1976): "*Udvalgte værker (bind 12)*". Forlaget Tiden, København, 1976.

Lenin, V. I. (1983): "*Udvalgte værker (bind 8)*". Forlaget Tiden, København, 1983.

Lenin, V. I. (1984): "*Udvalgte værker (bind 14)*". Forlaget Tiden, København, 1984.

Marx, Karl & Engels, Friedrich (1976): "*Det kommunistiske manifest*". Forlaget Tiden, København, 1976 (genudgivelse af pjecer fra 1848).

Marx, Karl (1946): "*Pariserkommunen (Borgerkrigen i Frankrig)*". Forlaget Tiden, København, 1946 (genudgivelse af pjecer fra 1870/71).

Nielsen, Marie; Erwig, Johannes & Hellberg, Sigvald (1922): "*Kommunister kontra Syndikalister*". Rasmussens & Rugh's Bogtrykkeri, København, 1922.

Storgaard, Jens (1919): "*Syndikalisternes Kamp og hvad den gælder*". Fagoppositionen i Danmark, København, 1919.

Trotsky, L. (1920): "*Arbejde, Disciplin og Orden kan redde Sovjetrepublikken*". Europæisk Forlag, ca. 1920.

Trotsky, Leon (1975): "*Terrorism and Communism*". New Park Publications, London, 1975 (genudgivelse af bog fra 1920).

Erindrings- og dagbogslitteratur

Christensen, Christian (1980): "*En rabarberdreng vokser op*". Hans Reitzels Forlag, København, 10. oplag, 1980.

Goldman, Emma (1976): "*Anarkistiske erindringer*". Samlerens Bogklub, Odense, 1976.

Serge, Victor (1978): "*En revolutionærs erindringer*" (2 bind). Samlerens Bogklub, København, 1978.

Thing, Morten & Grelle, Henning (red.) (1981): "*I arbejdernes Rusland*" (SFAHs skriftserie nr. 12). SFAH, København, 1981.

Fremstillinger

Andreassen, Allan (1976): "*Betingelser for fagoppositionelt arbejde*". Speciale RUC, 1976.

Arshinov, Peter (1987): "*History of the Makhnovist Movement 1918-1921*". Freedom Press, London, 1987.

Avrich, Paul (1967): "*The Russian Anarchists*". Princeton University Press, New Jersey, 1967

Avrich, Paul (1973): "*The Anarchists in the Russian Revolution*". Thames and Hudson, London, 1973.

Avrich, Paul (1984): "*Bolshevik Opposition to Lenin: G. T. Miasnikov and the Workers' Group*" i *Russian Review*, vol. 43, 1984.

Bang, Lisa m.fl. (1975): "*Fagoppositionens sammenslutning (1910-1921) - De danske syndikalister*" (3. bog i serien *Til arbejderbevægelsens historie*). Modtryk, Århus, 1975.

Berkman, Alexander (1976): "*The Russian Tragedy*". Cienfuegos Press Ltd., Orkney, 1976.

Brinton, Maurice (1975): "*The Bolsheviks & Workers' Control 1917-1921, the State and Counter-Revolution*". Red & Black, Detroit, 1975.

Brunse, Niels & Nielsen, Hans-Jørgen (1973): "*Oprøret i Kronstadt 1921 - et dokumentarium*". Rhodos, København, 1973.

Brunse, Niels (red.) (1976): "*Parti, stat og fagforeninger*". Rhodos, København, 1976.

- Bruun, Birgit & Aarhus, Mariane (1978): "*Den anden arbejderkultur i Danmark 1880-1920*". Speciale Århus Universitet, 1978.
- Brügmann, Uwe (1976): "*De russiske fagforeninger i revolution og borgerkrig/1917-1919*". Modtryk, Århus, 1976.
- Christensen, Jens (1975): "*Danmarks socialistiske Arbejderparti 1918-19*" i *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, nr. 5, 1975.
- Christensen, Lars K.; Kolstrup, Søren & Hansen, Anette E. m.fl. (2007): "*Arbejdernes historie i Danmark 1800-2000*" (SFAHs skriftserie nr. 46). SFAH, København, 2007.
- Guérin, Daniel (1979): "*Anarkismen*". Borgens Forlag, København, 1979.
- Hansen, Søren Toft (2001): "*Det stod i avisen... - kildekritiske overvejelser ved brug af aviser*". Småskrifter fra Historiestudiet, nr. 3, Aalborg Universitet, 2001.
- Helm, Michael & Ottovar, Annagrethe (red.) (1979): "*Autoritet eller selvforvaltning?*". Borgens Forlag, København, 1979.
- Helm, Michael (1980): "*Anarkismens grundideer*". Hans Reitzel, København, 1980.
- Ibsen, Flemming & Jørgensen, Henning (1979): "*Fagbevægelse og stat - Den faglige organisering, arbejdskamp og staten 1870-1930*" (2 bind). Gyldendal, København, 1979.
- Johansen, Hans Chr. (1988): "*Om Danmarks historie 1900-1920*". Odense Universitetsforlag, Odense, 1988.
- Karlsson, Henry (1975): "*Dansk arbejderbevægelse 1871-1939*". Gyldendal, København, 1975.
- Knudsen, Knud; Caspersen, Hanne & Nielsen, Vagn Oluf (1991): "*Kampen for en bedre tilværelse*" (SFAHs skriftserie nr. 26). SFAH, København, 1991.
- Knudsen, Knud (1999): "*Arbejdskonflikternes historie i Danmark*" (SFAHs skriftserie nr. 41). SFAH. København, 1999.
- Lagerström, Sven (1996): "*Syndikalismen*". Federativs förlag, Stockholm, 1996.
- Larsen, Steen Bille (1986): "*Mod strømmen*" (SFAHs skriftserie nr. 17). SFAH, København, 1986.
- Laursen, Per (1975): "*Syndikalismen i Danmark ca. 1910-21 med særlig henblik på udviklingen i Århus*". Speciale Århus Universitet, 1975.
- Mailand-Hansen, Christian (red.) (1970): "*Anarkismen - en antologi*". Rhodos, København, 1970.
- Malet, Michael (1982): "*Nestor Makhno in The Russian Civil War*". Macmillan Press, London, 1982.
- Maximoff, Gregory Petrovich (1979): "*The Guillotine at Work*" (2 bind). Cienfuegos Press, Orkney, 1979.

- Miller, Majken; Miller, Tanja & Bak, Ingolf (1981): *"Den politiske udvikling i den danske syndikalisme 1910-21 - set i internationalt perspektiv"*. Speciale AUC, 1981.
- Nielsen, Erik Bach (1984): *"Sovjetunionens Historie"*. Munksgaard, København, 2. udgave, 1984.
- Nielsen, Ole Werner (1982): *"Fagoppositionens Sammenslutning - et studie i praksis på arbejdsmarkedet"*. Speciale KU, 1982.
- Palij, Michael (1976): *"The Anarchism of Nestor Makhno 1918-1921"*. University of Washington Press, Washington, 1976.
- Pedersen, Bjarne Frits (1997): *"Syndikalismen i Danmark og Sverige - perioden fra 1900 til 1921"*. Speciale KU, Institut for Historie, 1997.
- Petersen, Carl Heinrich (1973a): *"Fra klassekampens slagmark i Norden"* (1. bog i serien *Til arbejderbevægelsens historie*). Modtryk, Århus, 1973.
- Petersen, Carl Heinrich (1973b): *"Revolutionære socialister i Danmark"*. Gyldendal, København, 1973.
- Petersen, Carl Heinrich (1974): *"Danske Revolutionære"* (2 bind). Borgen, København, 3. udgave, 1974.
- Petersen, Carl Heinrich m.fl. (red.) (1979): *"Chr. Christensen og den danske syndikalisme"* (2 bind). Modtryk, Århus, 1979.
- Petersen, Carl Heinrich (1981): *"Den glemte socialisme"*. Rhodos, København, 1981.
- Persson, Lennart K. (1993): *"Syndikalismen i Sverige 1903-1922"*. Federativs förlag, Stockholm, 1993.
- Rocker, Rudolf (2004): *"Anarcho-Syndicalism - Theory and Practice"*. AK Press, Oakland, 6. udgave, 2004.
- Skirda, Alexandre (2004): *"Nestor Makhno - Anarchy's Cossack"*. AK Press, Oakland, 2004.
- Stræde, Therkel (1977): *"Fagbevægelse og fagopposition - Lager og Pakhusarbejdernes Fagforening og Forbund i København 1890-1925"*. Speciale RUC, 1977.
- Stræde, Therkel (1978): *"Syndikalismen blandt lager- og pakhusarbejdere i København"*. Artikel fra *Årbog for Arbejderbevægelsens Historie*, nr. 8, København 1976.
- Sørensen, Curt (1968): *"Den syndikalistiske ideologi i den danske arbejderbevægelse ca. 1910-21"*. Artikel fra *Jyske Samlinger*, ny række bind 8, 1968.
- Sørensen, Jørgen Würtz (1976): *"Den socialistiske ungdomsbevægelse i Danmark frem til 1. verdenskrig"*. Speciale Århus Universitet, 1976.
- Thing, Morten & Bloch-Poulsen, Jørgen (1979): *"Danmarks Kommunistiske Parti 1918-1941"*. Politisk Revy, København, 1979.

- Thing, Morten (1995): "*Portrætter af 10 kommunister*". Tiderne Skifter, København, 1995. (PDF)
udgave: http://rudar.ruc.dk/bitstream/1800/1350/1/Portr%c3%a6tter_af_10.pdf
- Thomas, Paul (1980): "*Karl Marx and the Anarchists*". Routledge & Kegan Paul, London, 1980.
- Utechin, S. V. (1995): "*Bolsheviks and Their Allies after 1917: The Ideological Pattern*" i *Soviet Studies*, vol. 10, nr. 2, Glasgow, 1985.
- Voline (1990): "*The Unknown Revolution 1917-1921*". Black Rose Books, Canada, 1990.
- Walt, Lucien van der & Schmidt, Michael (2009): "*Black Flame - The Revolutionary Class Politics of Anarchism and Syndicalism*". AK Press, Oakland, 2009.
- White, James D. (1994): "*The Russian Revolution 1917-1921*". Edward Arnold, Bristol, 1994.
- Woodcock, George (1962): "*Anarchism - a history of Libertarian ideas and Movements*". World Publishing, New York, 1962.
- Woodcock, George (1992): "*Anarchism and Anarchists*". Quarry Press, Kingston, 1992.

9. Bilag

Bilag 1: Program for Fagoppositionens Sammenslutning (1910)

Fagoppositionens Sammenslutning er en Sammenslutning af den frisindede Opposition indenfor den faglige Arbejderbevægelse i Danmark. Den blev stiftet i København den 22. September 1910 med følgende

Formaal:

1. At forbedre og udvikle de nuværende forældede Fagforeninger til moderne lokale Industri- og Brancheforbund.
2. At udvikle den udelige Fagkamp til industriel Kamp.
3. At bibringe Arbejderne Kendskab til og Fortrolighed med den moderne Kamptaktik: den pludselige Strejke, Obstruktion, Sabotage, og solidarisk Boykotning.
4. At afskaffe det organiserede Skruebrækkeri og praktisere Solidaritetsfølelsen gennem den lokale Sympatistrejke.
5. At bekæmpe den udvidede Lock-out (Sympati-Lock-ouden) med den udvidede Sympatistrejke.
6. At udbrede Kendskab til den sociale Generalstrejke, igennem hvilken den arbejdende Klasse afskaffer det bestaaende Lønslaveri og erobrer Produktionsmidlerne.
7. Ved alle til Raadighed staaende Midler hensynsløst at bekæmpe det kapitalistiske Samfund til Fordel for det arbejdende Folk.

Dette søges opnaaet ved følgende

Midler:

1. At samle Fagforeningernes Medlemmer industrivis indenfor Sammenslutningens Ramme.
2. At drøfte og planlægge Oppositionen indenfor hver Branche.
3. At udarbejde og gennem Medlemmerne at stille positive Forslag i Fagforeningerne i Tilslutning til Sammenslutningens Formaal, derunder ogsaa at gennemføre den lige, direkte almindelige Valgret, ved Valg af Tillidsmænd indenfor den faglige Bevægelse.
4. At indhente Oplysninger om de enkelte Fagforeningers og Forbunds Forhold til Udbytterne og Arbejderne samt om deres Administration, og overgive Oppositionen de Vaaben, der eventuelt findes i disse Oplysninger.

5. At Koncentrere hele Oppositionens økonomiske og moralske Kraft om Erobringen af Magten indenfor en enkelt Organisation i Tilfælde, hvor dette er nødvendigt for Sammenslutningens Formaal.

6. At sætte sig i Forbindelse med de industrielle Arbejderorganisationer i Udlandet, og gennem Møder, Cirkulærer og lignende bibringe Oppositionen de Erfaringer, disse Organisationer har høstet gennem deres Kampe.

7. At benytte hver Lejlighed til at bibringe Lønarbejderne Kendskab til Sammenslutningens Formaal.

8. At udgive et Ugeblad, hvis væsentlige Opgave skal være:

- a) At samle Arbejdernes Interesser og Kraft om den økonomiske Kamp mod Udbytterne.
- b) At forsvare den paa Sammenslutningens Formaal byggede Kamptaktik og angribe enhver Magtbevægelse og Teori, der lægger denne Taktik Hindringer i Vejen.
- c) Gennem Billeder og Tekst hensynsløst at nedbryde Respekten for Moral, Autoritet og Magt, der er Arbejderklassen fjendtlig.
- d) I det hele at samle Arbejderne til økonomisk Kamp for deres øjeblikkelige og historiske Interesser.

Kilde: Jensen, Karl V.: "*Udviklingen i den revolutionære bevægelse i Danmark*". Forlaget Prometheus, Århus, 1972 (genudgivelse af pjece fra 1922) & Christensen, Christian: "*Syndikalismen og Situationen 1916*". Fagoppositionen i Danmark, København, 1915.

Bilag 2: Program for Fagoppositionens Sammenslutning (1919)

Bevægelsens Formaal er at organisere Arbejderne til Erhvervelse af Kontrollen over Produktionen og endelig Overtagelse af Jorden og Produktionsmidlerne. Det Formaal søges realiseret ved:

Punkt 1. Organisering af Arbejderne paa hver enkelt Arbejdsplads, i Fabriksklubber, som vælger en Fabrikskomit . (Betegnelsen omfatter selvfølgelig enhver Virksomhed uden Hensyn til Art eller Beskaffenhed.)

Punkt 2. En videre Sammenslutning af Fabrikskomitéerne indenfor den enkelte Industri til arbejdsraad.

Punkt 3. Et Samarbejde og Sammenslutning af Arbejderraadene for de enkelte Industrier i et samlet raad for et bestemt Distrikt - Kommune -. Og saa fremdeles en videre Udvikling af Samarbejdet og Samvirksomheden mellem de forskellige Industrier og mellem Arbejderorganisationerne i byen og paa Landet

Punkt 4. Dannelse af Soldaterorganisationer paa samme Basis og efter samme System som gældende for de økonomiske Organisationer og med et nøje Samarbejde med disse til Forhindring af, at Borgerklassen bevæbner sig, medens Arbejderne er vaabenløse og derfor ude af Stand til at forsvare sig mod eventuel væbnet Aktion fra kapitalistisk og borgerlig Side.

Punkt 5. I Tilfælde af Oprettelse af frivillige Hærkorps under hvilket som helst Navn fra borgerlig og kapitalistisk Side, at søge oprettet en tilsvarende Bevæbning af Arbejderklassen til Garanti mod Arbejdernes Undertrykkelse ved Vaabenmagt.

Punkt 6. Den bestemmende Myndighed lægges hos Arbejderne direkte og de valgte Raad bliver kun administrerende Organer for den store Masse. Den fælles Samvirken bliver paa Basis af fælles Klasseinteresser, og den daglige Interessekamp bliver et Led i selve Klassekampen for at styrte den kapitalistiske Magt, og Overtagelse af det økonomiske Samfundslivs Funktioner.

Punkt 7. Det fundamentale for Arbejdernes Kamp maa være Erhvervelsen af den økonomiske Magt, men Desorganisation af Borgerklassens bevæbnede Magt er nødvendig for Sikring af de vundne økonomiske Resultater og for i det hele taget at skabe Betingelserne for en økonomisk Udvikling. Ligeledes kan Bevæbning af Arbejderne blive nødvendig til Forsvar, og Forebyggelse af unødige og blodige Ofre. Men hele Spørgsmaalet om den væbnede Magt for Arbejderne, bliver kun at betragte som et nødvendigt Onde. Arbejderne tvinges til at regne med og i givet Øjeblik at organisere.

Punkt 8. Arbejderne skaber sig en stærk Presse til Brug i deres Kamp og konsoliderer denne mod de kapitalistiske Angreb. Den arbejderfjendske Presse uskadeliggøres gennem Boykotting, dels ved at undlade at købe disse Blade og dels ved at unddrage de arbejderfjendske Organer Materiale og Arbejdskraft til Fremstilling.

Kilde: *Den røde Krig*, nr. 8, 2. årg. august 1919.

Bilag 3: Moskvateserne (Kominterns 21 optagelsesbetingelser)

The Second Congress of the Communist International lays down the following conditions of membership of the Communist International:

1. All propaganda and agitation must bear a really communist character and correspond to the programme and decisions of the Communist International. All the party's press organs must be run by reliable communists who have proved their devotion to the cause of the proletariat. The dictatorship of the proletariat must not be treated simply as a current formula learnt off by heart. Propaganda for it must be carried out in such a way that its necessity is comprehensible to every simple worker, every woman worker, every soldier and peasant from the facts of their daily lives, which must be observed systematically by our press and used day by day.

The periodical and other press and all the party's publishing institutions must be subordinated to the party leadership, regardless of whether, at any given moment, the party as a whole is legal or illegal. The publishing houses must not be allowed to abuse their independence and pursue policies that do not entirely correspond to the policies of the party.

In the columns of the press, at public meetings, in the trades unions, in the co-operatives - wherever the members of the Communist International can gain admittance - it is necessary to brand not only the bourgeoisie but also its helpers, the reformists of every shade, systematically and pitilessly.

2. Every organisation that wishes to affiliate to the Communist International must regularly and methodically remove reformists and centrists from every responsible post in the labour movement (party organisations, editorial boards, trades unions, parliamentary factions, co-operatives, local government) and replace them with tested communists, without worrying unduly about the fact that, particularly at first, ordinary workers from the masses will be replacing 'experienced' opportunists.

3. In almost every country in Europe and America the class struggle is entering the phase of civil war. Under such conditions the communists can place no trust in bourgeois legality. They have the obligation of setting up a parallel organisational apparatus which, at the decisive moment, can assist the party to do its duty to the revolution. In every country where a state of siege or emergency laws deprive, the communists of the opportunity of carrying on all their work legally, it is absolutely necessary to combine legal and illegal activity.

4. The duty of propagating communist ideas includes the special obligation of forceful and systematic propaganda in the army. Where this agitation is interrupted by emergency laws it must be continued illegally. Refusal to carry out such work would be tantamount to a betrayal of revolutionary duty and would be incompatible with membership of the Communist International.

5. Systematic and methodical agitation is necessary in the countryside. The working class will not be able to win if it does not have the backing of the rural proletariat and at least a part of the poorest peasants, and if it does not secure the neutrality of at least a part of the rest of the rural population through its policies. Communist work in the countryside is taking on enormous importance at the moment. It must be carried out principally with the help of revolutionary communist *workers* of the town and country who have connections with the countryside. To refuse to carry this work out, or to entrust it to unreliable, semi-reformist hands, is tantamount to renouncing the proletarian revolution.

6. Every party that wishes to belong to the Communist International has the obligation to unmask not only open social-patriotism but also the insincerity and hypocrisy of social-pacifism, to show the workers systematically that, without the revolutionary overthrow of capitalism, no international court of arbitration, no agreement on the limitation of armaments, no 'democratic' reorganisation of the League of Nations will be able to prevent new imperialist wars.

7. The parties that wish to belong to the Communist International have the obligation of recognising the necessity of a complete break with reformism and 'centrist' politics and of spreading this break among the widest possible circles of their party members. Consistent communist politics are impossible without this.

The Communist International unconditionally and categorically demands the carrying out of this break in the shortest possible time. The Communist International cannot tolerate a situation where notorious opportunists, as represented by Turati, Modigliani, Kautsky, Hilferding, Hillquit, Longuet, MacDonald, etc., have the right to pass as members of the Communist International. This could only lead to the Communist International becoming something very similar to the wreck of the Second International.

8. A particularly marked and clear attitude on the question of the colonies and oppressed nations is necessary on the part of the communist parties of those countries whose bourgeoisies are in possession of colonies and oppress other nations. Every party that wishes to belong to the Communist International has the obligation of exposing the dodges of its 'own' imperialists in the colonies, of supporting every liberation movement in the colonies not only in words but in deeds, of demanding that their imperialist compatriots should be thrown out of the colonies, of cultivating in the hearts of the workers in their own country a truly fraternal relationship to the working population in the colonies and to the oppressed nations, and of carrying out systematic propaganda among their own country's troops against any oppression of colonial peoples.

9. Every party that wishes to belong to the Communist International must systematically and persistently develop communist activities within the trades unions, workers' and works councils, the consumer co-operatives and other mass workers' organisations. Within these organisations it is necessary to organise communist cells which are to win the trades unions etc. for the cause of communism by incessant and persistent work. In their daily work the cells have the obligation to expose everywhere the treachery of the social patriots and the vacillations of the 'centrists'. The communist cells must be completely subordinated to the party as a whole.

10. Every party belonging to the Communist International has the obligation to wage a stubborn struggle against the Amsterdam 'International' of yellow trade union organisations. It must expound as forcefully as possible among trade unionists the idea of the necessity of the break with the yellow Amsterdam International. It must support the International Association of Red Trades Unions affiliated to the Communist International, at present in the process of formation, with every means at its disposal.

11. Parties that wish to belong to the Communist International have the obligation to subject the personal composition of their parliamentary factions to review, to remove all unreliable elements from them and to subordinate these factions to the party leadership, not only in words but also in deeds, by calling on every individual communist member of parliament to subordinate the whole of his activity to the interests of really revolutionary propaganda and agitation.

12. The parties belonging to the Communist International must be built on the basis of the principle of *democratic centralism*. In the present epoch of acute civil war the communist party will only be able to fulfil its duty if it is organised in as centralist a manner as possible, if iron discipline reigns within it and if the party centre, sustained by the confidence of the party membership, is endowed with the fullest rights and authority and the most far-reaching powers.

13. The communist parties of those countries in which the communists can carry out their work legally must from time to time undertake purges (re-registration) of the membership of their party organisations in order to cleanse the party systematically of the petty-bourgeois elements within it.

14. Every party that wishes to belong to the Communist International has the obligation to give unconditional support to every soviet republic in its struggle against the forces of counter-revolution. The communist parties must carry out clear propaganda to prevent the transport of war material to the enemies of the soviet republics. They must also carry out legal or illegal

propaganda, etc., with every means at their disposal among troops sent to stifle workers' republics.

15. Parties that have still retained their old social democratic programmes have the obligation of changing those programmes as quickly as possible and working out a new communist programme corresponding to the particular conditions in the country and in accordance with the decisions of the Communist International.

As a rule the programme of every party belonging to the Communist International must be ratified by a regular Congress of the Communist International or by the Executive Committee. Should the Executive Committee of the Communist International reject a party's programme, the party in question has the right of appeal to the Congress of the Communist International.

16. All decisions of the Congresses of the Communist International and decisions of its Executive Committee are binding on all parties belonging to the Communist International. The Communist International, acting under conditions of the most acute civil war, must be built in a far more centralist manner than was the case with the Second International. In the process the Communist International and its Executive Committee must, of course, in the whole of its activity, take into account the differing conditions under which the individual parties have to fight and work, and only take generally binding decisions in cases where such decisions are possible.

17. In this connection all those parties that wish to belong to the Communist International must change their names. Every party that wishes to belong to the Communist International must bear the name *Communist* Party of this or that country (Section of the Communist International). The question of the name is not formal, but a highly political question of great importance. The Communist International has declared war on the whole bourgeois world and on all yellow social-democratic parties. The difference between the communist parties and the old official 'social-democratic' or 'socialist' parties that have betrayed the banner of the working class must be clear to every simple toiler.

18. All the leading press organs of the parties in every country have the duty of printing all the important official documents of the Executive Committee of the Communist International.

19. All parties that belong to the Communist International or have submitted an application for membership have the duty of calling a special congress as soon as possible, and in no case later than four months after the Second Congress of the Communist International, in order to check all these conditions. In this connection all party centres must see that the decisions of the Second Congress are known to all their local organisations.

20. Those parties that now wish to enter the Communist International but have not yet radically altered their previous tactics must, before they join the Communist International, see to it that no less than two thirds of the central committee and of all their most important central institutions consist of comrades who even before the Second Congress of the Communist International spoke out unambiguously in public in favour of the entry of the party into the Communist International. Exceptions may be permitted with the agreement of the Executive Committee of the Communist International. The Executive Committee of the Communist International also has the right to make exceptions in relation to the representatives of the centrist tendency mentioned in paragraph 7.

21. Those party members who fundamentally reject the conditions and Theses laid down by the Communist International are to be expelled from the party.

Kilde: *Marxists Internet Archive*: <http://www.marxists.org/archive/lenin/works/1920/jul/x01.htm>

Bilag 4: Profinterns Optagelsesbetingelser og vedtægter (vedtaget i juli 1921)

Conditions of affiliation to the Red Trade Union International

1. In order that the revolutionary trade unions should be able to succeed in solving the aforesaid problems on a national and international scale, the following two conditions are necessary: A united understanding of the problems of the Red International and united action in each country. The Red International can fulfil its requirements only when it is based on clearness, and each union joining the revolutionary International is informed of its duties and requirements and to what extent they are to be performed.

2. The Red International of Labour Unions has been created in order to put, in opposition to the ambiguous and bourgeois programme of the yellow Amsterdam International a clear platform in revolutionary action. It is therefore clear that membership in the Red International is possible when certain obligations are fulfilled, without which the members may become as formal and inactive as is the case with our opponents.

3. The first condition, is, therefore, the recognition and the fulfilment of the principles of revolutionary class struggle; this means that only those trade unions can become members of the Red International which carry on the struggle against the system based on classes and against all forms of class co-operation; only those who combat, not by words but by deeds, the

theory of social peace and the efforts to solve the social question by harmonious co-operation with the ruling classes; the revolutionary class-struggle is the basis of the Red International.

4. The revolutionary class-struggle must always be conducted with the constant aim in view of overthrowing capitalism and establishing the power of the toilers, *i.e.*, the dictatorship of the proletariat. In order to bring about the social revolution and destroy class antagonism, the working class has to be organised solidly and must create the means for its struggle, otherwise it will be defeated during the first days of the revolution. We must oppose the dictatorship of the bourgeoisie by the concentrated power of the working class which realises class aims and tasks. The recognition of the dictatorship of the proletariat is the second consideration to be reckoned with.

5. At the first period of the existence of the Red International, in the period of organisation, there were cases of simultaneous affiliations of different unions to both Internationals. An end should be put to such "double allegiance." Breaking with the Amsterdam International is for the general labour union centres a prerequisite for the affiliation with the Red International, because such a simultaneous affiliation with two mutually antagonistic organisations is inadmissible in theory and extremely detrimental in practice. In the countries where the general trade union centres belong to the Amsterdam International, separate unions, federations or national minorities may belong to the Red International and at the same time remain within the old trade union organisations.

6. The fourth condition for joining the Red International consists in the unity of action on the part of all the organisations affiliated with it in each country. If, as a transitional measure, we could allow the existence of several organisations affiliated with the Red International, it would only be on condition of their having concerted defensive and offensive action against the bourgeoisie. This condition is absolutely essential, as, otherwise, it might happen, as was the case in the March days in Germany, that some organisations belonging to the Red International carry on an armed fight against the bourgeoisie, while others attack our comrades in the rear.

7. An international organisation is only then properly established when its decisions are carried out by corresponding organisations in all countries. The experience of international organisations before, and especially during the war shows that many organisations do not consider the decisions adapted by international congresses as binding on the national organisations. But the Red International cannot endorse their standpoint and therefore establishes the necessity of international proletarian discipline, *i.e.*, that separate national organisations must abide by the decisions of the International Congresses and Conferences.

Constitution of the Red International of Labour Unions

I.

Name

The international congress of revolutionary, class-conscious trade and industrial unions, which unites the revolutionary labour union organisations of all countries, decides to create a permanent international organisation under the name: THE RED INTERNATIONAL OF LABOUR UNIONS.

II.

Aims and Purpose

The Red International of Labour Unions has for its aims:

(1) To organise the large working mass in the whole world for the overthrow of capitalism, the emancipation of the toilers from oppression and exploitation and the establishment of the socialist commonwealth,

(2) To carry on a wide agitation and propaganda of the principles of revolutionary class struggle, social revolution, the dictatorship of the proletariat and revolutionary mass action for the purpose of overthrowing the capitalist system and the bourgeois state.

(3) To fight against the corruptive ulcer, gnawing at the vitals of the world labour union movement, of compromising with the bourgeoisie, against the ideas of class cooperation and social peace and the absurd hopes for a peaceable transition from capitalism to socialism.

(4) To unite the revolutionary class elements of the world labour union movement and carry on decisive battle against the International Bureau of Labour, attached to the League of Nations and against the Amsterdam International Federation of Trade Unions, which by their programme and tactics are but the bulwark of the world bourgeoisie.

(5) To co-ordinate and regulate the struggle of the working class in all countries and organise international demonstrations each time, when the situation demands them.

(6) To take the initiative of international campaigns about prominent events of class struggle, to open subscription lists for the benefit of strikers in great social conflicts, etc.

III.

Membership

Any revolutionary economic class organisation is eligible to membership in the Red International of Labour Unions if it accepts the following conditions:

- (1) Endorsement of the principles of revolutionary class struggle.
- (2) Application of these principles in its daily struggle with capitalism and the bourgeois state.
- (3) Recognition of the necessity of the overthrow of capitalism through the social revolution and the establishment of the dictatorship of the proletariat for the transition period.
- (4) Recognition and submission to the international proletarian discipline.
- (5) Recognition and application of the decisions of the Constituent Congress of the Red International of Labour Unions.
- (6) The rupture with the Amsterdam yellow International.
- (7) United action with all the revolutionary organisations and the Communist Party of the country in all defensive and offensive activities against the bourgeoisie.

IV.

International Congresses

The International Congress of revolutionary class trade and industrial unions is the supreme organ of the Red International of Labour Unions. Congresses take place as much as possible, at least once a year. They determine the general principles, programme, tactics and statutes; elect the directing organ and decide all the questions connected with the orientation of the Red International of Labour Unions. Extraordinary congresses are called by the decision of the Executive Bureau or at the demand of organisations representing no less than one-third of the members of the Red International of Labour Unions.

All trade and industrial unions which accept the programme and are following the directions of the Red International of Labour Unions have the right to send delegates to the congresses.

The representation is distributed as follows:—

Every national organisation of trade or industrial unions, having less than 10,000 members, receives one consultative voice on the congress; national organisations having from 10,000 to 25,000 members send one delegate with a deciding vote; from 25,000 to 100,000 members—two delegates with deciding votes; from 100,000 to 250,000—four delegates with deciding votes; from 250,000 to 500,000—six delegates, and for each additional 500,000 members one delegate with a deciding vote is added. International revolutionary class organisations by trades or industries have the right to two deciding votes each.

Organised minorities in countries have the same representation, but all the organisations of a given country affiliated with the Red International of Labour Unions make up a single delegation, inside of which the votes are divided proportionally to the membership of the

respective organisations. Organised minorities and fractions have representation on the congress only in the case, when the general labour union organisation of that country is not affiliated with the Red International of Labour Unions.

V.

Organs of the Red International of Labour Unions

The Red International of Labour Unions has two organs: The Central Council and the Executive Bureau.

Central Council - The Central Council is composed as follows: England, United States, Germany, Italy, Spain, Czecho-Slovakia, Poland and France have two representatives each; Russia has four; all other countries having more than 25,000 have one representative with a deciding vote; countries having less than 25,000 have one representative with a consulting voice; International organisations by trades or industries have one representative with a consulting voice.

The Central Council directs all the work of the Red International of Labour Unions from congress to congress; takes all decisions necessitated by the circumstances; represents the Red International of Labour Unions before the whole world; acts in its name; gathers in its hands all the materials and documents related to the International labour movement; manages all funds, including the International Fund of Militant Solidarity; publishes papers and magazines in different languages - in short, is the organ invested with the power to direct the work between the world congresses.

The Central Council meets at least twice a year, dealing mostly with the clearing of questions of principles, and leaving all current work to the Executive Bureau.

The Executive Bureau - The Executive Bureau consists of seven members elected by the Central Council, including two members of the country where the Headquarters of the Red International of Labour Unions is located.

The Executive Bureau directs all the current affairs of the Red International of Labour Unions. It regulates the work of the departments and sections; publishes the official organs of the Red International of Labour Unions; represents the Red International of Labour Unions and the Central Council wherever and whenever it is necessary; and prepares all the questions for the sessions of the Central Council. The Executive Bureau meets at least once a week.

VI.

Unity of Action and unity of Organisation

Minorities of general labour unions and of national centres affiliated with the Red International and separate organisations affiliated with it must co-ordinate all their actions. In case in a given country the general federation of all unions affiliates with the Red International no other separate organisations can affiliate with it. The revolutionary organisations endorsing the stand of the Red International must join the general labour union organisation of their country.

VII.

Funds

The funds of the Red International are composed of regular dues paid by the national organisations affiliated with it and of special contributions. The quota of the payments is established as follows: at least 1 per cent. of the total income of the organisations which receive into their central treasury 50 per cent. or more of the membership dues; at least 2 per cent. from those organisations receiving into their central treasury 25 per cent, to 50 per cent, of the membership dues; at least 3 per cent. from those organisations receiving from 10 per cent. to 25 per cent. of the membership dues, and at least 5 per cent. from those organisations receiving less than 10 per cent. of the membership dues. Until the creation of the necessary fund, all financial means will be furnished by the general labour organisation of the country where the headquarters of the Red International of Labour Unions is located.

VIII.

The International Fund of militant Solidarity

For the purpose of supporting the militant revolutionary struggle of the workers in different countries, the congress decides to establish an International Fund of Militant Solidarity.

This fund is composed of special receipts and special collections and transfer to it of sums from the general fund. Fifty per cent. of all the income of the Red International of Labour Unions are turned over directly to the International Fund of Militant Solidarity. This fund is disbursed at the disposal of the Executive Bureau, which gives regular accounts about the disbursements to the Central Council.

IX.

Connections with international trade and industrial Organisations

The Red International of Labour Unions admits to membership not only general labour union organisations by countries, but also international organisations by trades and industries.

The Executive Bureau shall create a special section of trade and industrial organisations for the purpose of serving the needs of separate industrial organisations and establishing closest possible connections with them. International trade and industrial organisations establish their connection with the Red International of Labour Unions through their special representatives at the International Congresses.

X.

Relations with the Communist International

To establish close and unbreakable connections between the Red International of Labour Unions and the Third Communist International, the Central Council:

(1) Sends three representatives to the Executive Committee of the Communist International with deciding votes and vice versa.

(2) Organises joint sessions with the Executive Committee of the Communist International for the discussion of the most important issues of the international labour movement, and for the organisation of common action.

(3) Issues, when it is warranted by the events, joint appeals with the Communist International.

XI.

Relations with the International of Revolutionary Co-operatives

For the purpose of co-ordinated action and mutual information the Central Council of the Red International of Labour Unions sends a representative with a consulting vote to the executive organ of the International of Revolutionary Co-operatives, as soon as it will definitely constitute itself.

XII.

Expulsion from Membership

Organisations affiliated with the Red International of Labour Unions which, by their action, have violated the decision of the congresses or do not obey the decisions of the Central Council

can be expelled by the decision of the Central Council, on condition that the motion of expulsion must be carried by not less than a two-thirds vote.

In case the violation is done by the central organs of a given organisation the Central Council of the Red International of Labour Unions must call upon the membership of that organisation to consider, in a special conference or congress, the dispute at issue between their leading organ and the Red International of Labour Unions. The question of expulsion is taken up by the Central Council, only after the conference or convention of that organisation had reached a decision on the question at issue. The expelled organisation has the right to appeal from the decision of the Central Council to the next international congress, which may endorse or annul the expulsion.

XIII.

Internal Structure

The Red International of Labour Unions designated to direct the struggle of the proletariat and to inform its members of the situation in different countries, must adapt its apparatus to the work it must perform. For this purpose the Central Council develops its apparatus by creating such sections and departments as shall be necessary.

For the normal conduct of affairs and close contact of the Red International of Labour Unions with the labour union organisations of different countries, the Red International must establish monthly reports of all the organisations affiliated with it and periodical trips to the most important countries by the members of the Central Council, especially in connection with the arising big economic conflicts.

XIV.

Magazine, Bulletin and Information

The Red International of Labour Unions is publishing its official organ in four languages (French, German, English and Russian) and a bulletin in the same languages. Besides those two organs for systematic information and ideological leadership, the Central Council of the Red International shall, turn their attention to the system of circular letters and visiting trips to organisations.

XV.

Audition Committee

The Central Council of the Red International of Labour Unions elects an auditing committee of three, which supervises the correct expenditure of funds and gives periodical reports to the congresses.

XVI.

Location of the Red International of Labour Unions

The permanent location of the Red International of Labour Unions is decided by the Congress. The time and place of the congress are designated by the Central Council.

The Constitution of the British Bureau

1. The British Bureau of the Red International of Labour Unions shall consist of representatives of such organisations enumerated below, which agree to accept the principles of the Red International of Labour Unions, to unite for action within the British trade union movement, and to win over the British trade unions from the Amsterdam I.F.T.U. to the R.I. of L.U.

2. The Bureau shall be formed as follows:—

(A) Each union affiliating nationally shall elect two representatives and pay an affiliation fee of 10s. per 1,000 members per annum.

(B) Each federation, or federal body, affiliating nationally shall elect two representatives and pay an affiliation fee of 1s. per 1,000 per annum.

(C) A national conference of local committees formed, as outlined in paragraph 3, shall elect two representatives or more according to the relative strength of local and national affiliations at the time of the national conference.

3. Local committees of the R.I. of L.U. shall be formed as follows:—

(A) Trade union branches agreeing to the principles and practice of the R.I. of L.U. shall elect two representatives to the local committee and pay an affiliation fee of 2d. per member per annum. One penny per member per annum of the affiliation fee to be relegated to the national bureau. Where any union as a whole is already affiliated to the Bureau, the local affiliation fee shall be 1d. per member per annum for local work.

(B) District committees of trade unions may affiliate, on acceptance of conditions outlined and payment of affiliation fee of 2s. per 1,000 members per annum.

(C) Trades councils and local trade union federations shall affiliate on acceptance of conditions and payment of an affiliation fee of 1s. per 1,000 members per annum. Fifty per cent. of local affiliation fees shall be devoted to the Bureau.

4. The British Bureau shall be independent of the British Communist Party, but shall work in accord and co-operation therewith, translating into the national arena, the same relations as exist between the Central E.C. of the R.I. of L.U. and the Communist International. Accordingly the E.C. of the C.P. shall have one representative on the British Bureau, and the B.B. have one representative on the E.C. of the C.P.

5. The regularity and frequency of the meetings of the Bureau and committees shall be determined by the needs of the situation.

6. The Bureau and its committees shall conduct a vigorous campaign within the trade unions on behalf of the R.I. of L.U., prepare the programmes of action for adoption by the unions as alternatives to the compromising programmes of the yellow leaders of Amsterdam, and do all in its power to revolutionise the practice of the unions and draw them into the Red International of Labour Unions.

Kilde: *Marxists Internet Archive*:

<http://www.marxists.org/history/international/profintern/1921/constitution.htm>

